

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 57

(2000-2001)

Om lov om barnetrygd (barnetrygdloven)

*Tilråding fra Barne- og familiedepartementet av 6. april 2001,
godkjent i statsråd samme dag.*

1 Bakgrunnen for forslaget om en ny barnetrygdlov

Barne- og familiedepartementet legger i denne proposisjonen fram forslag til ny lov om barnetrygd. Loven erstatter gjeldende lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd med tilhørende forskrifter.

Dagens barnetrygdlov ble vedtatt i 1946 og har ikke vært gjenstand for noen total gjennomgang siden den gang. I de 55 år som har gått har loven en rekke ganger vært flikket på ved at nye bestemmelser har blitt tatt inn. Dette har ført til at loven og forskriftene (totalt 5 forskrifter) har preg av å være et lappverk. Tungt gammelmodig språk og dårlig struktur preger dagens barnetrygdlovgivning.

Lovverket på området er unødvendig omfangsrikt. Loven inneholder til sammen 7 kapitler med totalt 26 paragrafer, og de 5 forskriftene inneholder til sammen 25 paragrafer.

Forslaget til ny barnetrygdlov er i tråd med regjeringens satsing på fornyelse av offentlig sektor hvor et av tiltaksområdene er regelforenklning.

Som en del av arbeidet med en totalrevidering av barnetrygdlovgivningen har de sentrale problemstillingene i revideringsarbeidet vært drøftet i en egen arbeidsgruppe med representanter fra Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helsedepartementet og Rikstrykdeverket.

Den 22. november 2000 ble det sendt ut et høringsnotat med forslag til ny barnetrygdlov på offentlig høring. Høringsnotatet behandler sentrale problemstillinger som reiser seg ved utformingen av en ny barnetrygdlov.

2 Hovedinnholdet i forslaget til ny barnetrygdlov

Ved revideringen av barnetrygdloven er det lagt til grunn de samme prinsipper og mål som ved utarbeidelsen av ny lov om folketrygd (Ot. prp. nr. 29 1995-96). Hovedmålsettingen er en enklere lov som er mest mulig forståelig for den enkelte og lettest mulig å praktisere for trygdeetaten. Det er lagt vekt på et enkelt og klart språk i lovteksten og inkorporering av dagens forskrifter i loven.

Barnetrygden er den viktigste overføringsordningen til barnefamiliene, og blant annet derfor foreslår departementet at barnetrygden fremdeles skal reguleres i egen lov.

Forslaget til ny lov innebærer ikke store materielle endringer, men på enkelte områder er det foreslått forenklinger av regelverket som gir reglene et litt annet innhold enn etter gjeldende rett. Nedenfor følger en sammenfatning av de mest sentrale endringsforslagene.

2.1 Formålsbestemmelse foreslås innført

Dagens lovgivning har ikke noe uttalt formål bak barnetrygden. Departementet foreslår at en slik bestemmelse innføres i den nye loven, som framhever at formålet med barnetrygden er å bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

2.2 Loven gjøres mer kjønnsnøytral

Det foreslås at barnetrygdloven skal gjøres mer kjønnsnøytral med hensyn til hvem som har rett til stønad når barnet bor sammen med begge foreldrene. Barnetrygden foreslås utbetalt til den som søker. En slik endring vil være i tråd med lovgivningen på tilgrensende områder.

I og med at barnetrygden for nyfødte som hovedregel tilstås automatisk til barnets mor, vil det fortsatt være moren som i de aller fleste tilfeller mottar barnetrygden. Det vil imidlertid ikke være noe til hinder for at barnetrygden utbetales til far hvis foreldrene ønsker det.

2.3 Nye regler for dispensasjon fra bosattvilkåret ved opphold i utlandet

Det foreslås at retten til barnetrygd ved opphold i utlandet knyttes opp til hvorvidt barnets foreldre er trygdet i Norge etter reglene i folketrygdloven. Alle familier med nær tilknytning til Norge, i form av trygdetilknytning, vil etter dette kunne oppbevare rett til barnetrygd under utenlandsopphold. Dagens regelverk gir slike rettigheter bare til utvalgte grupper.

2.4 Barnetrygd der barnet har delt bosted

Departementet foreslår at retten til å dele barnetrygd i de tilfellene der foreldrene har avtalt at barnet skal ha delt bosted, skal lovfestes. En forutsetning for deling vil være at det foreligger en avtale mellom barnets foreldre etter reglene i barneloven § 35 a der det klart fremgår at barnet skal ha delt bosted. Barnetrygden vil i disse tilfellene kunne deles med 50 prosent til hver av foreldrene forutsatt at de fremsetter krav om dette.

2.5 Nytt vurderingstema for rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall - utvidet barnetrygd

Det foreslås forenklinger i regelverket for rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd). Dette slik at det sentrale vilkåret for rett til utvidet stønad blir at den enslige forsørgeren bor alene med barn uten å kunne dele husholdningsutgiftene med ektefelle eller samboer. Selv om det i forslaget brukes andre begreper enn det som legges til grunn i dagens regelverk, er intensjonen bak reglene den samme. Det er den av barnets foreldre som har barnet boende fast hos seg, og som er enslig forsørger, som skal nyte godt av utvidet barnetrygd.

2.6 Særreglene for rett til og disponering av barnetrygd for barn i fosterhjem og institusjon foreslås opphevet

Barne- og familiedepartementet foreslår at samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd skal gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon som for barn ellers. Barnetrygd vil da utbetales til barnets fosterforeldre eller til den barnevernsinstitusjon der barnet bor, og barnetrygden vil også for disse barna være et tilskudd til løpende underhold.

3 Høring

Et forslag til ny barnetrygdlov ble sendt på høring 22. november 2000, med høringsfrist 31. januar 2001, til berørte institusjoner og organisasjoner. Totalt ble forslaget sendt til 64 høringsinstanser, og 31 av disse har avgitt høringsuttalelse. Totalt 12 av høringsinstansene har gitt tilbakemelding om at de ikke har merknader til forslaget til ny barnetrygdlov, mens 19 har uttalt seg konkret om ett eller flere av endringsforslagene.

Generelt er høringsinstansene som uttaler seg om de konkrete forslagene positive til de endringer som skisseres i høringsnotatet.

Få høringsinstanser uttaler seg generelt om forslaget til ny barnetrygdlov, men de som har slike generelle uttalelser er gjennomgående positive. *Barneombudet* har blant annet følgende merknad:

«Til tross for at det ikke foreslås store materielle endringer, støtter Barneombudet en totalrevidering av regelverket for barnetrygd med sikte på tidsmessig lovgivning.»

Adopsjonsforum har følgende uttalelse:

«Adopsjonsforums landsstyre har gjennomgått høringsnotatet. Det er landsstyrets oppfatning at de foreslåtte endringene i barnetrygdloven er gjennomtenkte og velbegrunnede.»

Justisdepartementet uttaler:

«Vi ser generelt positivt på utkastet til ny barnetrygdlov. Vi anser det som tjenlig at loven fornyes og at det foretas en opprydding. På mange punkter har loven blitt enklere og klarere.»

Foreningen 2 foreldre er den eneste høringsinstansen som er grunnleggende skeptisk til departementets forslag til ny barnetrygdlov, og har blant annet følgende generelle bemerkninger:

«F2F er bekymret over at forslaget til barnetrygdlov synes å være mer preget av byråkratvennlig tilrettelegging enn av familiepolitiske visjoner om omsorgsdeling mellom foreldre, likestilling og respekt for familiemessige bånd mellom barn og begge foreldre. Tilretteleggingen for enkel saksbehandling må vike for et regelverk som brukerne og samfunnet for øvrig opplever som rimelig og rettferdig.»

Ingen av høringsinstansene har hatt prinsipielle innvendinger mot at det utformes en ny barnetrygdlov.

4 Fortsatt regulering i egen lov eller en del av folketrygdloven?

Et hovedprinsipp for arbeidet med totalrevideringen er som nevnt en forenkling etter mønster av arbeidet med ny folketrygdlov. Et spørsmål som er vurdert er om det er hensiktsmessig å inkorporere barnetrygden i folketrygdloven.

Forenklingshensyn, både i forhold til brukere og administrasjon, kan tilsi at barnetrygden inkorporeres i folketrygdloven, mens formålet bak barnetrygden og ordningens viktighet kan tale for at barnetrygden fremdeles skal reguleres i egen lov.

4.1 Høringsnotatets forslag

Et utgangspunkt for en vurdering av hvorvidt barnetrygden skal reguleres i egen lov eller inkorporeres i folketrygdloven var at det ikke er avgjørende materielle eller tekniske hindringer for en inkorporering av barnetrygden i folketrygdloven. På den annen side er det heller ikke tungtveiende grunner som taler for at inkorporering er nødvendig eller klart ønskelig.

Et formål bak barnetrygden er at den skal virke inntektsutjevne til fordel for barnefamiliene. Ytelser regulert i folketrygdloven regulerer i stor utstrekning ytelser til livsopphold. Det særegne formålet bak barnetrygden ble anført som et sterkt argument for å beholde og dermed i større grad synliggjøre ordningen i egen lov. Også for kontantstøtte til småbarnsforeldre var ordningens særegne karakter med på å begrunne lovfesting i egen lov.

Det ble også pekt på at både Sverige og Danmark har egne lover om barnetrygd.

4.2 Høringsinstansenes syn

Av høringsinstansene er det bare *Rikstrygdeverket* som tar til orde for at barnetrygden bør inkorporeres i folketrygdloven. De uttaler blant annet:

«Vi mener at det vil være mest hensiktsmessig å inkorporere barnetrygdloven i folketrygdloven. I denne sammenheng vil vi også peke på viktigheten av at «like regler forstås likt». Vi mener derfor at reglene om utvidet barnetrygd bør harmoniseres med folketrygdlovens regler for ytelser til enslig mor eller far. Slik harmonisering innebærer forenkling for administrasjonen og ikke minst for brukerne som omfattes av reglene. I denne sammenheng viser vi til Regjeringens satsing på fornyelse av offentlig sektor hvor et av tiltaksområdene er regelforenkling i departementene og andre store statsetaters arbeidsområder. Her er trygdesektoren spesielt fremhevet.»

4.3 Departementets forslag

Et hovedpoeng med å regulere barnetrygden i egen lov er at dette etter departementets mening muliggjør et mest mulig målrettet regelverk for barnetrygd i tråd med barnetrygdens formål. På enkelte områder, herunder regelverket for enslig mor eller far, er det, blant annet på grunn av formålet bak ordningen med utvidet barnetrygd, et viktig poeng for departementet å få løst regelverket fra folketrygdlovens stønader til enslig forsørger. En forutsetning for dette er slik vi ser det regulering i egen lov.

Etter departementets mening er nettopp hensynet til regelforenkling og en målrettet barnetrygdordning viktige momenter som taler for egen lov. Regulering av barnetrygden i en egen lov etter de prinsippene som skisseres i høringsnotatet er i tråd med Regjeringens «forenklingsprogram». Hele poenget med revideringsarbeidet er å få en enkel og oversiktlig lov som er forståelig og tilgjengelig for stønadmottakerne, samtidig som den er enklest mulig å praktisere for trygdeetaten.

Barnetrygden er den viktigste og største overføringsordningen til barnefamilie, og et sentralt virkemiddel for å kompensere for merutgifter knyttet til forsørgeransvaret for barn. I 2001 er samlede barnetrygdutbetalinger beregnet til å utgjøre i overkant av 14,9 milliarder kroner. Det er i dag om lag 586 000 stønadmottakere med over 1 million barn som mottar barnetrygd. Barnetrygdens omfang, både hva gjelder dens universelle karakter, antall stønadmottakere og som utgiftspost i statsbudsjettet, taler etter departementets mening for at ordningen fortsatt reguleres i egen lov.

Sosial- og helsedepartementet som er ansvarlig fagdepartement for folketrygdloven, støtter forslaget om å regulere barnetrygden i egen lov.

Barne- og familiedepartementet foreslår på denne bakgrunn at barnetrygden fremdeles skal reguleres i en egen lov.

5 En oversikt over barnetrygdens historie

5.1 Den tidlige fasen (1890 - 1940)

Barnetrygd var et av flere spørsmål i samfunnsdebatten som rettet seg mot mor og barn helt tilbake til 1890-tallet. Kravet om at det offentlige måtte bidra til dekning av utgiftene til forsørgelse og omsorg for barn, ble etter hvert reist fra mange hold.

Etter forslag fra flere grupper nedsatte Stortinget i 1934 en komité som skulle utrede behovet for en barnetrygd.

Barnetrygdkomiteén av 1934 skulle utrede spørsmålet om kontantrygd til barnefamilier utbetalt til mødrene. Komiteen skulle legge hovedvekt på tre forhold:

- i. hvem skulle trygden omfatte?
- ii. hvor stor skulle trygden være?
- iii. hvordan skulle trygden finansieres?

Barnetrygdkomiteén ble satt sammen av representanter fra ulike partier og fra statsadministrasjonen. Totalt bestod den av 8 medlemmer, hvorav 3 kvinner. Et flertall i komiteen gikk i 1935 inn for at barnetrygden skulle rette seg mot pliktige medlemmer av syketrygden med en inntekt under en viss grense, og at den skulle finansieres ved hjelp av premieinnbetalinger fra arbeidsgiver. Arbeiderpartiet gikk sterkt imot forslaget om finansieringsform. En relativt samlet kritikk medførte at komiteén i 1937 la frem et nytt forslag. Det nye forslaget gikk ut på en universell barnetrygd. Dette var et nytt prinsipp i norsk sosialpolitikk. Barnetrygden var den første overføringsordningen der det ble tatt til orde for at ingen grupper skulle ekskluderes fra trygdeordningen, og at ordningen ikke skulle være behovsprøvd. Det ble anført tre argumenter for dette:

1. Barnetrygden skulle være noe alle hadde krav på i stedet for å være en ytelse til de fattigste.
2. Ved å gi barnetrygd også til de som betalte mest i skatt, sikret man allmen aksept for barnetrygden.
3. Det vil koste mye å administrere en behovsprøving.

Komiteén vurderte også hvorvidt barnetrygden skulle justeres etter lokale levekostnader, og om den skulle graderes etter mottakers inntektsforhold. Barnetrygdkomiteén gikk inn for at alle skulle få samme beløp uansett inntekt. Innad i komiteen foretrakk flere av medlemmene at barnetrygden skulle være lavere per barn desto flere barn det var i familien. Som begrunnelse for dette ble det eksplisitt anført at man fryktet at trygden ville føre til overbefolkning i de laveste befolkningslag.

Komiteén ble ikke enige om hvordan barnetrygden skulle finansieres. De borgerlige representantene ønsket en finansiering via omsetningsskatten, mens arbeiderpartirepresentantene ønsket en finansiering via en økning av den direkte skatten.

I forbindelse med at komitéen la frem sitt forslag blusset det opp en debatt om barnetrygd burde gis i form av naturalytelser. Selv om barnetrygdkomitéen bare utredet en kontantstøtteordning, betydde ikke det at komitéen var helt imot naturalytelser, men den ønsket at naturalytelser skulle komme som et tillegg til barnetrygden.

Innstillingen i 1937 førte ikke til noen umiddelbar politisk løsning. Komitéen fant at inntekten per familiemedlem økte svakt med barnetallet til og med andre barn, for deretter å flate ut. Inntekten per familiemedlem sank altså med økende barnetall. Dette påvirket familiens ernæringsstandard og bolignivå. Komitéen fryktet at dette ville få samfunnsmessig uheldige konsekvenser i form av reduserte fødselstall. Komitéens flertall mente at innføring av barnetrygd ville være den beste måten å hjelpe barnefamiliene på, og at ordningen burde gjøres generell. Selv om ikke komiteens innstilling førte til noen politisk løsning, ble selve problemstillingen klart definert:

«Er det mulig å gjøre noe for å jamne ut det misforhold som oppstår ved at familieinntekt ikke stiger og synker i forhold til familiestørelse eller forsørgelsesbyrde.»

Prinsippet om omfordeling mellom familier med ulik forsørgingsbyrde, ikke omfordeling mellom fattig og rik var altså det sentrale. Barnetrygden skulle være et bidrag til å dekke barnefamilienes forsørgelsesutgifter. Et nytt prinsipp ble gjennomført i norsk sosialpolitikk i og med innføringen av barnetrygd, nemlig at ingen grupper ble ekskludert fra trygdeordningen, og at ordningen ikke skulle være behovsprøvd.

Problemet med at familiens levestandard var avhengig av familieinntekten, at hvert nye barn betydde økte leveomkostninger mens det ikke fantes inntektsjusteringer i forhold til økende barnetall, skulle vise seg å bli den første store sosialpolitiske oppgave regjering og Storting tok fatt i etter andre verdenskrig.

5.2 Krigsårene 1940-1945

Krigsutbruddet satte en stopper for den offentlige debatt om barnetrygd i Norge, men debatten fortsatte i London som var regjeringens tilholdssted under krigen. Den engelske Beveridge-rapporten fra 1942, der et av forslagene var en universell kontant barnetrygd, var en viktig inspirasjonskilde for regjeringen.

Under krigens naziregime hadde man en kort periode på slutten av okkupasjonstiden en behovsprøvd barnetrygd for barn av visse arbeidstakere. Denne ordningen var for en stor del bygget på barnetrygdkomiteens utkast av 10. desember 1937, men den var knyttet sammen med syketrygden og var begrenset til pliktige medlemmer av syketrygden. Videre ble arbeidsgiverne pålagt å bære omkostningene ved ordningen.

5.3 Gerhardsenregjeringens første lovproposisjon - januar 1946

Gerhardsenregjeringen opphevet i 1945 Quislingregjeringens «lov om barneforskott til visse arbeidstakere». Isteden fremmet de en ny proposisjon om barnetrygd basert på barnetrygdkomiteens utredninger (Ot.prp. nr. 16 1946).

Sosialdepartementets forslag tok utgangspunkt i komitéens forslag fra 1935 om behovsprøvd barnetrygd, utbetalt til pliktige medlemmer av syke-trygden. Ordningen skulle finansieres gjennom premier fra arbeidsgivere. Regjeringen ønsket på sikt en universell barnetrygd, men av økonomiske hensyn ønsket man først å komme de mest vanskeligstilte gruppene til unnsetning. Det ble også vist til at barnefamilienes situasjon var bedret i og med at det var etablert generelle subsidier på en rekke matvarer.

Forslaget var at barnetrygden kun skulle omfatte arbeidstakere med inntekt under 9000,- kroner per år. Gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 1946 var på 5 800,- kroner.

Barnetrygden var planlagt finansiert via arbeidsgiverpremie. Derfor ble det foreslått at selvstendige næringsdrivende, herunder bønder og fiskere, skulle holdes utenfor. En erkjente at barn av fiskere og småbrukere kunne ha samme nytte av en barnetrygd som barn av lønntakere, men fant at å ta med denne gruppen av barn ville bli for utgiftskrevende.

Proposisjonen møtte umiddelbart protester fra arbeidsgivere, bønder, fiskere m.fl.

Bondepartiet fremmet motforslag der alle grupper var inkludert, og der en felles inntektsgrense på 6000,- per år ble foreslått overfor alle. Regjeringen trakk tilbake Ot. prp. nr. 16 1946 og forberedte et nytt lovforslag.

5.4 Gerhardsenregjeringens andre lovproposisjon - august 1946

Det nye forslaget ble lagt frem i august 1946 (Ot. prp. nr. 127 1946). Det ble nå foreslått at alle grupper av familier med barn under 16 år skulle være berettiget til barnetrygd. Det ble ikke begrunnet hvorfor inntektsgrensen ble fjernet utover at merkostnaden med å ikke ha en slik grense på 6 000,- eller 9000,- var liten sett opp mot de administrative merkostnader en inntektsprøving ville føre med seg.

Etter at loven var foredratt i Stortinget foreslo odelstingspresident Smitt Ingebretsen:

«Om det ikke etter ordførerens utførlige redegjørelse for saken, kanskje var den smukkeste og verdigste måte å løse denne sak på om vi nå uten debatt og enstemmig vedtok barnetrygden.»

Barnetrygdloven av 1946 ble deretter vedtatt enstemmig.

5.5 Hovedpunkter i loven av 1946

Barnetrygden ble innført 1. oktober 1946, og den blir karakterisert som vår første universelle trygdeordning. Helt kort kan hovedpunktene i loven oppsummeres som følger:

Barnetrygd ble gitt med 180,- kroner per år fra og med andre barn. Departementet ønsket å inkludere også det første barnet, men dette ville omtrent fordoble utgiftene (78 mill vs 150 mill).

Enslige forsørgere fikk barnetrygd også for første barn.

Barnetrygden skulle utbetales til moren. Dette ble tolket som en økonomisk godtgjøring for morens arbeid med barneoppfostring, eller i det minste som en symbolsk anerkjennelse.

Barnetrygden ble i den første tiden regnet som skattepliktig inntekt. Den ble derfor finansiert med 7/8 fra staten og 1/8 fra kommunene i og med at de fikk skatteinntekter.

Departementet presiserte sterkt at barnetrygden ikke hadde som målsetting at det offentlige skulle garantere det økonomiske grunnlag for barns oppvekst; dette burde og skulle være foreldrenes ansvar. Målsetningen var i prinsippet at familiens økonomiske standard ikke skulle synke etter hvert som barnetallet økte. Befolkningsveksten måtte ikke synke som følge av de økonomiske omkostningene ved å ha flere barn.

5.6 Tiden fra 1946 og frem til 2001 - sentrale revisjoner

5.6.1 Den første lovrevisjonen - 1951

Den første satsøkningen av barnetrygden kom i 1951. Satsen ble økt fra 180,- per år til 240,- per år. Satsen var fremdeles den samme for de barna som utløste barnetrygd uavhengig av hvor mange barn det var i barneflokk. Dette innebar for eksempel at andre barn i en tobarnsfamilie fikk samme beløp som åttende barn i en åttebarnsfamilie. KrF tok derfor til orde for søskenprofil. De hevdet at det var ett- og tobarnsfamiliene som hadde blitt prioritert etter krigen, og at en videreføring av systemet med flate satser ville medføre at Norge fikk et familiemønster med ett- og tobarnsfamilier, noe som ville føre til stagnasjon i form av nedgang i folketallet og mindre arbeidskraft. Partiet foreslo derfor tillegg i barnetrygden fra og med tredje barn, og for barn over 8 år (en form for behovsprøving, ikke ut fra inntekt, men ut fra antall barn og barnas alder). Arbeiderpartiet var uenig i forslaget. De la vekt på stordriftsfordelene i de store familiene.

5.6.2 Reduksjonen i prissubsidiene får virkning for barnetrygden - 1958

I 1958 fikk vi betydelige reduksjoner i prissubsidiene. Dette ble kompensert ved at barnetrygden økte til 360 kroner per barn per år. Samme år fremla Familie- og forbrukerdepartementet en utredning som viste sammenhengen mellom barnetallet og familienes levestandard. Utredningen konkluderte med at første og andre barn reduserte familiens levestandard langt sterkere (henholdsvis med 20 prosent og 11 prosent) enn søsken som kom i tillegg. Femte og sjette barn reduserte levestandarden med bare 5 prosent og 3 prosent. Den kumulative effekten av store barnekull ga likevel dramatiske endringer i levestandard. Arbeiderpartiet og de øvrige partiene ga nå prinsipiell tilslutning til KrFs forslag om søskengraderte satser, men det tok enda noen år før søskengradering ble innført (1963).

Skatteplikten bortfalt i 1958. Det ble pekt på at barnetrygden måtte anses som en faktor i utjevningen mellom forsørgere og ikke-forsørgere, og dermed som en påbygging til skattelovens bestemmelser om inntektsfradrag for forsørgerbyrde.

I 1958 var man inne på tanken om å lette forsørgerbyrden i mangebarnsfamilier gjennom skattesystemet. Kommuneskatten slo ulikt ut i og med at kom-

munene i ulik grad ga fradrag til barnefamilier i kommuneskatten. Den kommunale medfinansieringen av barnetrygden ble ikke opphevet før i 1963.

5.6.3 Lovrevisjonen i 1962/63

Søskengraderte satser ble innført i 1963 i forbindelse med en økning i barnetrygdsatsene. I perioden fra 1963 og fram til 2000, har det uttalte prinsippet bak barnetrygden vært at familiens behov, målt ved antall barn, skal styre fordelingen av barnetrygd. Det nye synspunktet ble uten unntak akseptert ved behandlingen i Odelstinget sommeren 1962.

5.6.4 Skatteomleggingen i 1970 - barnetrygd for første barn m. m.

KrF tok opp spørsmålet om barnetrygd for første barn i forbindelse med revisjonen av barnetrygdsatsene allerede i 1951. Argumentet var at dette var en forutsetning for at ordningen skulle kunne kalles universell. Ap valgte å prioritere annerledes i og med at dette var en svært kostbar reform. Bare KrF stemte for forslaget. Saken kom opp igjen på 1960-tallet med Sosialistisk Folkeparti som forslagsstiller. Sosialistisk Folkepartis begrunnelse for å foreslå å innføre barnetrygd fra og med første barn var rent økonomisk, mens KrF på 1950-tallet i stor grad anførte moralske vurderinger. Senere ble det foreslått flere ganger, men ble ikke vedtatt før i 1970 i forbindelse med omleggingen av skatten til momssystemet.

Ved skatteomleggingen i 1970 fikk barnetrygden økt betydning som virkemiddel for å ivareta hensynet til forsørging av barn. For å kompensere bortfallet av klassefradrag og innføringen av merverdiavgiften, ble barnetrygden økt kraftig, og det ble altså innført barnetrygd for første barn.

Flerbarnsprofilen i barnetrygden ble forsterket i perioden fra 1970 til 1976.

5.6.5 Perioden 1980 - 1989

Fra 1. januar 1983 ble barnetrygdloven endret slik at stønaden falt bort ved utgangen av den måneden barnet fylte 16 år. Før dette tidspunkt opphørte barnetrygden ved utgangen av det kalenderår barnet fylte 16 år.

Fra 1. januar 1984 fastsatte Stortinget egne satser for rett til utvidet barnetrygd til enslige forsørgere. Tidligere ble det gitt stønad for ett barn mer enn det faktiske barnetall. Med virkning fra 1. januar 1987 ble det igjen gitt utvidet stønad slik at denne skulle tilsvare stønad for ett barn mer enn det faktiske barnetall, samme regel som før 1984.

Fra 1. januar 1989 ble det innført et tillegg i barnetrygden, det såkalte finnmarkstillegget. Tillegget gjelder for stønadsmottakere som er bosatt i Finnmark eller i utvalgte kommuner i Nord Troms : Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy, Storfjord og Karlsøy.

I 1989 overtok Forbruker- og administrasjonsdepartementet (senere omdøpt til Barne- og familiedepartementet) administrasjonen av barnetrygdloven fra Sosial- og helsedepartementet.

5.6.6 Perioden 1990 - 2001

I 1991 ble det innført et tillegg i barnetrygden for barn opp til 3 år. Ordningen kan sees som et kompromiss etter at regjeringen Syses forslag om kontant-

støtte for barn under 3 år ble trukket tilbake da Arbeiderpartiet overtok regjeringmakten høsten 1990. Begrunnelsen for å innføre et småbarnstillegg var at mange småbarnsfamilier har en stram økonomi. Tillegget skal lette presset fra høy foreldrebetaling for barnehageplass, ekstra transportutgifter o.a.

Barnetrygd for barn som oppholder seg på Svalbard ble innført i 1993.

Fra 1994 ble småbarnstillegget for 0-åring fjernet. Begrunnelsen var utvidelse av stønadsperioden for lønnet fødselspermisjon som trådte i kraft i 1993. Stønadsperioden for fødselspenger ble da utvidet til 42 uker med 100 prosent lønnskompensasjon alternativt 52 uker med 80 prosent lønnskompensasjon.

Enslige forsørgeres rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd) ble strammet inn i 1994. Enslige forsørgere som lever i et stabilt samboerforhold mistet retten til utvidet barnetrygd for særkullsbarn.

EØS-avtalen ble underskrevet i 1994. Personkretsen for hvem som har rett til norsk barnetrygd ble med dette utvidet, samtidig som også nordmenn fikk rettigheter i øvrige EØS-land, jf. forordning 1408/71 (Rådsforordning (EØF) nr 1408/71 om anvendelse av trygdeordninger på arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og deres familiemedlemmer som flytter innenfor Fellesskapet). En EØS-borger som skal være omfattet av norsk lovgivning etter bestemmelsene i forordningen, vil i utgangspunktet oppfylle bosattvilkåret i barnetrygdloven uansett i hvilket EØS-land vedkommende eller hans familie faktisk er bosatt, og vil kunne ha krav på barnetrygd utbetalt i bostedslandet.

Som et ledd i styrkingen av enslige forsørgeres økonomi ble det i forbindelse med behandlingen av Velferdsmeldingen innført et ekstra småbarnstillegg i barnetrygden til forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd og full overgangsstonad. Tillegget ble innført med virkning fra 1. januar 1998 i forbindelse med omleggingen av stønadsordningene for enslige forsørgere. Det gis ett tillegg per forsørger med barn i alderen 0-3 år.

Automatisk tilståelse av barnetrygd for nyfødte ble innført med virkning fra 1. september 1998. Det vil si at foreldrene i de fleste tilfeller ikke behøver å søke om barnetrygd.

Satsstrukturen i barnetrygden ble endret fra 1. januar 1999. Det ble vedtatt at det skulle være en sats for første og andre barn, og en for tredje barn og hvert av de påfølgende barn.

Med virkning fra 1. mai 2000 ble barnetrygden utvidet til 18 år. Dette ble finansiert ved at satsene for alle andre aldersgrupper ble redusert noe. Satsene ble endret allerede med virkning fra 1. januar 2000.

Med virkning fra 1. juli 2000 ble stønadsperioden for barnetrygd forkortet med en måned. Dette slik at barnetrygden ytes til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år. Tidligere ble barnetrygden utbetalt til og med den kalendermåneden barnet fylte 18 år.

I perioden 1995 - 2001 har ikke barnetrygden blitt prisjustert.

Med virkning fra 1. januar 2001 er de søskengraderte satsene i barnetrygden avviklet. Det er nå en sats for barnetrygd, uansett hvor mange barn det er i barneflokk. Videre er forsørgerfradraget i skatt innlemmet i barnetrygden.

6 Formålet med barnetrygden

Et sentralt formål med barnetrygden er at den skal bidra til å dekke utgifter i forbindelse med det å ha barn. Barnetrygden skal dessuten virke omfordelende mellom familier med og uten barn med sikte på å utjamne inntektsforskjeller til fordel for barnefamiliene.

Den utvidede barnetrygden til enslige forsørgere skal bidra til å dekke merkostnader en enslig mor eller far har som følge av at vedkommende bor alene med barnet i en egen husholdning.

Dagens barnetrygdlov har ingen formålsbestemmelse. Departementet foreslo i høringsnotatet at det i den nye barnetrygdloven skulle tas inn en egen bestemmelse om formålet bak barnetrygden og formålet bak det tillegget enslige forsørgere mottar i form av barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd).

6.1 Høringsinstansenes syn

*Sosial- og helsedepartementet*uttaler følgende om spørsmålet om å innføre en egen formålsbestemmelse i barnetrygdloven:

«Sosial- og helsedepartementet er enig i at det i den nye barnetrygdloven tas inn en egen bestemmelse om formålet bak barnetrygden og formålet bak det tillegget enslige forsørgere mottar i form av barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd). Vi antar at formålsbestemmelsen vil bidra til å tydeliggjøre forskjellen mellom formålet med utvidet barnetrygd og stønad etter folketrygdlovens kapittel 15.»

*Justisdepartementet*uttaler:

«Det anses positivt å innføre en egen formålsbestemmelse i barnetrygdloven.»

*Barneombudet*uttaler:

«Forslaget til formålsparagraf i loven som tydelig klargjør at lovens intensjoner er å bidra til å dekke utgifter knyttet til generell forsørgelse av barn. Samtidig er § 1 andre ledd om utvidet barnetrygd, en erkjennelse av at familier som lever alene med barnet i egen husholdning, har merutgifter. Kjønnsnøytralitet i språkbruken er nødvendig modernisering.»

6.2 Departementets forslag

Departementet foreslår at det lovfestes en formålsbestemmelse som gir uttrykk for hva en ønsker å oppnå med barnetrygden. Bestemmelsen skal ikke ha selvstendig innhold i den forstand at den isolert sett gir rettigheter eller pålegger plikter.

7 Vilkår for rett til barnetrygd

7.1 Aldersvilkåret

Helt fra barnetrygden ble vedtatt i 1946 og frem til 1. mai 2000 ble det gitt barnetrygd for barn under 16 år. Med virkning fra 1. mai 2000 ytes barnetrygd fram til barnet fyller 18 år. Barnetrygden utbetales med virkning fra kalendermåneden etter fødsel til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år.

Aldersvilkåret i barnetrygden har alltid vært absolutt. Den øvre aldersgrense gjelder med andre ord unntaksfritt.

I høringsnotatet ble det foreslått at det også i den nye loven skulle være en regel om en absolutt øvre aldersgrense for rett til barnetrygd, og at aldersgrensen fremdeles skulle være 18 år. Barnetrygd vil da som hovedregel ytes med virkning fra måneden etter at barnet blir født, til og med kalendermåneden før den måneden barnet fyller 18 år.

Rikstrygdeverket påpeker i sin høringsuttalelse at det av administrative grunner bør være slik at opphørstidspunktet for rett til barnetrygd settes til måneden etter at barnet fyller 18 år. De ønsker med andre ord gjeninnført en regel tilsvarende den vi hadde fram til 1. juli 2000. Regelendringen på dette området var budsjettmessig begrunnet. Departementet finner ikke grunnlag til å foreslå noen endring i gjeldende rett på dette området.

Regelen om at barnetrygd som hovedregel ytes med virkning fra kalendermåneden etter at barnet blir født, til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år foreslås derfor videreført i den nye loven.

7.2 Omsorgsvilkåret - Hvem har rett til barnetrygd?

7.2.1 Tilfeller der foreldrene bor sammen

7.2.1.1 Gjeldende rett

Barnetrygd utbetales til den som forsørger barnet. Det er den som har den faktiske daglige omsorgen for barnet som regnes som forsørger i barnetrygdlovens forstand. Hvis barnet bor sammen med begge sine foreldre vil begge regnes som forsørger i forhold til barnetrygden. Barnetrygd utbetales i slike tilfeller til barnets mor. Selv om barnetrygdloven angir at barnetrygd gis til den som forsørger barn, så er det et helt spesielt forsørgerbegrep som gjelder i forhold til barnetrygd. Det er den barnet bor fast sammen med som regnes som forsørger i forhold til rett til barnetrygd. Forståelsen av forsørgerbegrepet i forhold til barnetrygd er følgelig et annet enn det som for eksempel gjelder i forhold til reglene om barnebidrag i barneloven kapittel 7. En bidragspliktig vil ikke regnes som forsørger etter gjeldende barnetrygdlov.

7.2.1.2 Høringsnotatets forslag

Departementet foreslår i høringsnotatet at det er den barnet bor hos som skal ha rett til barnetrygd. Dette er en presisering av den regelen som gjelder etter

dagens barnetrygdlov. Ved vurderingen av hvem barnet bor fast hos er det reglene i barneloven kapittel 5 som skal legges til grunn. Den nye begrepsbruken vil være i tråd med reglene i kontantstøtteloven. Den nærmere drøftelsen av hvem barnetrygden skal utbetales til i de tilfeller der barnets foreldre bor sammen er foretatt under punkt 11.3.

7.2.1.3 Departementets forslag

I de tilfeller der barnets foreldre bor sammen foreslås det regler i tråd med forslaget i høringsnotatet. Det vil si at barnetrygden utbetales til den barnet bor fast hos.

7.2.2 Tilfeller der barnet har delt bosted

7.2.2.1 Gjeldende rett

Det er den som har den faktiske daglige omsorgen for barnet som anses som forsørger. Hovedregelen for utbetaling av barnetrygd er at stønaden utbetales til en stønadsmottaker. Hvis barnets foreldre er skilt eller separert utbetales stønaden til den av foreldrene som barnet bor fast hos.

Dersom foreldrene praktiserer en ordning med delt bosted for barnet og ikke selv kommer til enighet om fordelingen av barnetrygden seg imellom, kan trygdekontoret dele barnetrygden og utbetale til begge foreldrene. Dette skjer enten ved at de står som stønadsmottakere hver sin periode eller at trygden blir delt forholdsmessig mellom dem ved at de begge står som stønadsmottakere.

Det er i dag lagt til grunn i praksis at barnetrygden kan deles dersom det er godtgjort at den ene av foreldrene har barnet hos seg i minst 40 prosent av totaltiden. I praksis betyr dette at barnetrygden kan deles 50-50, 60-40 eller 55-45. Er omsorgen delt slik at den ene av foreldrene har mindre enn 40 prosent av omsorgen, utbetales hele stønaden til den som har den største andelen av omsorgen.

Regelverket for barnetrygd ved delt omsorg/delt bosted er altså ikke regulert av barnetrygdlovgivningen, men følger av administrativ praksis. Etter en prinsipiell avgjørelse av Trygderetten i 1984 (nr. 940/83) er det lagt til grunn at det kan åpnes for en delt utbetaling i regi av trygdeetaten. Opprinnelig ble det kun åpnet opp for deling med en halvpart på hver av foreldrene. Senere ble det på bakgrunn av en konkret rimelighetsvurdering i en konkret sak også åpnet for deling 60-40. Ved delt bosted skal altså størrelsen på barnetrygden vurderes ut fra to variabler. For det første ut fra hvor stor andel av omsorgen hver av foreldrene har, deretter ut fra hva slags type stønad hver av foreldrene utløser. Dette kan vi illustrere ved et eksempel:

Mor og far har to fellesbarn på 5 og 8 år. De er skilt og har avtalt delt bosted for barnet slik at barna bor 1 måned hos far og deretter 1 måned hos mor. Mor er gift på nytt.

I denne situasjonen vil far ha rett til 50 prosent av en utvidet barnetrygd, mens mor vil ha rett til 50 prosent av en ordinær barnetrygd.

Foreligger det en situasjon der barnet bor mindre enn 40 prosent av totaltiden hos den ene av foreldrene, utbetales hele stønaden til den som har den største delen av omsorgen.

7.2.2.2 *Problemer med gjeldende regelverk*

Spørsmålet om barnetrygden kan deles er først og fremst knyttet til hvorvidt en av foreldrene klarer å godtgjøre at barnet bor hos vedkommende i minst 40 prosent av totaltiden. Et slikt vurderingstema skaper i praksis til dels store problemer for trygdeetaten. Ofte vil barnets foreldre være sterkt uenige seg imellom om hvordan omsorgen rent faktisk fordeles. Bare rent unntaksvis foreligger det noen klar samværsavtale som sier noe om hvor mange prosent hver enkelt av foreldrene skal ha barnet hos seg. Trygdekontoret må som følge av dette innhente opplysninger fra begge foreldrene (opplysninger som svært ofte er motstridende), og beregne hvor mange dager barnet på årsbasis bor hos hver av foreldrene.

Det at slike løse samværsavtaler kan variere over tid alt etter hvilke ferier og helligdager barnet skal tilbringe hos hver av foreldrene kompliserer bildet ytterligere. Andre problemer som oppstår i disse sakene er hvordan dagene skal telles. Skal man regne med halve dager og kvarte dager eller bare se på hele dager? Og hvem skal for eksempel få godskrevet tid som barnet tilbringer i barnehage?

Det er etter departementets mening behov for klarere og mer forutsigbare regler.

7.2.2.3 *Høringsnotatets forslag*

Det foreslås i høringsnotatet at retten til å dele barnetrygden når foreldrene har avtalt delt bosted for barnet, lovfestes. Det foreslås innført et vilkår for rett til deling av barnetrygden at foreldrene har avtalt delt bosted for barnet etter reglene i barneloven § 35 a, og at foreldrene i tillegg er enige om at barnetrygden skal deles med en halvpart på hver.

Har foreldrene inngått avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a og ønsker en deling av barnetrygd, må begge foreldrene søke. Trygdekontoret skal, når de blir bedt om det, foreta en deling med 50 prosent til hver av foreldrene i de tilfeller der barnet i henhold til avtale etter § 35 a skal bo halvparten av tiden hos hver av foreldrene, og foreldrene i tillegg er enige om at barnetrygden skal deles med 50 prosent på hver.

En slik regel er i tråd med reglene i kontantstøtteleven § 9 andre ledd. Foreldrene vil derimot fritt, på eget initiativ, kunne avtale andre løsninger seg imellom. Barnetrygden vil i disse tilfeller kun utbetales til en foreldrene. De må da selv foreta en eventuell fordeling seg imellom.

7.2.2.4 *Høringsinstansenes syn*

*Sosial- og helsedepartementet*uttaler følgende om forslaget:

«Barneloven har ingen definerte vilkår om deling av tid. Det er altså ingen formelle hindringer i veien for at foreldrene inngår en avtale om delt bosted for barna selv om barna for eksempel bor 30% av tiden hos den ene og 70% hos den andre.

Etter folketrygdloven kapittel 15 må forsørgeren være enslig mor eller far med aleneomsorgen for barn. Aleneomsorg foreligger der den ene av foreldrene varig har klart mer av den daglige omsorgen enn den andre. Stønad til enslig mor eller far gis etter en konkret vurdering. Hvis barna er tilnærmet like mye hos begge foreldre vil ingen av foreldrene anses å ha aleneomsorgen slik at retten til ytelser etter folketrygdloven kapittel 15 bortfaller.»

Rikstrygdeverketuttaler:

«I høringsnotatet sier departementet at «Det innføres et vilkår for rett til barnetrygd at foreldrene har avtalt delt bosted for barnet etter reglene i barneloven § 35 a og at barnet skal bo halvparten av totaltiden hos hver av foreldrene».

Rikstrygdeverket er imidlertid av den oppfatning at det er tilstrekkelig at foreldrene har inngått en avtale om delt bosted etter barneloven § 35a, og at foreldrene er enige om at barnetrygden skal deles. Rikstrygdeverket er av den oppfatning at det er unødvendig å stille vilkår om at barnet skal bo halvparten av totaltiden hos hver av foreldrene. Vilkårene blir også langt enklere å administrere uten dette vilkåret. Slike vilkår vil også være i samsvar med vilkårene for deling av kontantstøtten ved delt bosted.»

Likestillingsombudetuttaler blant annet følgende:

«Dersom barnets foreldre ikke er gift eller bor sammen, er utgangspunktet at trygden skal utbetales til den som har barnet fast boende hos seg. Departementet foreslår at barnetrygden kan deles hvis foreldrene skriftlig har avtalt delt bosted. I forhold til dagens regler innebærer dette en innstramming. Det er i dag lagt til grunn i praksis at barnetrygden kan deles dersom det er godtgjort at den ene av foreldrene har barnet boende hos seg i minst 40% av totaltiden. En skjerpet ordning vil i hovedsak ramme menn, idet om lag 90% av alle samværsforeldre er menn.

Likestillingsombudet vil understreke at mange samværsforeldre også har store utgifter til barn. Dette gjelder både i form av barnebidrag og samværsutgifter. De vil etter det nye forslaget ikke ha rett til barnetrygd. Ut fra hva som er formålet med barnetrygden, mener jeg at dette kan være urimelig i mange tilfeller. Jeg kan ikke se at forslaget tar tilstrekkelig hensyn til samværsforeldrenes stilling.»

Foreningen 2 Foreldreer kritisk til departementets forslag og uttaler blant annet:

«Stadig flere tar til orde for at foreldre bør dele på omsorgen for barna sine, både i samliv og etter eventuelt samlivsbrudd. Felles omsorg etter samlivsbrudd betyr først og fremst at foreldrene deler på ansvar, rettigheter og plikter overfor barnet, og at barnet kan tilbringe tid med hver av foreldrene i intervallet 30/70 - 50/50, tilpasset den enkelte families ønsker og behov. Det er derfor viktig med ordninger som støtter opp under den enkelte families individuelle valg av omsorgsløsning for egne barn, tatt i betraktning at begge foreldre har omsorgsansvar og utgifter til barna sine. F2F advarer sterkt mot en avvikling av gradert deling av barnetrygden, og vi advarer mot å innføre enda skarpere grenser for når ytelser skal mottas av en av foreldrene alene, og når ytelser kan deles mellom foreldrene ut fra faktisk omsorgsdeling. Innføring av skarpe grenser og ordninger brukerne føler som urimelige,

fører erfaringsmessig til økt konfliktnivå, noe i alle fall barna taper på. F2F anbefaler derfor at Regjeringen trekker tilbake forslaget om å oppheve gradert deling av barnetrygden. I stedet bør det innføres ordninger hvor barnetrygden deles etter faktisk omsorgsbrøk, evt med en minimumsgrense på 30% av tiden for å ha rett til barnetrygd.»

Barneombudeter positiv til at regler om rett til delt utbetaling av barnetrygd lovfestes, og at det kreves skriftlig avtale. Barneombudet støtter derimot ikke forslaget om at det åpnes kun for en deling med 50 prosent på hver. Ombudet uttaler blant annet:

«Barneombudets innsigelse under dette punktet går imidlertid på at det er et krav om at det må foreligge avtale om at barnet må bo 50% hos hver av foreldrene hvis man skal få lov til å dele barnetrygden.

I høringsnotatet om barnetrygd blir det presisert at lovens krav om en 50% brøk ved delt bosted er deklarasjonsmessig, slik at foreldrene har mulighet for å velge andre løsninger hvis de ønsker det. Problemet er imidlertid at den av foreldrene som skal ha den minste brøken er avhengig av den andres velvilje til å dele på denne ytelsen. Det kan bli en kilde til konflikt som ikke er til barnets beste.

Barneombudet setter også spørsmålsteget ved BFDs argumentasjon om at en 50% brøk bør velges av hensyn til en mest mulig enkel og håndterbar regel for trygdeetaten. Etter gjeldende praksis er det jo mulig å dele barnetrygden også når man har valgt en 60-40 deling. Dessuten vil vi minne om at den foreslåtte kostnadsmodellen når det gjelder de nye barnebidragsreglene er langt mer komplisert. Barneombudet foreslår at man skal ha rett til å dele barnetrygden også når man har valgt en 40-60 deling.»

7.2.3 Departementets forslag

Etter departementets syn er det viktig at regelverket for barnetrygd er tilpasset delte omsorgsløsninger, som stadig flere foreldre velger etter samlivsbrudd.

Departementet foreslår at det skal foreligge en avtale etter barneloven § 35 a om delt bosted for at begge foreldrene skal kunne ha rett til barnetrygd. Det presiseres at retten til fordeling av barnetrygden ved delt bosted også skal gjelde eventuell utvidet barnetrygd, jf. kapittel 8.

En avtale om delt bosted vil i de aller fleste tilfeller gå ut på at barnet skal bo like mye hos begge foreldrene. En likedeling av botid, utgifter og medbestemmelse er som oftest en sentral premiss i de aller fleste avtaler av denne typen. Departementet har derfor kommet til at det bør innføres en regel om at det i alle tilfeller der det foreligger en avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a, skal være mulig å dele barnetrygden med 50 prosent på hver av foreldrene hvis det framsettes krav om dette overfor trygdekontoret.

At retten til å dele barnetrygden i disse tilfellene reserveres foreldre med avtale om delt bosted, harmonerer også godt med forslagene til nye barnebidragsregler som er lagt fram i Ot. prp. nr. 43 (2000-2001). Forslaget til regler om utmåling av barnebidrag bygger på at det bare er der foreldrene har avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a at foreldrene forutsettes å fordele samtlige forsørgelsesutgifter likt seg imellom, ikke bare av løpende forbruksutgifter, men også av større utgifter som for eksempel barnehageutgifter. Dette har blant annet sammenheng med den prinsipielle forskjellen mellom

omsorgsløsningene «utvidet samvær» og «delt bosted». I sistnevnte tilfelle er foreldrene likestilt også med hensyn til beslutningsmyndighet. Etter departementets oppfatning bør retten til fordeling av barnetrygden følge det samme prinsipielle utgangspunktet som det som følger av forslaget til nye regler for utmåling av barnebidrag.

Hensynet til den av foreldrene som ikke bor fast sammen med barnet, men som har mye samvær, ivaretas ved at det skal tas hensyn til mottatt barnetrygd ved utmålingen av bidrag. Underholdskostnadene reduseres med mottatt ordinær barnetrygd, mens eventuell utvidet barnetrygd legges til bidragsmottakers inntekt. Bidragspliktige vil som følge av dette indirekte få del i barnetrygden ved at bidraget settes lavere.

Departementet ser på bakgrunn av det som har fremkommet i høringsrunden at det kan oppstå problemer i praksis knyttet til kravet om at foreldrene i tillegg til å være enige om en avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a, også må være enige om at barnetrygden skal deles. Hovedhensynet bak et slikt krav er at trygdekontoret skal slippe den svært tidkrevende oppgaven det kan være å utlede av avtalen hvilken fordelingsprosent av barnets botid som foreldrene har avtale om. Departementet har etter en nærmere vurdering kommet til at det ikke bør stilles krav om at foreldrene i tillegg til å være enige om avtale om delt bosted, også må være enige om at barnetrygden skal deles. Et krav om enighet ville kunne føre til at den ene av foreldrene kunne forhindre den andre fra å få del i barnetrygden, til tross for en avtale om delt bosted. Dette vil kunne gi urimelige utslag.

Flere høringsinstanser har påpekt at det i tilfeller med delt bosted også burde åpnes for en deling av barnetrygden med 60 prosent til den ene av foreldrene og 40 prosent til den andre. Hvis det skal åpnes for en deling 60/40 vil det etter departementets mening måtte innføres enten en forutsetning om at foreldrene er enige om en slik deling, eller at trygdekontoret må foreta en konkret vurdering av den botiden som det foreligger avtale om. Avtaler om delt bosted sier noe om fordelingen av barnets botid, men ikke nødvendigvis noe om den prosentvise fordeling av barnets botid hos hver av foreldrene. Dette vil nok ikke minst være tilfelle hvis det foreligger en avtale om en annen fordeling enn at barnet skal bo halvparten av tiden hos hver av foreldrene. Dette viser seg også ved praktiseringen av dagens regelverk; det fremgår svært sjelden direkte av en samværsavtale eller en avtale om delt bosted, at det skal legges til grunn en fordeling 60/40 av samvær/botid.

Vi kan ikke se at det foreligger tilstrekkelig tungtveiende grunner for å åpne for en mulighet til også å dele 60/40. Dette ikke minst ut fra at dette vil være en tidkrevende og komplisert oppgave for trygdeetaten. Effekten for foreldrene vil dessuten ikke bli stor rent økonomisk. Dette kan illustreres ved et eksempel:

Per og Kari er gift og har sammen sønnen Petter på 5 år. De tar ut separasjon, og avtaler delt bosted i henhold til reglene i barneloven § 35 a. Både Per og Kari fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd, og begge framsetter krav om barnetrygd overfor trygdekontoret.

Hvis det innføres en regel som åpner for deling med 50 prosent til hver av foreldrene i alle tilfeller der det foreligger en avtale om delt bosted i henhold til barneloven § 35 a, vil Per og Kari i dette tilfellet dele en utvidet barnetrygd på

til sammen 1 944 kroner per måned. De vil derfor ha krav på 927 kroner hver per måned.

Hvis vi forutsetter at det i det i eksempelet ovenfor lot seg dokumentere at Petter bodde 60 prosent av tiden hos Per, og den resterende tiden hos Kari, eventuelt at Per og Kari var enige om at det skulle foretas en slik fordeling, ville Per ha rett til 1 112 kroner per måned, mens Kari ville få 742 kroner. Den økonomiske effekten for foreldrene ved å åpne opp også for en deling 60/40 vil altså bli liten. Totalsummen som utbetales og kommer barnet til gode vil i begge tilfeller bli den samme.

Hvis det skal åpnes for deling 60/40 basert på faktisk samvær, ville dette komplisere regelverket vesentlig. Departementet foreslår på denne bakgrunn at barnetrygden kun kan deles med 50 prosent på hver av foreldrene i tilfeller der det foreligger avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a. Dette sikrer hensynet til at foreldre skal få sin andel av barnetrygden i tilfeller ved delt bosted, og hensynet til en enklest mulig regel for trygdekontoret å administrere. En slik regel vil i de aller fleste tilfeller stemme overens med hvordan avtalen om delt bosted praktiseres av foreldrene.

En slik regel vil videre være i tråd med de reglene som er foreslått i Ot.prp. nr. 43 (2000-2001) om nye bidragsregler.

Hvis foreldrene er enige om at bare en av dem skal motta hele barnetrygden, vil selvsagt det være mulig. Det legges til grunn at prinsippet om deling av barnetrygden ved delt bosted ikke betyr at den ene av foreldrene ikke kan motta hele barnetrygden alene, dersom den andre av foreldrene unnlater å framsette krav om barnetrygd, eller de er enige om at den ene skal ha utbetalt hele barnetrygden.

7.3 Vilkår om bosetting i Norge for at det skal foreligge rett til barnetrygd

7.3.1 Hovedtrekkene i gjeldende rett

7.3.1.1 Oversikt over aktuelle bestemmelser i dagens barnetrygdlovgivning

Bosattvilkåret fremgår av barnetrygdloven § 1 første ledd første punkt. Innholdet i vilkåret er nærmere presisert i egen forskrift av 23. desember 1988, heretter kalt *bosattforskriften*. Det er også gitt forskrift om unntak fra bosattvilkåret. Forskriften er av 21. februar 1969, og betegnes i det følgende som *utenlandsforskriften*. Det er gitt utfyllende retningslinjer til utenlandsforskriften. Disse er av 23. juni 1975, og vil i det følgende bli betegnet som *retningslinjene*.

De to forskriftene og retningslinjene har vært gjenstand for senere endringer.

7.3.1.2 Nærmere om barnetrygdlovens bosattbegrep

Det er et vilkår for rett til barnetrygd at barnet er bosatt i riket. Barnetrygdloven sier ingenting om hva som rent konkret skal være innholdet i bosattbegrepet. Bosattbestemmelsen i barnetrygdloven hadde følgende ordlyd ved vedtaket i 1946 (§ 1):

«Den som forsørger barn under 16 år som er bosatt her i riket, har rett til barnetrygd etter denne lov. Barnetrygd ytes bare dersom en av foreldrene er norsk statsborger»

I lovens forarbeider (Ot. prp. nr. 127 1945-46) står det blant annet følgende i merknadene til § 1:

«Da det er et vilkår for rett til barnetrygd at barnet er bosatt her i riket, vil norske statsborgere som er bosatt i utlandet og har barnet hos seg falle utenfor loven så lenge barnet bor i utlandet. Når det gjelder tjenestemenn i utenriksetaten vil disse som regel under tjeneste i utlandet få tillegg til sin lønn hvis de har barn å forsørge. Det er ikke rimelig at de da også får tilskudd av en barnetrygd som vesentlig betales av staten. For andre norske som er bosatt i utlandet vil det være vanskelig å føre kontroll med de opplysninger som blir gitt og om vilkårene for barnetrygd er til stede. Hertil kommer at de i alminnelighet ikke betaler skatt her i landet. En finner derfor å burde unnta også disse fra retten til barnetrygd.»

Bosattregelen åpnet i utgangspunktet ikke for unntak fra bosattvilkåret.

7.3.1.3 Nærmere om bosattforskriften

Uklarheter med hensyn til innholdet i begrepet «bosatt» førte til at vi i 1988 fikk en egen bosattforskrift. Før 1988 fantes det ikke noen konkrete holdpunkter i lov eller forskrift om hva som skulle være innholdet i bosattbegrepet. I Ot. prp. nr. 12 (1968-69) er det redegjort for praksis på dette punkt før lovendringen:

«Under midlertidig fravær i utlandet har imidlertid loven vært praktisert slik at barnet fortsatt har vært ansett som bosatt her..... Dersom fraværet ved utreisen har vært antatt å bli av lengre varighet enn ett år, har spørsmålet om å yte barnetrygdstønad under utenlandsopphold vært forelagt Rikstrygdeverket til avgjørelse.»

Bosattforskriften gir en nærmere beskrivelse av innholdet i bosattbegrepet.

Hovedregelen etter bosattforskriften er at barnet er å regne som bosatt når:

1. Barnet blir født i Norge, og moren har vært eller skal være i landet i minst 12 måneder (moren må være å regne som bosatt), eller
2. Barnet kommer fra utlandet og skal oppholde seg i Norge i minst 12 måneder (barnet må fylle bosattvilkåret).

I tillegg har vi særregler for asylsøkere og tilfeller der barnet fødes under morens utenlandsopphold (som i utgangspunktet ikke må overstige 12 måneder). Det er også særregler for de tilfeller der et barn blir adoptert etter norsk lov under adoptivforeldrenes utenlandsopphold. I disse tilfellene regnes barnet som bosatt her ved adopsjonen. For utenlandske barn som blir adoptert av personer som er bosatt i Norge, inntreer vanligvis retten til barnetrygd fra og med måneden etter at barnet er kommet til Norge. Etter bosattforskriften § 2 nr. 2 bokstav c anses imidlertid et slikt adoptivbarn som bosatt i Norge i tidsrom hvor adoptivforeldrene dokumenterer å ha betalt fullt underhold for barnet før det er kommet til Norge, men ikke for lengre tid tilbake enn 12 måneder regnet fra ankomsten.

7.3.1.4 Utenlandsforskriften og retningslinjene

Utenlandsforskriften ble gitt i 1969 og hadde som formål å modifisere den skarpe regelen som fulgte av barnetrygdloven § 1. Samtidig som hjemmelen for utenlandsforskriften kom inn i § 1, ble statsborgerskapsvilkåret i daværende § 1 andre ledd fjernet.

Bakgrunnen for en lovendring som åpnet for en egen forskrift som modifiserte bosattvilkåret overfor visse grupper som før utenlandsoppholdet var bosatt i Norge, fremgår av Ot. prp. nr. 12 (1968-69), der det blant annet heter:

«Hvis en familie med barn forlater landet i den hensikt å bosette seg i utlandet, faller retten til stønad bort. Under midlertidig fravær i utlandet har imidlertid loven vært praktisert slik at barnet fortsatt har vært ansett som bosatt her ... Departementet er av den oppfatning at det i en rekke tilfelle vil være ønskelig å kunne utbetale barnetrygdstønad under opphold i utlandet, også utover det som hittil har vært praktisert av Rikstrygdeverket. Under den nåværende samfunnsutvikling med økende samkvem landene imellom med utveksling av studenter, forskere og industrifolk, og med utsendelse av personell til utviklingslandene og av misjonærer fra forskjellige kristne organisasjoner, er det naturlig at mange familier med barn kommer til å oppholde seg i utlandet i et begrenset antall år. Tilknytningen til Norge vil allikevel være sterk. Departementet vil derfor foreslå at barnetrygdlovens § 1 endres slik at den gir hjemmel for å yte barnetrygdstønad under midlertidig fravær fra landet på nærmere fastlagte vilkår.»

Når et utenlandsopphold skal vare lenger enn 12 måneder, regnes som hovedregel ikke barnet lenger for å være bosatt i riket. Utenlandsforskriften oppstiller enkelte unntak fra denne hovedregelen.

For at det skal være aktuelt å vurdere et forhold opp mot utenlandsforskriften, må to grunnforutsetninger være oppfylte:

1. barnet må være å regne som bosatt i riket før utreise.
2. utenlandsoppholdet må være midlertidig.

Dersom disse grunnforutsetningene er oppfylt, vurderes det hvorvidt ett av inngangsvilkårene i forskriftens § 1 bokstavene a - d er oppfylt. For å omfattes av unntaksreglene må barnetrygdmottakeren enten:

- a) Oppholde seg i utlandet på oppdrag fra norsk offentlig myndighet (for eksempel ansatte i utenriksstjenesten, forsvaret eller NORAD).
- b) Arbeide i utlandet for humanitær eller filantropisk virksomhet (for eksempel misjonærer og ansatt i Røde Kors).
- c) Studere ved utenlandsk universitet eller høyskole, eller
- d) Det må foreligge andre særlige grunner.

Selv om det etter utenlandsforskriften må dreie seg om et midlertidig utenlandsopphold, er praksis på området svært lempelig. For eksempel vil misjonærer beholde barnetrygden selv om de oppholder seg utenlands under hele barnets oppvekst, forutsatt at de fyller vilkårene i utenlandsforskriften.

Hvis en person omfattes av den bestemte personkretsen i bokstav a-d, blir neste trinn i vurderingen hvorvidt familien enten skatter til Norge for minst 70 prosent av samlet inntekt (lønnsinntekter, kapitalinntekter mv.), eller om de samlet sett har en inntekt som på årsbasis ikke overstiger 4 ganger folketrygdens grunnbeløp (4 G). Hvis en familie skatter til Norge for minst 70 prosent av inntekten, regnes det som «særlig grunn» jf. forskriften § 1 bokstav d. I

disse tilfellene er det ikke noe krav om at de tilhører den personkrets som er særskilt nevnt i forskriftens bokstav a, b eller c. Regelen om skattetilknypning i form av at familien skatter til Norge for minst 70 prosent av inntekten, følger ikke direkte av utenlandsforskriften, men av langvarig administrativ praksis.

7.3.1.5 Retningslinjene til bosattforskriften

Ovennevnte 70 prosent- regel og innholdet i rimelighetsvurderingen følger ikke av forskriftens ordlyd, men av forvaltningspraksis som er stadfestet av Trygderetten.

Retningslinjene skal gjelde ved vurderingen av «brutto inntekt omregnet til årsinntekt» i henhold til utenlandsforskriften § 2 andre ledd. Ved vurderingen av inntekt i relasjon til regelen i forskriften § 2 andre ledd (4 G), kommer de særlige retningslinjene til anvendelse.

Retningslinjene gir detaljert anvisning på hvilke inntekter som tas med ved inntektsberegningen, og hvilke poster som det skal ses bort fra (botillegg m.v). Ved vurdering av 4 G grensen kommer statens satser for kostgodtgjørelse ved opphold i utlandet inn som korrigerende element, ved at grensen oppjusteres i høykostland i tråd med disse satsene.

7.3.2 Bosattvilkåret i forhold til EØS-avtalens regler

Utgangspunktet ved vurderingen av om det foreligger rett til norsk barnetrygd, er at de nasjonale vilkårene i barnetrygdloven må være oppfylt. Dette utgangspunktet må imidlertid fravikes der det er nødvendig av hensyn til EØS-avtalens regler. Først og fremst er det her snakk om reglene i forordning (EØF) nr. 1408/71, jf. forskrift av 1. desember 2000 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen.

Etter forordning (EØF) 1408/71 artikkel 73 har en arbeidstaker fra en EØS-stat rett til familieytelser fra arbeidslandet selv om familiemedlemmene er bosatt på en annen medlemsstats område. Dette betyr at en person som er omfattet av norsk lovgivning etter forordningens avdeling II, har rett til barnetrygd fra Norge, uansett hvor i EØS-området personen selv og familien er bosatt.

7.3.3 Regelverket i andre nordiske land

7.3.3.1 Danmark

Danmark har en relativt ny barnetrygdlovgivning (1987), og opererer med flere typer av barnetrygdtytelser. Reglene er samlet i to lover:

- Lov om en børnefamilieydelse (1987)
- Lov om børnetilskud (1987)

Lov om en børnefamilieydelse omhandler den generelle barnetrygden som utbetales til barn under 18 år.

Et av 4 hovedvilkår for rett til «børnefamilieydelse», er at barnet har hjemsted i Danmark. I forarbeidene til denne bestemmelsen står det blant annet følgende:

«I et vist omfang medfører EF-regler om social sikring og internasjonale socialforsikringsoverenskomster, at sociale ydelser skal utbetales

til ikke herboende personer. Bortsett fra sådanne tilfælde er hovedregelen, at sosiale ydelser kun udbetales for herværende personer. Det er derfor foreslået, at udbetalinger af børnefamilieydelsen er betinget af, at det pågældende barn har bosted her i landet...

Et barn anses normalt for at have hjemsted der forældrene bor. Har forældrene fast bopæl her, vil barnet normalt have hjemsted her, selv om det oppholder sig på ferie eller kortere uddannelse i utlandet. Er forældrene udlændinge, vil det normalt være en forudsætning for, at barnet kan anses for at have hjemsted her, at det tidligere har haft opphold hos forældrene her, og at forbindelsen med forældrene er bevaret.»

Dansk lovgivning opererer altså med andre regler enn vi har i Norge når det gjelder de tilfeller der bare barnet oppholder seg i utlandet. Det foreligger ikke rett til barnetrygd fra Norge i de tilfeller der forsørgeren er bosatt i Norge mens barnet er bosatt i utlandet.

Danmark opererer grovt sett med det samme bosattvilkåret som i Norge, bortsett fra at Danmark ikke har noen dispensasjonsadgang fra bosattvilkåret ved utenlandsopphold tilsvarende den vi har i vår utenlandsforskrift.

7.3.3.2 Sverige

Av den svenske loven om «almäna barnbidrag» § 1 fremgår det at det er et vilkår for rett til denne ytelsen at barnet er svensk statsborger og er bosatt i Sverige. Ytelsen gis også for barn som ikke er svensk statsborger dersom barnet eller en av foreldrene har hatt opphold i Sverige i minst 6 måneder forut for kravfremsettelse.

Retten til stønad bortfaller hvis utenlandsoppholdet skal vare i over 6 måneder. Barnet regnes i et slikt tilfelle ikke lenger som bosatt i riket.

I § 1 tredje ledd, andre punkt, har svenskene en bestemmelse som ligner på vår utenlandsforskrift, men med et enklere vurderingstema. Ved midlertidig utenlandsopphold (maksimalt 3 år) beholder statlige ansatte, som jobber for svenske myndigheter i utlandet, retten til barnetrygd for barn som de tar med seg ut av landet. Tilsvarende gjelder utsendte arbeidstakere fra den svenske kirken, andre trossamfunn og ideelle organisasjoner som bedriver bistandsvirksomhet.

Viktige forskjeller i forhold til vår utenlandsforskrift er at svenskene ikke foretar noen inntektsprøving eller noen vurdering av skattemessig tilknytning til landet overfor de gruppene som kan få dispensasjon fra bostedsvilkåret.

7.3.4 Høringsnotatets forslag

Forslag til nye regler baserer seg på at vi fremdeles skal ha et bosattvilkår for rett til barnetrygd.

7.3.4.1 Selve bosattvilkåret. Når bosatt?

Hovedelementene i dagens bosattforskrift kan etter departementets mening tas inn som en egen bosattregel i loven. Regelen kan utformes etter mønster av kontantstøtteleven § 2, men med en dispensasjonsordning ved utenlandsopphold (se nedenfor under forslag til dispensasjonsregler). Lovens bosattbestemmelse bør være mest mulig uttømmende.

Når det gjelder dagens særregler for asylsøkere, barn som fødes i utlandet og utenlandsadopsjoner foreslås følgende:

1. Asylsøkere: Dagens særregler beholdes og tas inn i loven. Dette vil si at barn som har søkt asyl i Norge og barn av personer som har søkt asyl her, tidligst anses som bosatt i riket fra og med den kalendermåneden det er truffet vedtak om å gi asyl eller oppholdstillatelse i Norge.
2. Fødsel i utlandet: Det tas inn en presisering i loven om at barnet regnes som bosatt i Norge hvis det fødes i utlandet under morens utenlandsopphold. Barnetrygden gjøres avhengig av at foreldrene er medlem i folketrygden.
3. Adopsjonstilfellene: Barnetrygden er ikke ment å dekke utgifter til utenlandsadopsjon. Særreglene for denne gruppen foreslås opphevet.

Det foreslås at ett fravær på inntil 12 måneder ikke får betydning for statusen som bosatt. Flere opphold i utlandet på mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år fører til at vedkommende ikke lenger regnes som bosatt. Dette er en regel tilsvarende den vi i dag har i folketrygdloven § 2-1 fjerde ledd.

Etter mønster av folketrygdloven § 2-1 tredje ledd foreslås det innført en ny bestemmelse om at det er et vilkår for rett til barnetrygd at barnet og den barnet bor fast hos har lovlig opphold i Norge. Det forutsettes altså at det foreligger oppholdstillatelse eller annen hjemmel for oppholdet.

7.3.4.2 *Dispensasjonsregler ved utenlandsopphold*

Mye taler etter departementets mening for en vesentlig forenkling av dagens regelverk. Det aller enkleste vil være at bosattvilkåret skal gjelde overfor alle grupper uten noen form for unntak (foruten de som følger av bi- eller multilaterale avtaler). En slik unntaksfri regel hadde vi i Norge frem til 1969. Danmark har valgt en unntaksfri bosattregel i sin barnetrygdlovgeving. Et unntaksfritt vilkår om bosetting i Norge vil ramme de grupper som i dag nyter godt av unntaksreglene. Departementet foreslår derfor i høringsnotatet at det også i den nye barnetrygdloven skal være mulig å dispensere fra bosattvilkåret.

Det foreslås en generell tilknytningsregel, noe som etter departementets syn gir en mer rettferdig og klart definert regel enn det som er tilfellet i dagens lovgivning.

Dagens dispensasjonsregler er nært knyttet opp til en vurdering av hva søkeren tjener, og til skattemessig tilknytning til Norge. Det legges ingen vekt på hvorvidt søkeren har trygdemessig tilknytning til Norge. Det foreslås at dagens regler (som i stor grad er basert på inntektsvurdering/inntektsgrenser eller skattemessig tilknytning) oppheves, og at det isteden foretas en vurdering av trygdemessig tilknytning til Norge under utenlandsoppholdet etter reglene i folketrygdloven § 2-5 (pliktig trygdet) og § 2-8 (frivillig trygdet).

7.3.5 Konsekvensen for ulike grupper av å innføre et trygdevilkår for rett til barnetrygd ved utenlandsopphold

7.3.5.1 Nærmere om pliktig og frivillig medlemskap i trygden

Det er to mulige former for trygdetilknytning ved utenlandsopphold. Enkelte grupper vil automatisk være trygdet ved at de er pliktig medlem i trygden etter

reglene i folketrygdloven § 2-5. Etter dagens regler er det ikke slik at alle som er pliktige medlemmer i trygden omfattes av utenlandsforskriften, og dermed har rett til barnetrygd. Etter det nye forslaget vil alle som er pliktige medlemmer under utenlandsopphold fylle bosattvilkåret. Eksempler på grupper som er pliktig trygdet er personer ansatt i den norske stats tjeneste i utlandet, studenter som studerer ute med støtte fra Statens lånekasse for utdanning og militært personell stasjonert i utlandet.

Det foreslås at også de som har frivillig medlemsskap i folketrygden skal kunne få rett til barnetrygd under utenlandsopphold. Det er to grunnvilkår som begge må være oppfylte for at det skal kunne gis frivillig medlemskap i trygden. Søkeren må ha vært medlem i folketrygden i minst tre av de siste fem kalenderårene før søknadstidspunktet, og søkeren må ha nær tilknytning til det norske samfunnet. Kravet om å ha vært medlem i folketrygden i minst tre av de siste fem kalenderår, gjelder ikke barn under 18 år som opptas etter § 2-8 fjerde ledd som forsørgede familiemedlemmer. Forsørget ektefelle må imidlertid fylle dette vilkåret for å kunne bli medlem.

Det er generelt lettere å få medlemskap med rettigheter etter pensjonskapitlene enn til stønad ved helsetjenester.

Prisen for frivillig medlemskap i trygden er i utgangspunktet relativt høy, men i de fleste tilfeller er det arbeidsgiver som betaler trygdeavgiften for de utsendte. Det er også via egen forskrift gitt regler som sikrer blant annet misjonærer trygdedekning etter et lavt avgiftsgrunnlag. Forskriften gir et lavere avgiftsgrunnlag hvis:

«vedkommende er sendt av norsk misjonsselskap/menighet for å drive humanitært eller filantropisk arbeid i utviklingsland i den vesentlige del av sin yrkesaktive alder, under spesielle forhold og med spesielle lønnsbetingelser».

Satsene for misjonærer er ifølge forskriften:

- Sykedelen 3 prosent
- Pensjonsdelen 6,3 prosent
- Full dekning (sykedel og pensjonsdel) 9,3 prosent

I tillegg er det en regel om at avgift ikke skal betales for inntekt under kroner 21 400.

I og med at alle former for trygdedekning skal kunne utløse rett til barnetrygd, vil for eksempel en misjonær med en bruttoinntekt på kroner 100 000 per år kunne beholde retten til barnetrygd ved utenlandsopphold ved å være medlem av sykedelen av folketrygden. Dette vil koste kroner 3000,- per år (3 prosent).

Nedenfor følger en kort redegjørelse for hvordan et trygdevilkår vil slå ut overfor den personkretsen som etter dagens regler kan nyte godt av dispensasjonsreglene i utenlandsforskriften.

7.3.5.2 *Nærmere om hvordan de foreslåtte reglene vil slå ut for utvalgte grupper*

Personer som oppholder seg i utlandet på oppdrag fra norsk offentlig myndighet

Denne gruppen kommer inn under folketrygdloven § 2-5 som pliktig trygdet med full trygdedekning. Et vilkår om medlemskap i trygden vil virke utvidende i forhold til dagens regler i og med at også norsk statsborger som er arbeidstaker hos en person utsendt på oppdrag fra norsk offentlig myndighet er pliktig trygdet. Dette kan for eksempel gjelde for «au pair» hos en norsk arbeidstaker i den norske stats tjeneste.

Personer som arbeider i humanitær eller filantropisk virksomhet i utlandet

Enkelte av de som i dag kommer inn under utenlandsforskriftens bestemmelser om «humanitær eller filantropisk virksomhet» vil være pliktig trygdet etter folketrygdloven § 2-5. Dette gjelder for eksempel fredskorpsdeltakere og eksperter som tjenestegjør i utviklingsland.

Misjonærene vil vanligvis ikke være pliktig trygdet etter § 2-5, men kan søke frivillig medlemskap etter § 2-8. Det antas at disse vil kunne komme inn under § 2-8 andre ledd.

Det vil kunne bli noe strengere krav overfor denne gruppen enn det som er tilfelle etter dagens praksis. For de med inntekter over 4 ganger folketrygdens grunnbeløp (4G p.t. 187 800,-), og som vurderes ut fra vilkåret om skattemessig tilknytning vil reglene bli lempeligere.

Studenter ved utenlandsk universitet eller høyskole

Dersom søkeren er norsk statsborger vil vedkommende være pliktig trygdet etter folketrygdloven § 2-5 bokstav i, dersom vedkommende studerer i utlandet med lån eller stipend fra Statens lånekasse for utdanning. Studentens ektefelle og barn er ikke pliktig trygdet etter § 2-5 bokstav i. Disse gis normalt medlemskap etter § 2-8 andre ledd (særlige grunner).

Så lenge det ikke vil være andre krav enn medlemskap (pliktig eller frivillig) vil flere kunne komme inn enn tidligere, da det ikke skal foretas noen inntektsvurdering. Studenter som studerer ved andre utdanningsinstitusjoner enn universitet eller høyskoler og studenter som ikke er heltidsstudenter, vil kunne søke om frivillig medlemskap. Dette vil være en utvidelse i forhold til dagens regler.

Særlige grunner

I dag er det hovedsakelig to grupper som kommer inn under denne bestemmelsen. Det er de som oppholder seg i utlandet av helsemessige årsaker og de som fyller vilkåret i den tidligere omtalte 70 prosent-regelen (skattepliktig til Norge).

Når det gjelder de som oppholder seg i utlandet av helsemessige årsaker, vil disse ikke være pliktig trygdet etter § 2-5, men det vil være mulig å gi frivillig opptak etter § 2-8 andre ledd.

Når det gjelder gruppen som i dag i utgangspunktet ikke fyller vilkårene i utenlandsforskriftens § 2 nr. 2 bokstavene a, b eller c, men kommer inn under bokstav d -særlige grunner - fordi de betaler skatt til Norge av minst 70 prosent av sin totalinntekt og dermed fyller vilkårene i forskriftens § 2 første ledd, vil enkelte som i dag får barnetrygd kunne falle utenfor. For en som arbeider i utlandet for utenlandsk arbeidsgiver er utgangspunktet at vilkårene for pliktig opptak i trygden (etter § 2-8 andre ledd) ikke foreligger. Dersom virksomheten har tilknytning til norske interesser, kan likevel opptak innvilges etter en nærmere vurdering. Et viktig moment er at det er norske eierandeler eller på annen måte konkret tilknytning mellom selskapet og norske interesser, for eksempel utstyr til skipsfarten eller import/eksport av varer og tjenester til og fra Norge. Vi antar at enkelte av de som i dag beholder retten til barnetrygd under utenlandsopphold på grunn av 70 prosent- regelen (skatteplikten) vil kunne bli dekket opp av denne bestemmelsen.

7.3.6 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser som har uttalt seg om dette forslaget, støtter forslaget til nye regler.

Rikstrygdeverket støtter forslaget til nye regler og anser det for å være en klar forenkling av behandlingen av denne type saker sett i forhold til dagens vurdering etter utenlandsforskriften.

Det Norske Misjonsselskap uttaler:

«Det Norske Misjonsselskap ser positivt på det nye framlegget til Lov om barnetrygd. Slik vi forstår framlegget, vil barn av våre misjonærer som er frivillig medlem av Folketrygda og såleis har trygdemessig tilknytning til Norge, ha rett til barnetrygd. Dette er ei administrativ forenkling som vi er glad for. Vi er også enig i at inntekstsgrensekravet for å få barnetrygd (4 G) vert foreslått oppheva.»

Studentorganisasjonen *ANSA* (*Association of Norwegian Students Abroad*) uttaler blant annet:

«Med forslag til ny barnetrygdlov ser ANSA klare forbedringer, samt enklere retningslinjer for hvem som skal kunne få dispensasjon fra bo-satt-vilkåret. Dette vil sikre en mer rettferdig behandling av søknadene. At lovverket får en enklere form og med lettere språk, vil bidra til å gjøre det tilgjengelig for større deler av befolkningen.»

7.3.7 Departementets forslag

Sammenfatningsvis kan vi si at vi ved å innføre et generelt trygdevilkår vil oppnå at flere grupper med nær tilknytning til Norge vil kunne få barnetrygd under utenlandsopphold. Samtlige høringsinstanser som uttaler seg om denne delen av lovforslaget er positive til de endringer som departementet foreslår.

Etter dagens regler er det en uensartet gruppe som nyter godt av dispensasjonsreglene i utenlandsforskriften. Hvilke grupper som er med eller ikke bygger mer på gammel tradisjon enn på en logisk begrunnelse. Etter departementets mening bør et sentralt element i vurderingen av om dispensasjon bør gis være i hvilken grad søkeren har tilknytning til Norge. Medlemskap i tryg-

den er slik vi ser det et godt egnet objektivt vilkår for rett til barnetrygd ved utenlandsopphold.

Departementet foreslår at det innføres et alternativt trygdetvilkår. Det vil si at personer som ikke lenger fyller vilkåret om bosetting i Norge (de må ha vært å regne som bosatte før de reiser utenlands), kan få rett til fortsatt barnetrygd/ev. barnetrygd for nye barn hvis de er trygdet i Norge i henhold til reglene i folketrygdloven. Det foreslås at det skal være tilstrekkelig med medlemskap på enten helsedel eller pensjonsdel. En slik omlegging av regelverket vil føre til at enkelte grupper som i dag nyter godt av utenlandsforskriftens regler vil måtte betale litt for å kunne motta barnetrygd ved utenlandsopphold. Som følge av særreglene om lavere avgiftsgrunnlag for misjonærer, samt at flere grupper nå på like vilkår kan få rett til barnetrygd under utenlandsopphold, mener vi likevel at de reglene som foreslås er mer rettferdige og målrettede enn dagens regler.

I utgangspunktet foreslås det en regel om at det i de tilfeller der barnet bor i utlandet med begge sine foreldre oppstilles et vilkår om at barnet og begge foreldrene må være medlemmer i folketrygden. I enkelte tilfeller vil en slik regel kunne gi urimelige utslag overfor særlige grupper. Eksempler på slike grupper vil kunne være studenter som studerer i utlandet og personer som er utsendte til utlandet på oppdrag for norske myndigheter og som er gift med mann/kvinne som ikke er norsk statsborger. Ektefellene som ikke er norske statsborgere vil ofte ikke kunne få frivillig medlemskap i folketrygden fordi de ikke har vært medlem av norsk trygd i minst tre av de siste fem årene før utenlandsoppholdet starter. Det foreslås på bakgrunn av dette at det åpnes for at Barne- og familiedepartementet i forskrift kan gi dispensasjon fra blant annet vilkåret om at begge foreldrene må være trygdet under utenlandsoppholdet.

8 Vilkår for rett til utvidet barnetrygd

8.1 Bakgrunn

Utvidet barnetrygd til enslige forsørgere har siden 1946 eksistert i ulike former. Den utvidede stønaden har som formål å bidra til å dekke merkostnader en enslig mor eller far har som følge av at vedkommende bor alene med barnet uten å kunne dele husholdningsutgiftene med ektefelle eller samboer.

I perioden 1946-1969 var enslige forsørgere tilgodesett ved at de også fikk barnetrygd for det første barnet. Med unntak av perioden 1983 - 1986, da enslige forsørgere mottok et eget tillegg i barnetrygden, har enslige forsørgere fra 1970 fått utbetalt barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetallet. Betegnelsen utvidet barnetrygd foreslås innarbeidet i den nye barnetrygdloven.

Utvidet barnetrygd tar til en viss grad sikte på den samme målgruppen som den mer arbeidsrelaterte stønadsordningen i folketrygden for enslig mor eller far, jf. folketrygdloven kapittel 15.

Spørsmålet er om reglene i barnetrygdloven på dette punktet kan forenkles, og om det bør foretas en harmonisering av vilkår og begreper i forhold til reglene i folketrygdloven. Alternativet er å utforme andre vilkår for rett til utvidet barnetrygd enn de vilkår som stilles for rett til stønad til enslig mor eller far etter folketrygdloven. Departementet har valgt å foreslå nye vilkår for rett til utvidet barnetrygd fremfor en harmonisering med begrepene i folketrygdloven.

Det gis i det følgende en gjennomgang og sammenlikning av bestemmelsene om retten til utvidet barnetrygd (barnetrygdloven § 2 andre ledd) og retten til stønad i egenskap av enslig mor eller far (folketrygdloven § 15-5 jf. § 1-5). De to lovgivningene opererer i stor grad med de samme begreper når det gjelder vilkår for rett til ytelsene, men det er ikke slik at likheten i begrepsbruk betyr at begrepene/vilkårene tolkes likt.

8.1.1 Barnetrygdlovens regler - gjeldende rett

8.1.1.1 Innledning

Verken barnetrygdloven eller lovens forarbeider gir klare holdepunkter for hvilke prinsipper som skal legges til grunn ved vurderingen av hvorvidt vilkårene for rett til utvidet stønad er oppfylt. Gjeldende rettstilstand er for en stor del et resultat av vurderinger foretatt i det praktiske arbeid med regelverket. Trygderettens avgjørelser har også hatt betydning for utformingen av gjeldende rett. I og med at gjeldende rett er et produkt av vurderingene i en lang rekke enkeltsaker, er rettstilstanden svært uoversiktlig.

8.1.1.2 Barnetrygdloven § 2 andre ledd - Krav til sivilstatus og aleneomsorg

En forelder som er alene om omsorgen for barn har rett til utvidet barnetrygd når han/hun enten er:

- enke/enkemann,
- skilt,
- separert (ved bevilling eller dom) eller
- ugift og ikke lever sammen med den andre av barnets foreldre.

I tillegg til kravet knyttet til sivilstatus er utvidet barnetrygd avhengig av at vilkåret om aleneomsorg er oppfylt. Loven opererer kun med en «lever sammen»-vurdering i forhold til ugifte, men i praksis foretas det en «lever sammen»-vurdering også i de tilfeller der barnets foreldre er skilte eller separerte.

8.1.1.3 Nærmere om vilkåret om at barnets foreldre ikke skal leve sammen

Ved anvendelsen av § 2 andre ledd er fremgangsmåten altså at det først klarlegges om sivilstatusvilkåret er oppfylt, herunder at ugifte foreldre ikke lever sammen, deretter vurderes det om vedkommende er alene om omsorgen.

Som nevnt er det bare i forhold til ugifte at lovteksten direkte gir anvisning på en «lever sammen»-vurdering. Overfor skilte og separerte foreldre legges det forutsetningsvis til grunn at disse ikke «lever sammen» i barnetrygdlovens forstand. Foreligger det derimot opplysninger om at disse foreldrene allikevel lever sammen, foretas det ifølge praksis en «lever sammen»-vurdering også i disse tilfellene.

Den nærmere vurdering av om foreldrene lever sammen foretas konkret i hvert enkelte tilfelle. Under vurderingen vil det etter praksis være av vesentlig betydning om den ene av foreldrene har sin faste bopel i samme leilighet eller hus som barnet og den andre av foreldrene.

8.1.1.4 Kravet til aleneomsorg

På samme måte som ved vurderingen av «lever sammen» - vilkåret, er det heller ingen legaldefinisjon som presiserer innholdet i aleneomsorgsvilkåret. Lovforarbeidene er også tause med hensyn til hvordan uttrykket skal forstås.

Etter praksis er det imidlertid klart at den av foreldrene som er alene om den daglige faktiske omsorgen for barnet fyller dette vilkåret. Hvordan den økonomiske forsørgelsen er fordelt foreldrene imellom er uten betydning i denne sammenheng. Begrepet er tolket slik at personer som er gift med hverandre som hovedregel ikke kan anses for å være alene om omsorgen for fellesbarn. Dette medfører for eksempel at det ikke foreligger rett til utvidet barnetrygd der den ene av ektefellene er langvarig innlagt på institusjon som følge av sykdom eller skade. Opprinnelig fulgte det av særlige retningslinjer at utvidet barnetrygd blant annet kunne gis i tilfeller der den ene av ektefellene var langvarig innlagt på institusjon som følge av sykdom. I 1970 ble særbestemmelser om utvidet barnetrygd regulert i egen forskrift. Ved innføringen av forskriften ble ikke denne særlige gruppen tatt med. Grunnen til dette er at forsørgere som oppholder seg på institusjon får kompensasjon gjennom andre ordninger. Barnetrygden er ikke ment å skulle kompensere økonomisk for bortfall av forsørger. Det er det andre trygdeytelser som skal kompensere for. Folketrygdlovens regler om rett til uførepensjon og reglene om egenbetaling ved institusjonsopphold skal sikre at denne gruppen familier gis støtte til underhold av barn.

Vurderingen av om vedkommende er alene om omsorgen foretas i utgangspunktet i forhold til den andre av barnets foreldre. Ved nære boforhold er i henhold til praksis ingen av foreldrene alene om omsorgen for barnet.

Barnetrygdloven gir ingen anvisning på hvilke konsekvenser nære boforhold får for retten til utvidet stønad. Ut fra avgjørelser fattet av Rikstrygdeverket og Trygderetten har det utkrystallisert seg en praksis. Hvis foreldrene bor i samme hus eller leilighet er hovedregelen at det ikke foreligger aleneomsorg. Den underliggende tankegangen er at det under slike boforhold må antas at foreldrene deler på den faktiske omsorgen slik at ingen har aleneomsorg. I prinsippet skal det imidlertid foretas en konkret vurdering også i slike situasjoner; unntak kan gjøres hvis det sannsynliggjøres at den ene av foreldrene faktisk er alene om omsorgen for barnet.

I de tilfeller der det foreligger delt bosted åpnes det for at begge foreldre kan ha rett til barnetrygd. Hver av foreldrene vil da kunne motta utvidet stønad (de deler i så fall en utvidet stønad). Det foreligger rett til barnetrygd hvis det kan godtgjøres at barnet bor hos mor eller far i minst 40 prosent av totaltiden. Aleneomsorg i barnetrygdlovens forstand forutsetter i henhold til praksis fra Trygderetten at foreldrene ikke utøver omsorgen for barnet i samme tidsrom. I tillegg må vilkårene om sivilstatus/samlivsstatus være oppfylt. Trygderetten har, i en sak hvor barnet etter avtale skulle bo vekselvis en uke hos hver av foreldrene, uttalt at det ikke er avgjørende for anvendelsen av vilkåret alene om omsorgen hvor lang tid vedkommende er alene om omsorgen. I tillegg til de ovennevnte forutsetninger la retten til grunn at det avgjørende for om vedkommende i lovens forstand er alene om omsorgen er at den av foreldrene som har barnet hos seg, faktisk er alene om omsorgen når barnet oppholder seg hos vedkommende.

8.1.2 Folketrygdlovens bestemmelser om stønad til enslig forsørger - gjeldende rett

Kravene til sivilstand for at det skal foreligge rett til stønad fra folketrygden i egenskap av enslig mor eller far fremgår av folketrygdloven § 15-4. Bestemmelsen behandles ikke nærmere i det følgende.

Også for stønad som enslig forsørger etter folketrygdloven er hovedvilkårene at vedkommende er alene om omsorgen og ikke lever sammen med en person han eller hun har barn med eller er skilt eller separert fra, jf. § 15-5 henholdsvis første og tredje ledd.

8.1.2.1 Vilkåret om at barnets foreldre ikke lever sammen

Etter folketrygdloven § 15-5 tredje ledd foreligger det ikke stønadsrett dersom medlemmet lever sammen med en person hun eller han har barn med, er skilt eller separert fra, eller har levd sammen med i 12 av de siste 18 månedene.

Uttrykket «lever sammen» er også brukt i ftrl. § 1-5 tredje ledd. Uttrykket er her gitt en begrenset betydning i samsvar med definisjonen i fjerde ledd om hvem som skal regnes som samboerpar. Denne definisjonen skal legges til grunn i hele folketrygdloven, dermed også ved anvendelsen av § 15-5. Som nevnt anses barnets foreldre for å leve sammen etter § 1-5 dersom de «bor i

samme hus». Årsaken til at foreldrene har bosatt seg slik, eller hvordan forholdet dem imellom er, er uten betydning i denne sammenheng. To personer som vanligvis har felles bolig anses for å leve sammen dersom de av praktiske årsaker er midlertidig adskilt, jfr § 1-5 fjerde ledd siste punkt.

Det antas imidlertid i praksis at uttrykket «lever sammen» i § 15-5 må tolkes selvstendig og dermed kan ha en videre betydning enn definisjonen gitt i § 1-5. Dette innebærer for det første at også andre boforhold enn de som er nevnt i § 1-5 kan føre til at stønadsretten bortfaller. Begrepet «lever sammen» gir uttrykk for at også andre momenter enn tilknytning til samme bolig kan få betydning for hvorvidt foreldrene anses for å leve sammen. At det ikke er absolutt brudd i forholdet mellom foreldrene, slik at de fremdeles har en viss personlig tilknytning, er ikke nok til å anse dem for å leve sammen. Etter praksis anses videre foreldrene for å leve sammen dersom de har et forhold tilbake i tid, de har helt konkrete fremtidsplaner (skal gifte seg, bygger hus, venter på leilighet o.l), og de har et aktuelt fellesskap og samvær som ligger nær opp til den botilknytning som alene fører til at de anses for å bo sammen.

Etter § 15-5 fjerde ledd kan en enslig mor miste retten til stønad hvis barnets far ikke er kjent og hun lever sammen en mann som ikke kan utelukkes å være faren.

8.1.2.2 *Vilkåret om aleneomsorg*

Folketrygdloven § 15-5 presiserer i andre ledd dette vilkåret:

«En mor eller far har aleneomsorgen for et barn når vedkommende varig har klart mer av den daglige omsorgen enn den andre av foreldrene.»

Det er altså den daglige faktiske omsorgen som er avgjørende. Felles foreldreansvar og fordelingen av utgifter er heller ikke i denne sammenheng avgjørende.

Likedelt omsorg/bosted gir ikke rett til stønad etter folketrygdloven kapittel 15. Dette fremgår av kravet «klart mer av den daglige omsorgen», jfr. Ot. prp. nr. 6 (1992-93). Det er tilfellene med lik eller tilnærmet lik omsorgsfordeling man utelukker fra stønad med denne formuleringen. Vilkåret for rett til stønad vil være oppfylt ved vanlig samværsrett etter barneloven. I nevnte proposisjon heter det videre at formuleringen innebærer en liberalisering av tidligere praksis hvoretter man måtte ha minst 2/3 av omsorgen for å få stønad som enslig forsørger. Ved samvær ut over «vanlig samvær» kreves det imidlertid konkrete opplysninger for å avgjøre om lovens vilkår er oppfylt.

Vilkåret om at omsorgen også må være varig, innebærer at det ikke foreligger stønadsrett dersom foreldrene skifter på å ha aleneomsorgen i like lange eller tilnærmet like lange perioder. I praksis er det imidlertid lagt til grunn at dersom foreldrene har aleneomsorgen i perioder på minst seks måneder hver, er vilkåret om varighet oppfylt.

Forholdet til nære boforhold er nærmere regulert i § 15-5 andre ledd andre setning:

«Ingen av foreldrene anses å ha aleneomsorgen for barnet ved boforhold som nevnt i § 1-5 fjerde ledd, eller ved andre nære boforhold».

Det forekommer tilfeller hvor barnet i hovedsak bor hos en av foreldrene, men hvor foreldrene bor så nær hverandre at det ikke er mulig å konstatere om søkeren kan anses for å være alene om omsorgen. Som oftest har også foreldrene bosatt seg slik nettopp fordi de skal ha muligheten til å dele omsorgen for barnet. Barna går fritt mellom foreldrene eller oppholder seg hos foreldrene uten nærmere avtale om samvær. Det er derfor inntatt en bestemmelse i paragrafens andre ledd som slår fast at ingen av foreldrene anses for å være alene om omsorgen ved nære boforhold. I slike tilfeller er det lagt til grunn at begge foreldrene bidrar med avlastning m.v. på samme måte som i en vanlig familiesituasjon, og at eventuelle avtaler om samvær ikke lar seg gjennomføre i praksis.

Henvisningen til ftrl. § 1-5 fjerde ledd innebærer at vilkåret om aleneomsorg ikke anses oppfylt dersom foreldrene bor sammen, selv om de bor i hver sin del av et hus. Det samme gjelder når de bor i hver sin boenhet, dersom huset ikke har mer enn fire selvstendige og klart adskilte boenheter.

8.1.3 Den praktiske forskjellen mellom forståelsen av sentrale begreper i barnetrygdloven og folketrygdloven

Av redegjørelsen ovenfor fremgår det at forståelsen av begrepene «alene om omsorgen»/«aleneomsorg» og «lever sammen» ikke er den samme i saker vedrørende rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven som i saker om stønad til enslig mor eller far etter folketrygdloven. Denne forskjellen kan illustreres via et praktisk eksempel:

Per og Kari har to barn sammen. Selv om Per og Kari blir separert og senere skilt, blir begge boende i det som tidligere var felles bolig. Fellesboligen blir oppdelt i to separate leiligheter med hver sin separate inngang. Det blir videre avtalt at Per skal betale husleie til Kari som står som eier av boligen. Per arbeider på oljeplattform i Nordsjøen og arbeider turnus med 4 ukers arbeid etterfulgt av 4 ukers fritid. Både Per og Kari har nye kjæresten, men det er ikke snakk om samboerskap med disse. Det er heller ikke nye barn med i bildet. Per og Kari inngår en avtale om omsorgen for barna og Pers samværsrett. Det avtales at Kari skal ha den daglige omsorgen for barna, mens Per - i de periodene han er hjemme - skal ha barna mest mulig. Kari setter frem krav om utvidet barnetrygd og stønad til enslig forsørger etter folketrygdloven.

I den situasjonen som her beskrives vil det etter praksis være slik at Per og Kari i forhold til barnetrygdregelverket ikke anses for å leve sammen. Vilkåret om aleneomsorg vil derimot ikke være oppfylt. I forhold til ytelser etter folketrygdloven kapittel 15 vil de nære boforholdene medføre at ingen av foreldrene kan anses å være alene om omsorgen. Kari vil ikke ha rett til verken utvidet barnetrygd eller stønad til enslig mor eller far.

Det kan også oppstå situasjoner der søkeren vil ha rett til utvidet barnetrygd, men ikke rett til stønad etter folketrygdloven kapittel 15. Vi kan illustrere også en slik situasjon ved hjelp av et eksempel:

Marte og Peder er samboere og har ett barn sammen. Marte har i tillegg ett særkullsbarn fra et tidligere forhold. Marte og Peder bestemmer seg for å flytte fra hverandre. Peder flytter inn i kjellerleiligheten. Marte har den daglige omsorgen både for sitt særkullsbarn, og for barnet hun har med Peder.

I denne situasjonen vil Marte ha krav på utvidet barnetrygd for sitt særkullsbarn. Bortfallsregelen i barnetrygdloven § 2 fjerde ledd bokstav c kommer ikke lenger til anvendelse i og med at Marte ikke lenger kan sies å leve i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning med Peder. Marte vil derimot ikke ha krav på ytelse etter folketrygdloven kapittel 15. Dette som følge av nære boforhold i forhold til Peder som er faren til ett av barna jf. folketrygdloven § 15-5 andre og tredje ledd.

8.1.4 Departementets vurdering

8.1.4.1 Ytelsenes formål og karakter

Innholdet i begrepene «*alene om omsorgen*»/«*aleneomsorg*» og «*lever sammen*» varierer altså noe alt etter om de vurderes i forhold til stønad til enslig mor eller far etter folketrygdloven eller utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven.

Både barnetrygdloven § 2 andre ledd og folketrygdloven § 15-5 omfatter ytelse rettet mot enslige forsørgere. For den videre diskusjonen kan det derfor være nyttig å klarlegge det nærmere formålet med ytelsene.

Barnetrygden er en kontantoverføring som skal bidra til å kompensere merutgifter som skyldes barneomsorg.

Etter formålsbestemmelsen i folketrygdloven § 15-1 er formålet med stønad til enslige forsørgere å sikre inntekt og å gi midlertidig hjelp til selvhjelp slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Ytelsen er altså en stønad til livsopphold som skal kompensere for manglende mulighet for å delta i inntektsgivende arbeid.

Selv om begge ytelsene er rettet mot enslige forsørgere har de altså forskjellig karakter. Barnetrygd skal være med å lette den økonomiske byrden ved å ha barn, mens stønad til enslig mor eller far skal sikre en basal evne til selvforsørgelse. Etter departementets syn vil det kunne være praktiske tilfeller der det ut fra formålet bak utvidet barnetrygd bør ytes utvidet barnetrygd, men der det ut fra formålet bak folketrygdens ytelse til enslig forsørger ikke bør gis slik støtte. Denne forskjellen bør etter departementets mening komme til uttrykk i lovgivningen.

Hvis dagens begreper skal beholdes er det eneste alternativet, slik departementet ser det, å legge folketrygdens begrepsforståelse til grunn. Dette er etter Barne- og familiedepartementets mening uheldig ut fra at formålet bak ytelsene er forskjellig. Regelen i folketrygdloven § 1-5 fjerde ledd som definerer samboerpar, er for eksempel en regel som ikke uten videre kan sies å harmonerer med formålet med utvidet barnetrygd.

8.1.4.2 Nærmere om problemet med gjeldende rett

Et av hovedproblemene med dagens regelverk og praktiseringen av dette, er slik departementet ser det den uklare situasjonen som råder i de tilfeller der det er nære boforhold mellom barnets foreldre. Dette illustreres også av eksemplene ovenfor.

Årsaken til problemene skyldes ikke minst uklarhet omkring tolkningen/ forståelsen av begrepene «*lever sammen*» og «*alene om omsorgen*»/«*aleneomsorg*». Begrepene er på ingen måte selvforklarende, og det har vel forekommet

tilfeller der gode praktiske løsninger - ikke minst sett ut fra barnets beste - ikke har blitt godtatt ved vurdering av rett til utvidet stønad. Dette er også en logisk følge av at aleneomsorg er det sentrale vurderingstemaet etter dagens regelverk. Spørsmålet er om en annen tilnæringsmåte/et annet vurderingstema vil kunne bidra til et enklere og mer rettferdig regelverk. Dette samtidig som den samme personkretsen som støtten er ment for, nemlig de enslige forsørgerne, er de som skal nyte godt av utvidet barnetrygd også i fremtiden.

8.2 Høringsnotatets forslag

Departementet foreslår i høringsnotatet at det innføres et nytt vilkår for rett til utvidet barnetrygd, ut fra et ønske om å definere et klarere formål bak utvidet stønad enn det som er tilfellet etter gjeldende rett. Det foreslås at formålet bak ordningen med utvidet barnetrygd bør være at barnetrygden for ett barn mer enn det faktiske barnetallet, skal bidra til å dekke de merkostnadene en enslig forsørger har som følge av at vedkommende bor alene med barnet i en egen husholdning. Dette formålet bør etter departementets mening gjenspeiles i vilkårene for rett til utvidet barnetrygd.

Forslaget åpner for rett til utvidet stønad i de tilfeller der en omsorgsperson reelt sett er etablert i egen husholdning sammen med barnet. Det avgjørende blir da at foreldrene har flyttet fra hverandre, eller aldri har bodd sammen, og har etablert hver sin husholdning.

Felles for det nye forslaget og dagens regler er at utvidet barnetrygd skal komme enslige forsørgere til gode. Dette kommer til uttrykk via et mer eller mindre eksplisitt sivilstatuskrav. Sivilstatuskravets funksjon er å avgjøre hvilken situasjon som må foreligge mellom foreldrene (formelt og/eller reelt) for at utvidet barnetrygd skal kunne tilstås.

Selv om det i det nye forslaget brukes andre begreper enn det som legges til grunn i dagens regelverk, er intensjonen bak reglene den samme. Det er den av barnets foreldre som har barnet boende fast hos seg, og som regnes som enslig forsørger som skal nyte godt av den utvidede barnetrygden.

Det foreslås at vilkårene for rett til utvidet stønad kun skal vurderes i forhold til hver enkelt av barnets foreldre i de tilfeller der det foreligger avtale etter barneloven § 35 a. Det vises til kapittel 7.2.3 for så vidt gjelder en nærmere beskrivelse av vilkårene for å dele barnetrygden når det er avtalt delt bosted for barnet. Med utgangspunkt i formålet bak den utvidede barnetrygden- kompensasjon for merutgifter som påløper når en person bor alene sammen med barn uten å kunne dele husholdningsutgifter med ektefelle eller samboer- er det naturlig å legge vekt på den økonomiske siden av omsorgen. Dette er også i tråd med de hensyn som lå bak innføringen av dagens bortfallsregler i barnetrygdloven § 2 fjerde ledd. Hvis bare en av foreldrene oppfyller vilkårene for rett til utvidet stønad, og barnetrygden skal fordeles 50/50 mellom foreldrene, vil den ene av foreldrene ha rett til 50 prosent av en utvidet barnetrygd, mens den andre vil ha rett til 50 prosent av ordinær barnetrygd.

Giftet og samboere forutsettes å ha felles husholdningsøkonomi. Det sentrale vilkår for rett til utvidet stønad kan da være at foreldrene har flyttet fra hverandre, eventuelt aldri har bodd sammen, og har hver sin husholdning. Det vil derfor kunne foreligge rett til utvidet barnetrygd selv om foreldrene

bor i nærheten av hverandre for eksempel ved at de bor i hver sin leilighet i samme bygning eller blokk. Hvis man avskjærer de tilfeller der foreldrene bor i samme boenhet, samt krever at søkeren må dokumentere at vilkårene for rett til stønad er oppfylt, burde mulighetene for omgåelse av regelverket være små. Vi vil slippe å måtte vurdere foreldrenes forhold utover hvordan de bor i forhold til hverandre, og vi slipper å måtte gå inn på en konkret vurdering av hvor barnet til en hver tid befinner seg.

Også ved nære boforhold og i situasjoner der ugifte foreldre tilbringer relativt mye tid sammen, men der det er klart at foreldrene har hver sin husholdning, vil det kunne foreligge rett til utvidet barnetrygd. Dette vil kunne føre til at noen flere vil kunne få rett til utvidet stønad enn etter gjeldende regelverk.

I de aller fleste tilfeller vil det ikke være noe problem å fastslå hvorvidt barnets foreldre er etablert i hver sin boenhet. Det mest vanlige er at en av foreldrene etter brudd flytter til annet hus eller annen leilighet. Avgrensningsproblemer vil oppstå der for eksempel det som tidligere var felles bolig deles opp til flere boenheter, og der foreldrene bosetter seg i hver sin etasje og lignende. I disse tilfellene foreslås det at trygdekontoret må kunne kreve at foreldrene dokumenterer at de bor i en egen boenhet i forhold til retten til utvidet barnetrygd. De må kunne dokumentere at det foreligger en ny utgiftsprofil. Dokumentasjon på dette kan for eksempel gå ut på at det fremlegges kvitteringer fra telefonselskap (eget telefonabonnement), NRK (egen TV-lisens), Posten, Folkeregisteret (melding om flytting), aviser m.m. og at summen av dokumentasjon må sannsynliggjøre at vedkommende har etablert en ny husholdning. Departementet foreslår at det innføres et vilkår om at det er stønadsmottaker som skal dokumentere/sannsynliggjøre at vilkårene for rett til utvidet stønad er oppfylte. Tanken bak en slik bestemmelse er at søkeren skal kunne sannsynliggjøre/godtgjøre overfor trygdeetaten at han/hun rent faktisk bor sammen med barnet i en egen husholdning adskilt fra den andre av barnets foreldre. En slik regel er etter vår mening i tråd med tilsvarende regel i folketrygdloven § 21-3.

Det foreslås også at det tas inn en presisering i loven om at midlertidig atskillelse som følge av arbeid, utdanning mv. ikke utløser rett til utvidet stønad. Tilsvarende vil gjelde i de tilfeller der den ene ektefellen er varig innlagt på institusjon. Egen husholdning er i seg selv ikke nok så lenge foreldrene fremdeles må sies å være et par. For at rett til utvidet barnetrygd skal foreligge, må det godtgjøres at det har funnet sted et samlivsbrudd.

I dagens lovgivning er det i «forskrift om tilståelse av barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall» - fastsatt 9. april 1970 - gitt regler om at det i helt spesielle tilfeller kan gis utvidet barnetrygd ved aleneomsorg selv om barnets foreldre er gift. Dette er ment som snevre unntaksregler.

Særreglene for tilfeller der den ene ektefellen har opphold i fengsel med dom på minst 1 år eller befinner seg i godkjent kursted for alkohol eller lignende, og de tilfeller der barnet trenger ekstra omsorg på grunn av langvarig sykdom, er knyttet opp mot en meget streng inntektsvurdering.

Rett til utvidet barnetrygd ved barns sykdom forutsetter at foreldrene samlet ikke har inntekt som er høyere enn summen av full grunnpensjon (folketrygdens grunnbeløp (1 G) med barnetillegg (30 prosent av G) og ektefelletil-

legg (50 prosent av G). Inntektsgrensen er derfor per 1. juli 2000 kroner 88 362,-. I tillegg er det et vilkår om at det ikke må foreligge rett til ytelse etter folketrygdloven kapittel 6 (grunnstønad og hjelpestønad) eller kapittel 10 (ytelser under medisinsk rehabilitering). I praksis er vilkårene så strenge at det knapt kan tenkes tilfeller som omfattes av regelen. Departementet ser ingen grunn til å opprettholde en særregel som ikke har praktisk betydning.

Reglene i forskriftens bokstav c (fengsel m.m.) regulerer tilfeller som etter departementets syn ligger utenfor de situasjoner som den utvidede barnetrygden er ment å skulle dekke. Det foreslås derfor at denne regelen oppheves. Disse reglene har også liten praktisk betydning som følge av den svært strenge behovsprøvningsregelen i forskriftens § 3.

Særreglene i forskriften til § 2 andre ledd bokstav a (faktisk separasjon), bokstav b (forsvunnet ektefelle) og bokstav e (midlertidig separasjon) foreslås beholdt og skrevet inn i lovteksten.

8.3 Høringsinstansenes syn

*Sosial- og helsedepartementet*uttaler følgende om forslaget til nye regler for enslige forsørgere:

«Sosial- og helsedepartementet er enig i forslaget om å utforme nye vilkår fremfor en harmonisering. Ved å innføre begrepene «felles husholdning» og «samme boenhet» slipper man en konkret vurdering av hvor barnet til enhver tid befinner seg. Begrepene samsvarer godt med formålet om å bidra til å dekke merkostnader en enslig mor eller far har som følge av at vedkommende bor alene med barnet i en egen husholdning.»

*Barneombudet*uttaler:

«Barneombudet støtter forslaget om at rett til utvidet barnetrygd nå knyttes opp til kravet om at man må bo alene med barnet i en egen husholdning. På denne måten kan en både dele den utvidede barnetrygden hvis man har valgt delt bosted, og man mister heller ikke den utvidede barnetrygden hvis man velger å bosette seg i nærheten av hverandre. Dette vil utvilsomt komme barnet til gode.»

I og med at *Rikstrygdeverket* utgangspunktet mener at Barnetrygden bør inkorporeres i folketrygdloven, ser de det som en fordel at vilkårene for rett til utvidet barnetrygd harmoniseres med vilkårene for rett til ytelse til enslig mor eller far etter folketrygdlovens kapittel 15. Se nærmere om dette i Rikstrygdeverkets merknad som er gjengitt under kapittel 4. Under forutsetning av at barnetrygden fremdeles skal reguleres i egen lov og vilkårene for rett til utvidet barnetrygd skal være andre enn vilkårene for rett til stønad etter folketrygdloven kapittel 15, uttaler Rikstrygdeverket:

«Dersom vilkårene, ut fra ytelsens forskjellige karakter, ikke skal harmoniseres, er det en klar fordel at det, slik som foreslått, stilles andre og klare vilkår for rett til utvidet barnetrygd enn de vilkår som stilles for rett til stønad til enslig mor eller far. Dette vil gjøre det enklere for brukerne å forstå og for trygdeataten å forklare hvorfor det ikke alltid blir samme resultat av vurderingen av retten til utvidet barnetrygd og retten til ytelse som enslig forsørger etter kapittel 15 i folketrygdloven.»

8.4 Departementets forslag

Etter å ha vurdert høringsuttalelsene foreslår Barne- og familiedepartementet at vilkårene for rett til utvidet barnetrygd til enslig forsørger legges om i tråd med det forslaget som ble presentert i høringsnotatet. Det ikke minst ut fra barnetrygdens formål og hensynet til et mest mulig lettfattelig og rettferdig regelverk.

Det sentrale vilkåret for rett til utvidet barnetrygd blir etter dette at utvidet barnetrygd gis til enslige forsørgere som bor alene med barn uten å kunne dele husholdningsutgiftene med ektefelle eller samboer. Selv om det i forslaget brukes andre begreper enn det som brukes i dagens regelverk, er grunn tanken bak reglene den samme. Det er den av barnets foreldre som har barnet boende fast hos seg, og som er enslig forsørger, som skal nyte godt av utvidet barnetrygd.

8.5 Regler for opphør/bortfall av retten til utvidet barnetrygd

8.5.1 Gjeldende rett

Reglene om bortfall av retten til utvidet barnetrygd følger av barnetrygdloven § 2 fjerde ledd bokstav a til c.

Enslige forsørgere som mottar utvidet barnetrygd for sine særkullsbarn, mister retten til utvidet barnetrygd hvis de gifter seg eller inngår partnerskap. Dette gjelder selv om ekteskapet inngås med en som ikke er barnets far eller mor.

Retten faller videre bort ved samboerskap, uten fellesbarn, med en varighet på 12 måneder eller mer i løpet av de siste 18 måneder. Vilkaeret prøves en gang per år (per 1. november) ved at stønadsmottaker gir opplysninger om samlivsstatus via et egenerklæringsskjema. Det er i utgangspunktet stønadsmottakeren selv som vurderer hvorvidt samboerforholdet er ekteskapsliggende eller ikke. For samboere som bor i et stabilt ekteskapsliggende forhold i en felles husholdning, bortfaller retten til utvidet barnetrygd som hovedregel med virkning fra 1. januar året etter at egenerklæringen er avgitt

Den tredje bortfallregelen følger av § 2 fjerde ledd bokstav c, og gjelder samboere som får barn sammen, og som mottar utvidet barnetrygd for særkullsbarn. Retten til utvidet barnetrygd faller bort fra måneden etter at fellesbarnet er født, ev. fra måneden etter at barnets foreldre flytter sammen.

Bortfallsregelen i § 2 fjerde ledd gjelder ikke tilfeller der barnetrygd er innvilget etter særregelen om varig sykt barn i § 2 bokstav d i forskrift om tilståelse av barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall. Denne særregelen kommer bare til anvendelse i tilfeller der det ikke gis ytelser etter folketrygdloven kapittel 6 (grunnstønad og hjelpestønad) eller kapittel 10 (ytelser under medisinsk rehabilitering). I tillegg kreves det at sykdommen medfører betydelige ekstraavgifter. I tillegg til at disse vilkårene må være oppfylt foretas det en streng behovsprøving ut fra inntekt.

8.5.2 Departementets forslag

Ingen av høringsinstansene har gått imot en videreføring av dagens bortfallsregler. *Rikstrygdeverket* har foreslått at bestemmelsen omformuleres noe og plasseres sammen med bestemmelsen om rett til utvidet stønad. Departementet støtter dette forslaget.

Det er etter departementets syn ikke behov for store endringer i regelverket på dette området, i og med at dagens bortfallsregel er basert på en form for husholdningsvurdering allerede. Dagens system med at stønadsmottakerne gir en egenerklæring om samlivsstatus i november måned hvert år foreslås beholdt. Dersom det framgår av opplysningene i egenerklæringen at vedkommende lever i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning og har levd slik i minst 12 av de siste 18 månedene, skal den utvidede barnetrygden stanses fra 1. januar påfølgende år.

Som en følge av forslaget om at barnetrygd ikke lenger skal kunne tilstås på grunnlag av sykdom, foreslås det også at det særlige unntaket fra bortfallsregelen for denne gruppen i § 2 femte ledd i gjeldende lov ikke videreføres i den nye loven.

9 Barnetrygdens størrelse og de ulovfestede tilleggene i barnetrygden

9.1 Innledning

Det er Stortinget som hvert år fastsetter satsene for barnetrygd, jf. barnetrygdloven § 2 første ledd.

Småbarnstillegget, det ekstra småbarnstillegget og finnmarkstillegget er tillegg i barnetrygden som ikke følger direkte av barnetrygdlovens regler. Tilleggene er hjemlet i årlig budsjettvedtak (St. prp. nr. 1. Kap 845 - Barnetrygd).

Et viktig hensyn som taler for en lovfesting av disse tilleggene er hensynet til regelverkets tilgjengelighet. Det som taler mot en lovfesting kan være at tilleggene da får et mer varig preg. Det vil kunne være vanskeligere å fjerne dem hvis det skulle være ønskelig.

Nedenfor følger en kort redegjørelse for de ulike tilleggene. Alle hjemmelssitatene er hentet fra St. prp. nr. 1 Barne- og familiedepartementet 2000-2001.

9.2 Finnmarkstillegget

«For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord - Troms (Karlsøy, Kvæningen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på kr 3 792 per år per barn, det såkalte finnmarkstillegget»

Da Stortinget 5. desember 1988 fastsatte satsene for barnetrygd fra 1. januar 1989, ble det vedtatt et tillegg i stønadssatsene på kroner 200 per måned per barn for stønadsmottakere som fikk utbetalt barnetrygd fra et trygdekontor i Finnmark fylke og i kommunene i Nord Troms (Karlsøy, Kvæningen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord). Ordningen fikk virkning fra 1. januar 1989. Tillegget kan bare utbetales av trygdekontorene i Finnmark og de nevnte trygdekontorer i Troms fylke. Det finnes ikke noe klart uttalt formål bak tillegget, men ekstra utgifter til klær som følge av de klimatiske forhold i landsdelen og behovet for tiltak som stimulerer bosettingen kan være argumenter for et eget tillegg i barnetrygden for barn bosatt i Finnmark og Nord-Troms.

På bakgrunn av de betydelige næringsmessige problemene, den store arbeidsledigheten, fremtidsutsiktene i fiskerinæringen og faren for stor nettoutflytting fra Nord - Troms og Finnmark foreslo regjeringen i 1990 å opprette egen tiltakssone i Nord - Troms og Finnmark (St. prp. nr. 64 (1989-90)). Enkelte av tiltakene, blant annet finnmarkstillegget i barnetrygden, var da allerede etablert. Like fullt regnes finnmarkstillegget som et av virkemidlene i tiltakspakken for denne delen av landet. Noe av siktemålet med tiltakssonen var å få til en gradvis vridning av bruken av virkemidler fra selektive ordninger til generelle ordninger. En del av tiltakene ble nedfelt i egne lovbestemmelser. Eksempler på dette er reglene i § 1 i lov om særskilt inntektsfradrag i Finn-

mark og Nord - Troms, og § 1 i distriktsskatteloven om særlige skatteregler til fremme av distriktsutbygging.

Trygderetten har kommet med kritikk av hjemmelsgrunnlaget for finnmarkstillegget i barnetrygden i forbindelse med klagesaker vedrørende rett til finnmarkstillegget. Trygderetten uttaler blant annet følgende i ankesak 3751/92:

«Bostedstillegget ble innført ved et stortingsvedtak, det er ikke hjemlet i barnetrygdloven. Situasjonen blir dermed den at meldeplikten i § 13, som i praksis har vært uten virkning, hovedsakelig synes å få anvendelse for forhold utenfor det området den er ment å dekke. Retten finner dette uheldig for tillitsforholdet mellom trygdekontoret og stønadsmottaker.»

Trygderetten påpeker altså det uheldige i at stønadsmottakernes rett til finnmarkstillegget gjøres avhengig av reglene om meldeplikt i barnetrygdloven der det kreves at det meldes fra om flytting direkte til trygdekontoret. Dette selv om tillegget ikke er direkte hjemlet i barnetrygdloven, og manglende melding i andre situasjoner ikke har den konsekvens at søkeren går glipp av stønad. Situasjonen kan illustreres ved et eksempel.

En familie flytter til Finnmark 15. februar 2000. De melder fra om flyttingen til folkeregisteret, men melder ikke fra om flyttingen til trygdekontoret før de setter fram krav om finnmarkstillegg 1. april 2000.

Vilkårene for rett til stønad vil i dette tilfelle ikke anses å foreligge før 1. april. Tillegget utbetales med virkning fra måneden etter, det vil si fra mai 2000.

9.2.1 Høringsnotatets forslag

I høringsnotatet foreslår departementet at finnmarkstillegget lovfestes. Hovedbegrunnelsen for dette er at de reglene som trygdeetaten legger til grunn ved vurderingen av om det foreligger rett til finnmarkstillegget ikke følger direkte av noe klart definert rettsgrunnlag. Grunnlaget for stønadsmottakernes rettigheter og plikter i forhold til tillegget følger ikke direkte av lovbestemmelser, noe som i seg selv kan være betenkelig ut fra et rettsikkerhets-synspunkt. Stønadsmottakernes meldeplikt mv. følger av barnetrygdlovens regler selv om vilkårene for rett til tilleggene ikke fremgår direkte av barnetrygdloven.

Finnmarkstillegget har også etterhvert fått et preg av å være en ytelse som regnes som en etablert del av barnetrygden. Dette talte etter departements syn for en lovfesting. I forbindelse med en lovfesting kunne også vilkårene for retten til tillegget gjøres klarere.

9.2.2 Høringsinstansenes syn

Rikstrygdeverket støtter forslaget om lovfesting.

Utenriksdepartementet uttaler følgende om forslaget:

«ESA («EFTA Surveillance Authority») har i et åpningsbrev til norske myndigheter datert 23. oktober 2000 stilt spørsmålsteget ved om bostedsvilkåret for å motta Finnmarkstillegget er i samsvar med norske forpliktelser i henhold til EØS-avtalen. Norge er av den oppfatning at vilkåret ikke strider mot EØS-avtalen og har argumentert for dette sy-

net overfor ESA. Det kan imidlertid ikke utelukkes at ESA vil følge opp saken med en grunnlagt uttalelse og eventuelt senere et saksanlegg for EFTA-domstolen. Det bør derfor sees hen til den pågående prosessen når det nå vurderes å lovfeste Finnmarkstillegget.»

Finansdepartementet kan ikke se at det er behov for en lovfesting av noen av de ulovfestede tilleggene og uttaler:

«I høringsnotatet foreslås det at småbarnstillegget i barnetrygden fortsatt skal hjemles i budsjettet, mens det foreslås å lovfeste finnmarkstillegget. Finansdepartementet kan ikke se grunnlaget for en slik vurdering av disse tilleggene, og mener at begge bør hjemles i budsjettet. Vilkårene for rett til finnmarkstillegget kan også gjøres klarere uten at den lovfestes.»

9.2.3 Departementets forslag

Barne- og familiedepartementet har etter en samlet vurdering kommet til at finnmarkstillegget i denne omgang ikke bør lovfestes. Vi ser poenget med at tilleggene bør behandles på samme måte, og finner det ikke hensiktsmessig å foreslå en lovfesting av alle tilleggene som i dag er hjemlet i budsjettet. Departementet vil se på hvordan vilkårene for rett til finnmarkstillegget som framgår av budsjettproposisjonen kan gjøres klarere enn i dag, slik at de hensyn som det er redegjort for ovenfor kan ivaretas selv om tillegget ikke lovfestes.

9.3 Småbarnstillegget i barnetrygden

«For hvert stønadsberettigede barn mellom 1 og 3 år ytes et tillegg i barnetrygden, det såkalte småbarnstillegget, på 7 884 kroner per år. Tillegget ytes fra og med måneden etter at barnet fyller 1 år til og med den måned barnet fyller 3 år.»

Fordi mange småbarnsfamilier har en stram økonomi som følge av blant annet utgifter til barnepass, ekstra transportutgifter o.a. ble det i 1991 innført et småbarnstillegg i barnetrygden for barn under 3 år. Frem til 31. desember 1994 ble tillegget gitt for barn i alderen 0 - 3 år. I forbindelse med utvidelse av retten til fødselspenger etter folketrygdlovens regler, ble det med virkning fra 1. januar 1994 gjort endringer i regelverket slik at småbarnstillegget nå gis for barn i alderen 1- 3 år.

9.3.1 Høringsnotatets forslag

I høringsnotatet foreslår Barne- og familiedepartementet at småbarnstillegget i barnetrygden fremdeles skal følge av årlig budsjettvedtak. Selv om småbarnstillegget etter hvert har fått preg av å være en etablert del av barnetrygden, er tillegget nært knyttet opp til fastsettelsen av de beløp som barnetrygden består av, og som Stortinget i medhold av barnetrygdloven § 2 første ledd fastsetter i budsjettet hvert år. Småbarnstillegget er et generelt tillegg i den forstand at det eneste vilkåret for rett til støtte er at barnet er i alderen 1-3 år. Departementet ser på bakgrunn av dette ikke store betenkeligheter ved at småbarnstillegget fremdeles hjemles i budsjettet.

9.3.2 Høringsinstansenes syn

Rikstrygdeverket har følgende merknad til departementets forslag:

«Departementet foreslår at tillegget fortsatt skal hjemles i budsjettet og ikke lovfestes. Rikstrygdeverket mener at også småbarnstillegget bør lovhjemles, slik som finnmarkstillegget. Dette vil etter vår oppfatning være viktig for å oppnå målsetningen med en lov som er informativ og forståelig for den enkelte.»

9.3.3 Departementets forslag

Barne- og familiedepartementet foreslår at småbarnstillegget fortsatt hjemles i budsjettvedtak. Vi merker oss de momenter som Rikstrygdeverket anfører, men er i denne omgang kommet til at det til tross for dette vil være mest hensiktsmessig å hjemle ordningen i budsjettvedtak. Dette særlig ut fra at småbarnstillegget er et generelt tillegg uten andre vilkår for rett til ytelsen enn det som følger av alderskravet. Det vises for øvrig til vurderingen under punkt 9.2.3.

9.4 Det ekstra småbarnstillegget i barnetrygden

«Enslige forsørgere som fyller vilkårene for utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0-3 år, har rett til ekstra småbarnstillegg på kr 7 884 per år. Dette tillegget gis per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger.»

Som et ledd i styrkingen av enslige forsørgeres økonomi ble det i forbindelse med behandlingen av Velferdsmeldingen (St. meld. nr. 35 (1994-95)) vedtatt at enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd og som mottar ureduert overgangsstonad, skal gis ett ekstra småbarnstillegg i barnetrygden. Forslaget i Velferdsmeldingen innebar at enslige forsørgere med barn mellom 1 og 3 år skulle få et ekstra småbarnstillegg. Stortinget vedtok imidlertid at tillegget skulle gis til enslige forsørgere med barn fra 0 til 3 år. Det blir gitt ett ekstra småbarnstillegg per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn under 3 år vedkommende faktisk forsørger.

Det ekstra småbarnstillegget skiller seg fra barnetrygdtytelse ellers ved at det til en viss grad er behovsprøvd. Det gis til enslige forsørgerne med barn under 3 år, som er uten særlig arbeidsinntekt og derfor mottar full overgangsstonad. Ytelsen som sådan har derfor etter departementets mening mer til felles med ytelse til enslig mor eller far etter folketrygdloven kapittel 15 enn barnetrygdtytelse etter barnetrygdloven. Barne- og familiedepartementet vil i samråd med Sosial- og helsedepartementet og Finansdepartementet vurdere om det er hensiktsmessig å overføre det ekstra småbarnstillegget til folketrygden og til folketrygdlovens ytelse til enslig mor eller far (ftrl. kap. 15). Dette vil vurderes i forbindelse med en evaluering av stønadsreformen fra 1998. Senter for Samfunnsforskning (SEFOS) avslutter et prosjekt i juli 2002. Inntil videre foreslås det at tillegget hjemles i budsjettet som nå.

9.5 Søskengraderte satser

De søskengraderte satsene i barnetrygden ble avviklet med virkning fra 1. januar 2001.

Søskengraderte satser ble innført i 1963 i forbindelse med en økning i barnetrygdsatsene. Etter 1963 var det uttalte prinsippet bak barnetrygden at familiens behov, målt ved antallet barn, skulle styre tildelingen av barnetrygd. Det nye synspunktet ble uten unntak akseptert ved behandlingen i Odelstinget sommeren 1962.

Med virkning fra 1. januar 1999 ble søskengraderingen lagt om slik at det ble innført to satser, mot tidligere fem. Begrunnelsen for endringen var at økende satser for hvert barn ikke uten videre er i samsvar med utgiftsprofilen i familier med flere barn. Dette er også begrunnelsen for å avvikle de søskengraderte satsene fra 1. januar 2001.

10 Barnetrygd for barn i fosterhjem og på institusjon

10.1 Innledning

Sosialdepartementet har 13. september 1977, med hjemmel i barnetrygdloven § 1 første ledd tredje punkt, fastsatt forskrifter om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre. Forskriften regulerer rett til, utbetaling og disponering av barnetrygd både for barn i institusjon og i fosterhjem. Selv om forskriften er fastsatt i 1977, bygger den direkte på et gammelt regelverk fra 1953. Regelverket er med andre ord tilpasset en annen tid, noe ordlyden i forskriften gir klare signaler om.

Ved utgangen av 1997 var det registrert nær 4 750 barn under omsorg. Av disse var vel 4000 plassert i fosterhjem, 350 i barne- og ungdomshjem og vel 300 i andre omsorgstiltak.

Grovt sett regulerer forskriften to hovedtyper av tilfeller. Den regulerer først og fremst utbetaling og disponering av barnetrygd for barn som er under barnevernets omsorg i medhold av reglene i barnevernloven. Forskriften regulerer også de tilfeller der barnets foreldre fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der barnet som følge av handikap eller spesielle behov bor borte fra foreldrehjemmet i lange perioder på grunn av skolegang eller behandling.

Regelverket på området bør etter departementets mening moderniseres og forenkles. Forskriften er vanskelig tilgjengelig. Tilbakemeldinger tyder på at regelverket i stor utstrekning ikke anvendes som forutsatt når det gjelder fosterbarn under barnevernets omsorg.

Overfor de familiene der foreldrene har foreldreansvaret, men der barnet bor borte fra hjemmet på grunn av stort pleie- eller behandlingsbehov, volder også regelverket problemer. Nye former for spesialskoler og behandlingsopplegg fører til at barn i større utstrekning enn tidligere bor hjemme hos sine foreldre i helger og ferier. Foreldrene har ofte store utgifter til transport, utstyr mv. som følge av dette. I og med at dagens regler fører til at foreldrene må ha barnet hjemme minst 50 prosent av totaltiden for å få utbetalt barnetrygden rammes disse familiene hardt rent økonomisk.

10.2 Nærmere om utbetaling og disponering av barnetrygd for barn under barnevernets omsorg

10.2.1 Barnetrygd for barn i fosterhjem og institusjon - gjeldende rett

Etter gjeldende regelverk legges det opp til at barnetrygden for fosterbarn og barn i institusjon skal nyttes til ekstraordinære utlegg og til oppsparing på egen konto. Til større utbetalinger må fosterforeldrene innhente samtykke fra barnets tilsynsfører eller, dersom barnet er plassert i institusjon, fra tilsynsansvarlig for institusjonen. De oppsparte midlene er ment å komme barnet til

nytte senere, for eksempel til utdanning. Så vel fosterforeldre som institusjoner må føre regnskap for bruken av barnetrygden.

Etter dagens regelverk er det lagt opp til at barnetrygden ikke skal gå til dekning av løpende utgifter og småinnkjøp av forskjellig art.

Fosterforeldrene og institusjonen er forpliktet til å føre eget regnskap over bruken av barnetrygdmidlene som utbetales for barnet. Dette er en regel som ikke alltid følges opp i praksis i fosterforhold. Grunnen til dette er nok først og fremst at regelverket er lite kjent blant fosterforeldre.

Hvis barnet tilbakeføres til sine biologiske foreldre før det er fylt 18 år, skal foreldrene som hovedregel overta rådighet over barnetrygdkontoen. Det er i disse tilfellene ingen garanti for at pengene direkte eller indirekte kommer barnet til gode. Riktignok sies det i forskriftens punkt 6 at pengene ikke skal overføres hvis det kan antas at de ikke vil bli forvaltet på forsvarlig måte, men det er tvilsomt om man vil komme til en slik konklusjon når man først har kommet til at foreldrene igjen kan ta hånd om barnet. Det er heller ingen garanti for at eventuelle oppsparte midler går til utdanning i de tilfellene der det er barnet selv som får disposisjonsrett over eventuelle midler når det fyller 18 år. Det finnes ikke noe regelverk eller noen form for kontroll med hva barnet velger å bruke pengene til.

10.2.2 Barne- og familiedepartementets vurderinger

Spørsmålet blir etter dette om ikke barnetrygden også for fosterbarn og institusjonsbarn bør brukes til løpende forsørgelse i henhold til intensjonene bak barnetrygdordningen.

10.2.2.1 Barn i fosterhjem

Det som tradisjonelt har vært anført som argument for sparing av barnetrygden er at fosterbarn befinner seg i en utsatt situasjon i det øyeblikk de fyller 18 år. De vil sjelden ha noe familieband til sin fosterfamilie som tilsvarende de fleste andre i denne aldersgruppen har til sine biologiske foreldre eller adoptivforeldre. Ofte vil barns biologiske foreldre/adoptivforeldre i større eller mindre grad bidra til underhold av barnet mens det er under utdanning også etter fylte 18 år. Dette er nok mer sjeldent i fosterforhold.

Etter Barne- og familiedepartementets syn bør ikke barnetrygden ha noe virkeområde utover den aldersgruppen den utbetales for. Selv om mange fosterbarn og institusjonsbarn befinner seg i en utsatt situasjon når de må stå på egne ben, kan ikke dette være et hensyn som barnetrygden skal settes til å ivareta.

I følge tilbakemeldinger departementet har fått i form av enkelthenvendelser virker det som om det er svært varierende hvorvidt fosterbarn har penger på sparekonto når de fyller 18 år. Dette fordi kriteriene for når og hvor mye penger som eventuelt skal spares er uklare. Fordelen med oppsparte midler som forskriften legger opp til gjør seg derfor i praksis bare gjeldende i begrenset utstrekning. Det er etter departementets mening svært uheldig at det skapes en forventning hos fosterbarnet om at det skal være oppsparte midler på konto når det fyller 18 år. Det at det ikke finnes slike midler betyr heller ikke uten videre at barnetrygden er brukt i strid med regelverket. Bruken er også ofte umulig å rekonstruere på grunn av mangelfull regnskapsførsel.

Det kan etter departementets mening stilles spørsmål ved at barnetrygden som følge av dette får en annen funksjon overfor fosterbarn enn for andre barn. Noe av formålet med plasseringen av barn i et fosterhjem er at det etableres en ordning som er mest mulig lik et vanlig familieforhold. Følgelig bør barnetrygden kunne forbrukes fortløpende i henhold til intensjonene bak barnetrygdordningen.

Barnetrygd er en kontantoverføring som skal bidra til å kompensere merutgifter som skyldes forsørgeransvar for barn. Barnetrygden har helt fra den ble innført vært ment som et bidrag til løpende forsørging av barn. Det strider etter departementets mening mot selve grunntanken bak barnetrygden at den skal spares på egen konto. Likhet mellom biologiske barn og fosterbarn, dvs. selve familiesituasjonen, tilsier også etter departementets mening at pengene ikke bør spares på egen konto for å dekke behov i en annen livsfase.

Dagens ordning med at barnetrygden for fosterbarnet skal spares på egen konto har også uheldige utslag overfor enslige forsørgere som også har fosterbarn. Har fosterforeldre egne barn i tillegg til fosterbarnet, skal barnetrygden etter dagens regler legges sammen og deles på antall barn. Dersom oppfostreren er enslig forsørger vil en slik fordeling av barnetrygden innebære at den enslige forsørgeren vil disponere en lavere barnetrygdsats for sitt biologiske barn enn om hun ikke hadde tatt imot et fosterbarn. Denne problematikken vil ikke lenger være aktuell hvis kravet om å holde fosterbarnets barnetrygd adskilt fra barnetrygden til egne barn oppheves.

Man kan spørre seg om det er mulig å føre god nok kontroll med barnetrygdutbetalingene hvis det legges opp til at både regnskapsplikten og plikten til å holde barnetrygden for fosterbarn adskilt på egen konto oppheves. En form for kontroll som uansett må være til stede er vurderingen av fosterforeldrenes egnethet. Hvorvidt barnetrygdmidlene disponeres på riktig måte vil kunne være et naturlig element i en slik vurdering.

Hvis tankegangen om at barnetrygd for fosterbarn i størst mulig grad skal disponeres på lik linje med barnetrygd for egne barn skal rendyrkes, bør regnskapsplikten etter departementets mening oppheves.

Det vil kunne medføre dobbeltdekning hvis fosterforeldre fritt skal kunne disponere barnetrygden. De får allerede dekket sine utgifter via fosterhjemsgodtgjørelsen. Til forskjell fra vanlige familieforhold har/tar ikke fosterforeldrene noe økonomisk ansvar for barnet når fosterforholdet opphører. For å forhindre at omleggingen av barnetrygdutbetalingene for fosterbarn medfører at fosterforeldrene får dekket samme utgifter både i form av fosterhjemsgodtgjørelse og barnetrygd, foreslår departementet at det foretas en gjennomgang av systemet med fosterhjemsgodtgjørelse. Dette slik at de totale overføringene til fosterforeldre i form av fosterhjemsgodtgjørelse og barnetrygd sees under ett.

10.2.2.2 Barn i institusjon

Etter departementets mening bør barnetrygden også for barn i institusjon bidra til å dekke utgifter knyttet til forsørgelse av barn. Barnetrygden vil for eksempel kunne gå til løpende dekning av utgifter til lommepenger og innkjøp av gjenstander til barnets personlige bruk som det ikke påligger institusjonen å dekke.

Et annet alternativ kan være at barnetrygd ikke utbetales for barn som har opphold i institusjon (dette prinsippet er gjennomført i Danmark). Det ville da være institusjonen som har ansvar for at barnet får det det trenger av lomme-penger mv. Etter departementets mening vil det med en slik ordning være fare for at barnet får mindre lommepenger enn det det får etter dagens regler. Dessuten vil det være et brudd på grunnprinsippet om at barnetrygd skal utbetales for alle barn i aktuell alder.

10.3 Barnet bor borte fra foreldrehjemmet på grunn av stort pleie/ behandlingsbehov

10.3.1 Gjeldende rett

Forskriften om hvem som skal ha rett til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre, regulerer også tilfeller der barnets foreldre fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der barnet som følge av handikap eller spesielle behov bor borte fra foreldrehjemmet i lange perioder på grunn av skolegang eller behandling.

Slik regelverket i dag fungerer blir hele barnetrygden overført til institusjonen hvis barnet oppholder seg der i minst 6 måneder. Som følge av de senere års institusjonsreformer har vi etterhvert fått noen tilfeller der barna er mye hjemme. I disse tilfellene utbetales i dag hele barnetrygden til den aktuelle bolig/institusjon hvis oppholdet overstiger 6 måneder, uten hensyn til om stat, kommune eller barnets foreldre delvis bærer utgiftene til barnets underhold. Bare hvis barnets foreldre fullt ut bærer utgiftene til barnets underhold, kan trygden utbetales til foreldrene.

10.3.2 Barne- og familiedepartementets vurdering

Det kan virke svært urimelig for foreldre som fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der barnet som følge av handikap eller spesielle behov bor borte fra foreldrehjemmet i perioder på grunn av skolegang eller behandling, å bli fratatt barnetrygden. De vil ofte ha til dels store utgifter i forbindelse med at barna er hjemme. Disse utgiftene kommer i tillegg til at foreldrene må dekke barnets utgifter til klær mv. Ofte vil foreldrene også ha utgifter til tekniske hjelpemidler og til spesialinnredning av boligen. De vil også kunne ha store utgifter til reise for å hente og bringe barnet.

Departementet har tidligere fått henvendelser fra foreldre som har barn i spesialskoler. Dette er skoler med spesialpedagogisk innhold som har et botilbud gjennom skoleuken. Skolene følger vanlig skolerute med hensyn til ferier, og skolene praktiserer hjemreiser for elevene noe forskjellig. Vanligvis reiser elevene hjem i feriene, men de fleste skolene har et tilbud til elever som av ulike grunner ikke kan reise hjem. Skoleåret består av om lag 185 skoledager og de elevene som reiser hjem i alle ferier, helger og fridager er derfor hjemme så godt som halve året. Etter dagens regelverk skal hele barnetrygden utbetales til boligen/institusjonen hvis institusjonsoppholdet skal overstige 6 måneder. En stor del av barna det her er snakk om har aleneforeldre, oftest enslig mor. Hvis en aleneforsørger har ett barn, og dette barnet oppholder seg på institusjon minst 6 måneder vil hun miste retten både til ordinær og til utvidet barnetrygd.

For barn som helt eller delvis oppfostres utenfor hjemmet vil det være behov for midler til å dekke ekstraordinære utlegg som faller utenfor det som institusjonen kan påta seg. Hvis praksis legges om slik at barnets foreldre i større grad enn i dag vil kunne beholde barnetrygden i denne typen av tilfeller, er det etter departementets mening naturlig at slike utgifter dekkes av barnets foreldre på lik linje med det som ville vært naturlig hvis barnet hadde bodd hjemme hele tiden.

10.4 Høringsnotatets forslag til nye regler

Barne- og familiedepartementet foreslår at dagens forskrift om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre oppheves, og at det ikke lages nye særregler for denne gruppen barn. Samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd vil da gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon som for barn ellers. Barnetrygd utbetales til barnets fosterforeldre eller til den barnevernsinstitusjon der barnet bor. Barnetrygden skal også for disse barna være et tilskudd til løpende underhold.

Når det gjelder de tilfeller der foreldrene fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der det bor borte i perioder på grunn av barnets spesielle behov, foreslår vi at foreldrene i større grad enn i dag bør kunne få beholde barnetrygden. Det ble foreslått innført et vilkår om at barnet må tilbringe relativt mye tid hjemme for at foreldrene skal få utbetalt barnetrygden. Det foreslås ikke noen særlig bestemmelse i barnetrygdloven for de tilfeller der barnet bor borte fra foreldrehjemmet i perioder på grunn av skolegang eller pleiebehov. Det ble foreslått at de nærmere detaljene i hvordan denne type saker skal løses i praksis skulle reguleres i en egen forskrift gitt av Barne- og familiedepartementet.

10.5 Høringsinstansenes syn

Mange av høringsinstansene har uttalt seg om høringsnotatets forslag i forhold til barn under barnevernets omsorg.

Norsk Fosterhjemsforening har følgende merknad til forslaget til nye regler:

«Norsk Fosterhjemsforening er svært glad for lovforslaget om at samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd skal gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon, som for barn ellers, og støtter dette fullt ut. Dette ut fra de forhold som skisseres i kapittel 8 som uheldige ved dagens praksis.»

Østfold fylkeskommune uttaler følgende:

«Lovforslagets bestemmelser for barn i fosterhjem og på institusjon har spesiell relevans for en del av vår virksomhet. Vi gir vår tilslutning til de forslag og motiver som fremgår av høringsnotatets Kap. 8.»

Møre og Romsdal fylkeskommune uttaler bl.a.:

«Slik lova har vore handtert har dei ulike institusjonane tatt i mot pålegg frå fylkesmannen om oppretting av eigne konto for barnetrygd med krav om eigne reknskap for bruk av trygda. Dette har i særleg

grad ført til meirarbeid i dei tilfella der barn tek i mot fleire typar bidrag/underhald.

Slik ein oppfattar forslag til ny lov om barnetrygd vil ein leggja vekt på at trygda skal brukast til løpande utgifter knytt til intensjonen bak ordninga om barnetrygd. Ein får da ein mest mogleg lik ordning for barn i institusjon og fosterheim som barn som bor hjå sine egne foreldre. Ein legg og opp til atplikten til å føre reknskap skal bort.

Ein vurderer intensjonen i endringa som positiv og som eit godt bidrag til betring av løysingar for handtering av barnetrygda for det ein-skilde barnet. Særleg gjeld dette barn i institusjon.»

Barneombudethar følgende merknad:

«Gjennom den kontakten Barneombudet har med disse målgruppene, er det vårt inntrykk at mange har ulik forståelse av hvordan man skal forholde seg til barnetrygden til fosterhjemsbarn og institusjonsbarn. Forslaget om at de samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd skal gjelde for barn i fosterhjem og barneverninstitusjon som for barn ellers, bidrar til likestilling av ulike omsorgsformer og fokuserer på barnets rett til forsørgelse.

Det fremstår som praktisk at henholdsvis fosterforeldrene eller barneverninstitusjonen disponerer ytelsen. Ordningen synliggjør at barnetrygden er et bidrag til forsørgelse for den som har den faktiske omsorgen. Barneombudet støtter departementet i synet på at noe av formålet med plasseringen av barn i et fosterhjem, er at det etableres en ordning som er mest mulig lik et vanlig familieforhold, slik at barnetrygden kan forbrukes fortløpende i henhold til intensjonen bak ordningen.»

Buskerud fylkeskommuneer i motsetning til de øvrige fylkeskommunene som har uttalt seg skeptiske til departementets forslag:

«Buskerud fylkeskommune støtter i all hovedsak Barne- og familiedepartementets høringsnotat med forslag til ny barnetrygdlov.

Buskerud fylkeskommune støtter imidlertid ikke at særreglene for rett til og disponering av barnetrygd for barn i fosterhjem og institusjon oppheves. Det bør foretas en gjennomgang av systemet for fosterhjemsgodtgjørelse og barnetrygd, og deretter vurderes om reglene for barnetrygd bør endres for denne gruppen.»

Når det gjelder den gruppen tilfeller der foreldrene fremdeles har foreldreansvar, men der barnet bor borte fra foreldrehjemmet på grunn av stort pleie/behandlingsbehov, er det bare *Rikstrygdeverket* av høringsinstansene som har uttalt seg. De skriver blant annet:

«Rikstrygdeverket oppfatter det slik at departementet mener at barnetrygden skal utbetales til foreldrene dersom barnet reiser hjem i alle ferier, helger og fridager. Oppholdet i hjemmet vil da være ca. 180 dager. Etter vår mening er dette ikke forenlig med forslaget som sier at barnetrygden utbetales til foreldrene hvis barnet i gjennomsnitt er hjemme like mye eller mer enn det er på institusjon.

Dersom reglene gjennomføres som her skissert, mener Rikstrygdeverket at trygdeetaten vil få til dels mye arbeid med å beregne tiden barnet oppholder seg i hjemmet. Det vil også bli et problem å kunne forutsi hvor mye barnet vil reise hjem.

Etter vårt syn er den foreslåtte endringen fortsatt for streng. Rikstrygdeverket ser det som en klar fordel at barnetrygden i disse tilfelle-

ne som hovedregel utbetales til foreldrene selv om barnet oppholder seg mye i institusjonen.»

Rikstrygdeverket stiller også spørsmål ved om det er hensiktsmessig å utforme spesialregler for en så vidt liten gruppe stønadsmottakere.

10.6 Departementets forslag

Når det gjelder barn under barnevernets omsorg foreslår Barne- og familiedepartementet at regelverket endres i tråd med forslaget i høringsnotatet. Dette forslaget har også bred støtte fra høringsinstansene. Som følge av dette foreslås det at dagens forskrift om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre oppheves, og at det ikke lages nye særregler for denne gruppen barn. Samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd vil da gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon som for barn ellers. Barnetrygd utbetales til barnets fosterforeldre eller til den barnevernsinstitusjon der barnet bor. Barnetrygden skal også for disse barna være et tilskudd til løpende underhold av barnet.

Når det gjelder forslaget om rett til barnetrygd i de tilfellene der foreldrene fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der det bor borte i perioder på grunn av barnets spesielle behov, har departementet justert forslaget i tråd med Rikstrygdeverkets merknader. Det foreslås at foreldrene i større grad enn i dag bør kunne få beholde barnetrygden. Bare i de tilfellene der barnet har tilnærmet permanent opphold i boligen/boformen, bør etter departementets syn barnetrygden utbetales til institusjonen og ikke til barnets foreldre. I disse særlige tilfellene vil det da være slik at barnet regnes for å bo fast hos sine foreldre med mindre barnet har et tilnærmet permanent opphold i boligen/boformen. Hovedregelen blir etter dette at barnetrygden i disse tilfellene skal utbetales til barnets foreldre. Hvis det skulle være behov for å gi mer detaljerte regler for hvordan denne type saker skal løses i praksis, foreslås det at dette kan avklares i form av brev fra departementet til Rikstrygdeverket. Barne- og familiedepartementet er enig i at det ikke er grunnlag for å utforme en egen bestemmelse for en så vidt liten gruppe av stønadsmottakere.

11 Forvaltningsordning: behandling av søknad om barnetrygd, utbetaling m.m.

11.1 Forvaltning

Departementet foreslår i høringsnotatet at det fremdeles skal være trygdeetaten som skal forvalte barnetrygden og at det er det lokale trygdekontor som skal foreta den løpende saksbehandlingen av barnetrygdsaker. Det vil da være trygdekontoret som vurderer hvorvidt lovens vilkår er oppfylt og foretar utbetalingen. Det foreslås at saker om barnetrygd skal behandles i henhold til forvaltningslovens regler når ikke noe annet fremgår spesielt. Dette er også praksis etter dagens lovgivning.

Ingen høringsinstanser uttaler seg om dette spørsmålet. Barne- og familiedepartementet forslag er derfor identisk med det som fremgår av høringsnotatet.

11.2 Hovedregelen om at barnetrygd tilstås automatisk

Barnetrygd for nyfødte barn tilstås automatisk på grunnlag av folkeregisteropplysninger. Foreldre trenger derfor i de fleste tilfeller ikke å sette frem krav om barnetrygd for nyfødte. Hovedregelen blir derfor at det ikke er nødvendig å framsette søknad om barnetrygd. I de tilfeller der barnetrygd ikke kan tilstås automatisk, må søknad om barnetrygd fremsettes skriftlig på eget skjema fastsatt av Rikstrygdeverket. Et eksempel på når søknad må fremsettes er første gangs krav om utvidet barnetrygd. De opplysninger søkeren gir i søknaden må som følge av dette være mest mulig uttømmende i den forstand at de kan være tilstrekkelige til at trygdekontoret kan prøve om lovens vilkår er oppfylt.

Ingen høringsinstanser har uttrykt seg kritisk til denne ordningen. Barne- og familiedepartementet foreslår derfor ingen endringer i disse reglene. Bestemmelsen i gjeldende lov foreslås videreført i den nye loven.

11.3 Hvem som skal søke om barnetrygd i de tilfeller der søknad er påkrevet og hvem som skal få stønaden utbetalt

11.3.1 Gjeldende rett

I dag er det som hovedregel barnets mor som har rett til barnetrygd for barnet, jf. barnetrygdloven § 11. Ved automatisk tilståelse av barnetrygd utbetales barnetrygden som hovedregel til moren, og det er hun som framsetter krav om barnetrygd der det er påkrevet hvis hun har den faktiske daglige omsorgen for barnet. Selv om andre framsetter krav om barnetrygd (for eksempel barnets far), utbetales barnetrygden til mor forutsatt at hun har omsorgen for barnet.

11.3.2 Høringsnotatets forslag

Departementet foreslår en mer kjønnsnøytral utforming av bestemmelsene. Det foreslås at det innføres en regel om at det er den som barnet bor fast sammen med som skal ha rett til barnetrygd. Dette er i tråd med reglene i kontantstøtteleven og reglene i barneloven. Det nærmere innhold i begrepet fast bosted fremgår av lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre kapittel 5. Når barnet bor fast sammen med begge foreldrene, kan følgelig foreldrene selv velge hvem som skal søke.

I praksis vil ikke en omlegging av regelverket på dette området føre til store endringer. Fremdeles vil det i de aller fleste tilfeller være barnets mor som får barnetrygden utbetalt. Dette ikke minst som følge av at automatisk tilståelse av barnetrygd for nyfødte tar utgangspunkt i at stønaden skal utbetales til mor. Det legges også opp til at det i konfliktsituasjoner - for eksempel hvis foreldrene bor sammen og begge søker - skal være moren som får barnetrygden utbetalt. Det at moren mottar barnetrygd etter reglene om automatisk tilståelse likestilles i denne sammenheng med framsetting av krav. Fordelen med en mer kjønnsnøytral utforming av regelverket på dette området er at den nye ordlyden er i tråd med lovgivningen på området ellers. Dessuten vil det være lettere for barnets foreldre å bestemme at for eksempel faren skal få trygden utbetalt. Dette er i utgangspunktet ikke mulig etter dagens regler.

11.3.3 Høringsinstansenes syn

*Likestillingsombudet*uttaler følgende om departementets forslag til mer kjønnsnøytrale utbetalingsregler:

«Barnetrygden foreslås utbetalt til den som søker. Umiddelbart kan det se ut som om loven er kjønnsnøytral, men hvis begge foreldrene søker om stønad, skal utbetalingen gå til mor. I praksis innebærer dette at trygden i de aller fleste tilfeller automatisk vil gå til mor. Jeg har derfor vanskelig for å se at loven i realiteten gjøres mer kjønnsnøytral. Hvis foreldrene ønsker utbetaling til far, må de særskilt be om dette.

Når foreldrene bor sammen, vil det vanligvis ikke ha så stor betydning om trygden betales til mor eller far. Det sentrale er at loven og praktiseringen av den sender et signal til kvinner og menn. Loven bygger i dag opp under en oppfatning om at barn er mors ansvar. Min mening er at forslaget ikke endrer mye på dette. I et likestillingsperspektiv er det en målsetting at kvinner og menn skal bli mer likestilt i forhold til omsorgen for barn. Likestillingshensyn tilsier derfor at mor og far bør gis et valg om hvordan de ønsker barnetrygden utbetalt. En mulig ordning kan for eksempel være at alle foreldre må gi melding til trygdekontoret om hvem stønaden skal utbetales til.»

11.3.4 Departementets forslag

Selv om forslaget i høringsnotatet ikke innebærer noen fullstendig likestilling mellom mor og far når det gjelder utbetaling av barnetrygd, åpner det for at barnetrygden kan utbetales til far hvis foreldrene overfor trygdekontoret tar initiativ til det. Det etableres med andre ord en valgfrihet som ikke finnes i dagens lovgivning. Systemet med automatisk tilståelse av barnetrygd forutsetter slik departementet ser det at en av foreldrene legges inn som forventet mottaker. Melding om fødsel fra sykehus og folkeregister til trygdekontoret er først og fremst knyttet til mor og barn. I mange tilfeller er barnets foreldre

også samboere, eller enslige. Det er derfor også rent praktiske argumenter for at det tas utgangspunkt i at barnetrygden utbetales til moren. Det er også slik at foreldrene får tilsendt et vedtak fra trygdekontoret, med en frist på 14 dager til å melde fra om endringer. Hvis de ønsker at barnetrygden skal utbetales til faren, kan de med den regelen som foreslås på en enkel måte få dette til.

I de tilfeller der barnet har delt bosted og foreldrene ønsker delt utbetaling av barnetrygden (jf. avsnitt 7.2.3), må begge søke. Dette er en forutsetning for at begge skal få utbetalt barnetrygd.

11.4 Frist for når det må søkes og forholdet til etterbetaling

Barnetrygd kan etter dagens regler etterbetales med virkning inntil 3 år tilbake i tid. Grensen på 3 år er absolutt. Krav som er eldre enn 3 år anses for å være foreldet. Det er den måneden kravet er mottatt av trygdekontoret som danner utgangspunktet for beregningen av fristen.

Ingen av høringsinstansene har kommentert disse reglene spesielt.

Det foreslås at regelen om etterbetaling maksimalt 3 år tilbake i tid videreføres i den nye barnetrygdloven.

11.5 Feilutbetalingsaker

Departementet foreslår at feilutbetalingsaker skal behandles på samme måte som slike saker behandles etter dagens regler. En egen feilutbetalingsregel bør komme til uttrykk i loven.

Tilbakekreving vil kunne skje når en stønadsmottaker har mottatt barnetrygd i strid med redelighet og god tro. I de tilfeller stønadsmottaker vet at beløpet er utbetalt ved en feil fra trygdekontorets side, vil det åpenbart stride mot redelighet og god tro å motta beløpet, og trygdeetaten vil kunne kreve det tilbake i medhold av bestemmelsen om tilbakekreving av feilutbetalt ytelse. Det samme vil gjelde når feilen er så åpenbar at stønadsmottakeren burde vite at noe er galt.

Tilbakekreving vil da også kunne skje dersom stønadsmottakeren har gitt mangelfulle eller misvisende opplysninger til trygdekontoret. Når stønadsmottaker er klar over at opplysningene er feilaktige, eller når han med vilje unnlater å gi de opplysninger som vedkommende plikter, er dette åpenbart. Situasjoner der stønadsmottaker burde ha forstått at han ga feil opplysninger, eller har unnlatt å gi nødvendige opplysninger, rammes også. Stønadsmottakeren har altså en viss aktsomhetsplikt. Hvis selve utbetalingen gir grunn til mistanke om at det er gjort feil, kan man innenfor rimelighetens grenser også kreve at stønadsmottaker undersøker saken nærmere.

Også i tilfeller der stønadsmottaker ikke på noen måte kan lastes for feilutbetalingen eller for å ha mottatt og beholdt beløpet, foreslås det at det kan kreves tilbakebetaling. Forutsetningen for dette er at slik tilbakebetaling ikke vil virke urimelig. Dessuten kan ikke hele beløpet kreves tilbake. Det er bare berikelsen som kan kreves tilbakebetalt. Dette innebærer at det kun er den fordelen som stønadsmottakeren har i behold, som kan kreves tilbake.

Ingen av høringsinstansene kommenterer høringsnotatets forslag til å innføre en feilutbetalingsbestemmelse.

Barne- og familiedepartementet foreslår på bakgrunn av dette at det innføres en feilutbetalingsbestemmelse i loven som er i tråd med tilsvarende bestemmelser i folketrygdloven og kontantstøtteleven.

11.6 Regler om anke eller klage

11.6.1 Gjeldende rett

I dag er vedtak i barnetrygdsaker gjenstand for anke til Trygderetten. Dette følger av barnetrygdloven § 15 som viser til folketrygdloven § 21-12. Anke over trygdekontorets vedtak i førsteinstans vil i andreinstans prøves av fylkestyrgdekontoret og i sisteinstans av Trygderetten.

11.6.2 Høringsnotatets forslag om at forvaltningslovens klageregler skal gjelde

I tråd med regelverket i kontantstøtteleven og reglene for fastsettelse av barnebidrag etter barneloven kapittel 7, foreslås det i høringsnotatet at det også på barnetrygdens område skal være forvaltningslovens klageregler som skal gjelde. Ved en eventuell klage over vedtak om barnetrygd, vil det da være fylkestyrgdekontoret som er klageinstans. I saker der Folketrygdkontoret for utenlandssaker behandler søknaden, vil det være Rikstrygdeverket som er klageinstans. Vedtak fattet av fylkestyrgdekontor eller Rikstrygdeverket i klageomgangen vil være endelig.

Departementet anførte i høringsnotatet at en full ankeprøving ikke var hensiktsmessig i barnetrygdsaker. Det ble anført at det merarbeid som en slik ankeordning medfører for trygdeetaten og Trygderetten ikke sto i forhold til den rettssikkerhetsgevinst man kunne sies å ha ved en slik treinstansprøving.

Det blir videre anført at det blir oversendt få ankesaker vedrørende barnetrygd til Trygderetten, og at omgjøringsprosenten er lav. Et annet argument er at koblingen mellom barnetrygdsakene og sakene etter folketrygdloven kapittel 15 blir mindre tydelig hvis det innføres andre vilkår for rett til utvidet barnetrygd enn for rett til stønad for enslig mor eller far etter folketrygdloven.

Det ble på grunnlag av dette foreslått at vedtak om barnetrygd skal være å regne som et enkeltvedtak etter forvaltningslovens regler. Reglene om klage og omgjøring i forvaltningsloven kapittel VI vil da gjelde fullt ut. Alle vedtak om retten til barnetrygd og størrelsen på denne vil da kunne påklages innen 3 uker etter at søkeren har mottatt underretning om vedtaket. Trygdekontoret ser på saken på ny og vurderer omgjøring av sitt vedtak, før den oversendes fylkestyrgdekontoret for avgjørelse i klageomgangen. I de tilfeller der det er Folketrygdkontoret for utenlandssaker som behandler saken, er det med en slik klageordning Rikstrygdeverket som er klageinstans. Vedtaket kan da ikke påklages videre etter at fylkestyrgdekontor eller Rikstrygdeverket har fattet vedtak i klageomgangen. Dette følger av forvaltningsloven § 28 første ledd siste punktum.

11.6.3 Høringsinstansenes syn

*Trygderetten*uttaler blant annet følgende om dette spørsmålet:

«Etter Trygderettens vurdering vil det, selv etter det forslag til ny barnetrygdlov som foreligger, fortsatt være en tilknytning mellom barnetrygdsaker og saker etter folketrygdloven kap. 15 om stønad til enslig mor eller far. I en del tilfeller vil en sak kunne gjelde vedtak om stønad etter både barnetrygdloven og folketrygdloven. Dette gjelder i for eksempel mange feilutbetalingssaker, hvor det kan synes hensiktsmessig å se disse forholdene i sammenheng.

En sentral funksjon for trygderetten er å bidra til ensartet praksis i trygdesaker på landsbasis og likebehandling for den enkelte i forhold til trygderettigheter. Ved økt delegering av avgjørelsesmyndighet i trygdeetaten, har betydningen av dette økt. I forhold til barnetrygdsaker, vil bare et lite mindretall av sakene være undergitt behandling i Rikstrygdeverket. Ved å unnta videre ankeadgang til Trygderetten i barnetrygdsaker vil det derfor være fare for at hensynet til likebehandling ikke ivaretas like godt som ved nåværende ankeordning.»

Rikstrygdeverketuttaler bl.a:

«Rikstrygdeverket finner ingen reelle hensyn som begrunner andre ordninger for barnetrygd når det gjelder klage og ankeadgang enn det som gjelder for de øvrige stønadsordningene som administreres etter de ulike kapitler etter folketrygdloven. I klagesaker er det ofte slik at saken gjelder både barnetrygd og ytelser etter kapittel 15 i folketrygdloven. Dette gjelder spesielt i feilutbetalingssaker. Det er ikke naturlig å ha forskjellige klagemuligheter for disse to områder.

Mange av klagenene går også på avslag på barnetrygd under utenlandsopphold. I den nye barnetrygdloven foreslås det at retten til barnetrygd under utenlandsopphold er avhengig av frivillig eller pliktig medlemskap etter folketrygdlovens § 2-5 eller § 2-8 under utenlandsoppholdet. Et eventuelt avslag på medlemskap under utenlandsopphold vil kunne påankes til Trygderetten, mens avslaget på barnetrygden vil måtte bli behandlet etter forvaltningslovens klageregler.»

Finnmark fylkeskommuneuttaler:

«Finnmark fylkeskommune vil ikke slutte seg til at muligheten for å få prøvd denne type saker for Trygderetten skal bortfalle. Dette da det av rettssikkerhetshensyn er gunstig for medlemmer av folketrygden å få prøvd sin sak av en uavhengig instans, og ikke av forvaltningen selv.»

Justisdepartementet støtter forslaget om at forvaltningslovens regler om klage skal gjøres gjeldende i barnetrygdsaker og uttaler:

«Det synes som en god ordning at vedtak om barnetrygd skal være gjenstand for ordinær klage etter forvaltningsloven. Det antas unødvendig å belemre Trygderetten med saker av denne art.»

11.6.4 Departementets forslag

På bakgrunn av uttalelser i høringsomgangen, blant annet fra Trygderetten, har Barne- og familiedepartementet kommet til at reglene i gjeldende rett bør videreføres. Det foreslås derfor ikke endringer i gjeldende bestemmelser om anke til Trygderetten i saker om barnetrygd.

I og med at det på årsbasis er snakk om få saker - 24 innkomne saker i 2000, vil en videreføring av dagens ankeordning også antas å ha liten betydning for Trygderettens og trygdeetatens arbeidsbyrde.

12 Forholdet til EØS-avtalens regler

12.1 Generelt om forholdet mellom barnetrygdloven og EØS-avtalens regler

Rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 (heretter kalt forordningen) avdeling III, kapittel 7 og 8 gir regler om koordinering av familieytelser innenfor EØS-området. Det finnes også viktige regler i forhold til barnetrygden i Rådsforordning (EØF) nr. 574/72 (heretter kalt gjennomføringsforordningen) avdeling II, og i avdeling IV, kapittel 7 vedrørende familieytelser og kapittel 8 vedrørende ytelse til barn av pensjonister og foreldreløse barn. Forskjellige trygdeytelser skal koordineres med henblikk på å unngå at de personene som er omfattet av forordningen, mister retten til ervervede rettigheter når de benytter seg av sin rett til å forflytte seg over landegrensene. Reglene skal også sikre at arbeidstakere m.fl. får rett til å tre inn i nye trygdesystemer/trygdeordninger ved flytting til et annet EØS-land.

Formålet med forordningen og gjennomføringsforordningen er altså å koordinere ytelse og ikke å harmonisere de enkelte medlemslands trygdeytelser, eller regulere nivået på ytelsene. Norsk barnetrygd er definert som «barnetrygd» etter artikkel 1 bokstav u, punkt ii, og er omfattet av forordningens saklige anvendelsesområde, jf. artikkel 4 nr. 1 bokstav h.

Barnetrygd er å regne som familieytelser i relasjon til forordningens regler. EØS-reglene skal anvendes sammen med den norske lovgivningen som omhandler barnetrygd. Det er tale om regler som supplerer de norske reglene, og på enkelte områder fraviker reglene i nasjonal rett når det gjelder vilkår for rett til ytelsene og for utbetaling av ytelsene.

12.2 Særlig om behovet for en feilutbetalingsbestemmelse

I forbindelse med bytte av primært ansvarlig land kan det oppstå feilutbetalinger. For at disse pengene skal kunne kreves tilbake fordres et klart hjemmelsgrunnlag. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i barnetrygdloven som regulerer disse tilfellene. En generell bestemmelse tilsvarende den vi i dag har i ftrl. § 22-15 kan være en god mal. I tillegg må bestemmelsen åpne for tilbakekreving i internasjonale forhold.

12.3 Departementets forslag

Etter Barne- og familiedepartementets syn ivaretar forslaget i høringsnotatet både hensynet til allerede påtatte forpliktelser i henhold til EØS-avtalens regler og forpliktelser som kommer til å følge av fremtidige avtaler. Når det gjelder forholdet til allerede pådratte EØS-forpliktelser er hensynet til disse ivaretatt ved «*forskrift om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen*» datert 1. desember 2000.

Etter dette foreslår Barne- og familiedepartementet at den konkrete rettsanvendelsen i forhold til EØS-bestemmelsene skal tilligge rettsanvender på

sammen måte som etter dagens barnetrygdlov og trygdelovgivningen for øvrig. Dette er også i tråd med de forslag som følger av høringsnotatet.

13 Regler om finansiering og administrasjon

Barne- og familiedepartementet foreslår at dagens regler på dette området beholdes, men at bestemmelsene oppdateres rent språklig.

Ingen av høringsinstansene har kommentert dette punktet.

14 Økonomiske og administrative kostnader

Utgangspunktet for arbeidet med ny barnetrygdlov er at endringene skal være kostnadsnøytrale. Det eneste forslag som kan føre til en viss merutbetaling er endringene i regelverket for dispensasjon fra bosattvilkåret ved utenlandsopphold (trygdetvilkår). Samlet sett vil sannsynligvis endringen av dispensasjonsreglene føre til at noen flere får rett til barnetrygd ved utenlandsopphold enn i dag. Rent administrativt vil en ny lov bli enklere å administrere enn dagens lovgivning på området. Slik forslagene til nye regler er utformet ligger det ikke an til at trygdeetaten får store kostnader i forbindelse med innføringen av nytt regelverk.

Når det gjelder forslaget om å knytte retten til barnetrygd opp til hvorvidt barnets foreldre er trygdet i Norge etter reglene i folketrygdloven, med mindre noe annet følger av bi- eller multilaterale avtaler, anslår Rikstrygdeverket økonomiske merkostnader på om lag 3-5 millioner kroner per år. Anslaget er beregnet uten å ta høyde for adferdsendringer i forhold til eventuell økning i antall frivillige medlemskap i folketrygden som følge av endringer i barnetrygdloven. Ifølge Rikstrygdeverkets beregninger vil om lag 2 300 barn under 18 år kunne antas å oppholde seg utenlands i tilfeller der forsørgeren er pliktig eller frivillig medlem i folketrygden. Om lag 25 prosent av disse vil etter RTVs vurdering utgjøre den nye gruppen som ikke tidligere var berettiget til barnetrygd. Det antas at opptil halvparten av disse har opphold av kortere varighet enn 12 måneder.

Når det gjelder forslaget om en omlegging av regelverket for rett til utvidet barnetrygd kan ikke Rikstrygdeverket se at denne forenklingen i regelverket vil gi utslag/endringer for mer en håndfull enslige forsørgere. Merkostnadene vil derfor bli minimale.

Rikstrygdeverket kan ikke se at de øvrige forslagene til materielle endringer vil kunne få budsjettmessige konsekvenser av betydning.

Når det gjelder de administrative konsekvensene for trygdeetaten i forbindelse med innføring av ny barnetrygdlov, kan ikke Rikstrygdeverket se at en revidering av barnetrygdloven, ut fra de forslagene som foreligger, vil medføre administrative merkostnader av betydning. Enkelte kostnader i forbindelse med administreringen av en overgangsordning må derimot påregnes, uten at det er snakk om kostnader som fordrer ekstrabevilgninger til trygdeetaten.

15 Nærmere om departementets lovforslag

Lovforslaget innebærer med noen unntak en kodifisering av gjeldende rett. Gjeldende forskrifter er for en stor del omskrevet og tatt inn i den nye loven.

Ved utformingen av ny barnetrygdlov er det lagt til grunn de samme prinsipper og mål som ved forenklingen av folketrygdloven (Ot.prp. nr. 29 (1995-96)).

Hovedmålsettingen er en enklere lov som er mest mulig forståelig for den enkelte og lettest mulig å praktisere for trygdeetaten. Det er lagt vekt på et enkelt og klart språk i lovteksten. Lovutkastet inneholder en del mindre materielle endringsforslag. Disse forslagene har sammenheng med at en ønsker å gjøre regelverket mer oversiktlig

Hver paragraf i lovutkastet har en overskrift som sier noe om innholdet i bestemmelsen.

16 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til kapittel 1 Formålet med barnetrygden

Til § 1

Dette er lovens generelle formålsbestemmelse. Gjeldende lov har ingen formålsbestemmelse. Bestemmelsen sier hva en ønsker å oppnå med loven og har ikke selvstendig innhold i den forstand at den isolert sett gir rettigheter eller pålegger plikter.

Første ledd angir at barnetrygden skal være et tilskudd til forsørgelse av barn. Barnetrygden har siden innføringen i 1946 vært å regne som et skattepolitisk virkemiddel, og er det fortsatt.

Andre ledd angir det særlige formålet bak ordningen med at enslige forsørgerere skal ha rett til barnetrygd for ett barn mer enn det antall barn de rent faktisk har boende hos seg. Denne ekstra barnetrygden betegnes utvidet barnetrygd. Utvidet barnetrygd skal være et særskilt tilskudd til foreldre som reelt sett bor alene med barnet i en egen husholdning adskilt fra den andre av barnets foreldre.

Til kapittel 2 Vilkår for barnetrygd

Til § 2

Første ledd sier at barnetrygd utbetales for barn under 18 år som er bosatt i Norge. Aldersgrensen er absolutt. Det er den barnet bor fast sammen med som har rett til barnetrygd. Ved vurderingen av hvem barnet bor sammen med er det reglene i barneloven kapittel 5 som skal legges til grunn. I gjeldende lov gis barnetrygden til den som forsørger barn. Forståelsen av forsørgerbegrepet i forhold til barnetrygd er et annet enn det som for eksempel gjelder i forhold til reglene om barnebidrag etter barneloven kapittel 7. Forsørgelse i barnetrygdlovens forstand er allerede etter gjeldende lov knyttet opp mot hvem som har den daglige faktiske omsorgen for barnet. En bidragspliktig vil altså ikke regnes som forsørger etter gjeldende barnetrygdlov. Ved å innføre en regel om at barnetrygden gis til den barnet bor fast sammen med, kodifiseres og klargjøres vilkåret i gjeldende lov.

For at barnet skal regnes for å bo hos en av foreldrene må oppholdet ha en viss fasthet og varighet. Dette må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle, men et vesentlig holdepunkt må være hvor barnet er regnet som bosatt av folkeregisteret. Kortvarig opphold av midlertidig karakter hos den andre av foreldrene eller hos annen omsorgsperson har ikke innvirkning på retten til barnetrygd. I tilfeller der det ikke er meldt om flytting av barnet til folkeregisteret, men der det er godt gjort at barnet har hatt opphold hos den andre av foreldrene eller annen omsorgsperson i mer enn tre måneder, vil oppholdet kunne være å betrakte som nytt bosted i forhold til retten til barnetrygd. Dette vil ikke gjelde i tilfeller der barnet rettsstridig er fjernet fra den av foreldrene som det skal bo hos som ledd i f.eks en tvist om barnefordeling. Slike tilfeller må vurderes konkret.

Andre ledd angir at rett til barnetrygd også foreligger i situasjoner der barnet ikke bor sammen med sine foreldre. Dette gjelder for eksempel i de tilfeller der barnet bor i fosterhjem eller i barneverninstitusjon.

Tredje ledd angir at begge foreldrene har rett til barnetrygd når det er avtalt delt bosted for barna etter barneloven § 35 a. Begge foreldrene har altså rett til 50 prosent av en ordinær eller utvidet barnetrygd i slike tilfeller. Begge foreldrene må framsette krav om barnetrygd for at begge skal få utbetalt stønad.

Fjerde ledd svarer til § 1 tredje ledd i gjeldende lov, og oppstiller en regel om at inngåelse av ekteskap eller registrert partnerskap medfører bortfall av retten til barnetrygd. Bakgrunnen for bortfallsregelen er at inngåelse av ekteskap eller registrert partnerskap innebærer at ektefellene/partnerne får en gjensidig forsørgelsesplikt for hverandre etter reglene i ekteskapsloven kapittel 7. Foreldrenes fostringsplikt etter barnelovens kapittel 7 faller ikke bort, men barnet bor ikke lenger fast sammen med sine foreldre. Retten til barnetrygd faller bort med virkning fra og med kalendermåneden etter den kalendermåned barnet har inngått ekteskap eller partnerskap.

Til § 3

Bestemmelsen gjelder rett til barnetrygd for barn som oppholder seg på Svalbard. Bestemmelsen er noe språklig omskrevet, men svarer innholdsmessig til § 1a i gjeldende lov. Ordlyden i den nye bestemmelsen er identisk med den som er brukt i kontantstøtteloven § 2 tredje ledd. Ifølge lov 17. juni 1925 nr. 2 om Svalbard § 2 andre ledd, får offentligrettslig lovgivning anvendelse på Svalbard bare dersom dette er særskilt fastsatt. For slik fastsettelse krever lov eller hjemmel i lov. For at barnetrygd skal kunne ytes for barn som oppholder seg på Svalbard, hjemles dette derfor i egen lovbestemmelse.

Til § 4

Bestemmelsen er en kodifisering av gjeldende rett ved at dagens forskrifter omskrives noe og tas inn i loven.

Første ledd angir i bokstav a-d alternative vilkår for når barnet regnes som bosatt i riket. Med riket menes Norge, unntatt Svalbard, Jan Mayen og norske biland. Det legges opp til et tosporet system der barnet enten kan avlede sin bosattstatus via morens bosattstatus, eller ved selv å ha oppholdt seg i riket i mer enn 12 måneder. På samme måte vil et barn som kommer til Norge være å regne som bosatt her hvis det sannsynliggjøres at oppholdet skal ha en varighet på mer enn 12 måneder.

Andre ledd nytt og svarer til regelen i folketrygdloven § 2-1 tredje ledd, og er en lovfesting av et underforstått vilkår. Det er en forutsetning for rett til barnetrygd at det foreligger oppholdstillatelse eller annen hjemmel for opphold i Norge. Ifølge utlendingsloven § 6 må en utlending som har planer om å ta opphold i Norge utover 3 måneder uten å ta arbeid, ha oppholdstillatelse. Hvis ikke oppholdstillatelse foreligger i disse tilfellene er oppholdet ikke å regne som lovlig.

Tredje ledd gir regler om hvor lenge barnet kan oppholde seg i utlandet før det ikke lenger kan regnes som bosatt i forhold til barnetrygdlovens regler.

Hvis et sammenhengende utenlandsopphold har en varighet på mer enn 12 måneder, anses ikke barnet lenger for å oppfylle vilkåret om bosetting i riket. I de tilfeller der det på forhånd er usikkert om utenlandsoppholdet skal vare i mer enn 12 måneder, opphører retten til barnetrygd fra og med måneden etter utreise, men med mulighet for etterbetaling dersom utenlandsoppholdet ikke rent faktisk varer i over 12 måneder. På samme måte anses barnet heller ikke lenger for å være bosatt i Norge i de tilfeller der barnet har oppholdt seg eller skal oppholde seg i utlandet i mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år. Dette vil for eksempel si at hvis barnet i en 24 måneders periode er borte/skal være borte fra Norge i over 12 måneder til sammen, bortfaller retten til barnetrygd. Barnet vil i slike tilfeller oppholde seg mer i utlandet enn i Norge.

Ordlyden og forståelsen av bestemmelsen er tilsvarende bestemmelsen i § 2-1 fjerde ledd i folketrygdloven.

Fjerde ledd er en særregel for asylsøkere og tilsvarer en bestemmelse i gjeldende «forskrift om hvem som skal anses som bosatt i riket etter lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd». Bestemmelsen innebærer at barn som har søkt om asyl i Norge, og barn av asylsøkere, tidligst kan anses som bosatt i Norge fra og med den kalendermåned det er truffet vedtak om å gi asyl eller om å gi oppholdstillatelse i Norge. En asylsøker regnes derfor først som bosatt i Norge med virkning fra den kalendermåned vedtaket om oppholdstillatelse er undertegnet, selv om vedtaket har tilbakevirkende kraft. Retten til barnetrygd vil da først kunne inntre fra kalendermåned etter at vedkommende regnes som bosatt i Norge, jf reglene i § 11 første ledd. Asylsøkere vil altså etter dette kunne ha oppholdt seg i Norge i over 12 måneder, uten at de har rett til barnetrygd, hvis ikke det er fattet vedtak om å gi asyl eller opphold på annet grunnlag.

Til § 5

Bestemmelsen er ny og angir et nytt vilkår for rett til barnetrygd under utenlandsopphold i forhold til gjeldende rett. En forutsetning for at bestemmelsen skal komme til anvendelse er at personene som oppholder seg utenlands har vært å regne som bosatt etter § 4 før de reiser utenlands, så sant personen ikke omfattes av regelen i § 4 første ledd bokstav c.

Første ledd angir at det foreligger rett til barnetrygd også under barnets utenlandsopphold, i de tilfeller der barnet er medlem i folketrygden under utenlandsoppholdet og bor fast sammen med en person som er enten pliktig eller frivillig medlem av folketrygden under utenlandsoppholdet. Alle former for trygddekning likestilles. Dette medfører at det vil være tilstrekkelig med medlemskap i enten helsedelen eller pensjonsdelen. De aktuelle personene kan være enten frivillig trygdet etter folketrygdloven § 2-8 eller pliktig trygdet etter § 2-5.

Andre ledd presiserer at begge foreldrene og barnet må være enten pliktig eller frivillig medlem av folketrygden under utenlandsoppholdet i de tilfeller barnet bor sammen med begge sine foreldre. Bor barnet sammen med bare en av sine foreldre, holder det at denne og barnet er trygdet.

Tredje ledd er en kodifisering av gjeldende rett. Det foreligger etter dagens regler ikke rett til barnetrygd når foreldrene er bosatt og oppholder seg i

Norge, mens barnet oppholder seg i utlandet i så lang tid at det ikke lenger fyller vilkårene for å bli ansett som bosatt i Norge.

Fjerde ledd åpner for at departementet kan gi særlige regler om dispensasjon fra kravet om medlemskap i folketrygden for rett til barnetrygd fra Norge. Det vises også til omtale under punkt 7.3.6 ovenfor.

Til § 6

Bestemmelsen er den samme som § 1b i gjeldende lov.

Bestemmelsen omhandler arbeidstakere på norsk kontinentalsokkel i Nordsjøen, og svarer til bestemmelsen i folketrygdloven § 2-4. Hensikten er å sikre at barnetrygd skal ytes også for barn bosatt i utlandet i samme utstrekning og med den samme personkrets som etter EØS-avtalen.

Bestemmelsen gir Rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 om anvendelse av trygdeordninger på arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og deres familiemedlemmer som flytter innenfor Fellesskapet, tilsvarende anvendelse på EØS-avtalens personkrets, dvs. de personer som den ville ha omfattet om vedkommende hadde arbeidet i land. Bare arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende mv. og deres familiemedlemmer som er omfattet av/angitt i forordningen, vil omfattes av de tilpasninger (fravik fra loven for øvrig) som følger av denne paragrafen. Et slikt fravik er for eksempel at det må utbetales barnetrygd til EØS-borgere som er i arbeid på den norske del av kontinentalsokkelen og som forsørger barn under 18 år bosatt i andre EØS-land. Bestemmelsen omfatter kun personer som arbeider ombord på faste eller flyttbare innretninger som er i virksomhet i forbindelse med leting etter eller utvinning av naturforekomster på havbunnen. De berører ikke personer som omfattes av sjømannslovgivningen.

Til § 7

Bestemmelsen svarer i all hovedsak til regelen i gjeldende barnetrygdlov § 1 andre ledd. Det finnes en tilsvarende regel i kontantstøtteleven § 4. Bestemmelsen presiserer bostedsvilkåret overfor tilsatte ved ambassader og andre utenlandske representasjoner. Regelen fører til at barnetrygd ikke gis for barn som forsørges av tilsatte ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren her i riket. Personer som tjenestegjør eller er ansatt ved en ambassade, et konsulat eller arbeider for NATO i Norge vil for eksempel ikke ha rett til barnetrygd selv om barnet fyller vilkåret om minst 12 måneders opphold i riket.

I følgende tilfeller kan det imidlertid tilstås barnetrygd på vanlig måte:

- Dersom vedkommende tilsatt er norsk statsborger.
- Dersom den tilsatte er fast bosatt i riket og betaler skatt av sin arbeidsinntekt i Norge.
- Dersom det er snakk om barnetrygd for barn av ektefelle eller samboer til utsendt tilsatt ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren her i riket, når denne ektefellen eller samboeren helt eller delvis forsørger barnet og betaler skatt i Norge av årlig arbeidsinntekt som overstiger to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Til § 8

Foruten den personkrets som er særlig nevnt i § 7 er det flere persongrupper som har full tryggedekning fra et annet land under oppholdet i Norge og som på grunn av dette ikke bør motta barnetrygd. Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om unntak fra retten til barnetrygd for personer som er sikret tilfredsstillende dekning i utlandet. Bestemmelsen skal hindre at en person får doble sett av ytelser. Dette gjelder først og fremst såkalte utsendte arbeidstakere som etter bestemmelser i bi- eller multilaterale avtaler har valgt fortsatt å være omfattet av hjemlandets lovgivning under et midlertidig opphold i Norge. Bestemmelsen gir departementet hjemmel for å gi forskrifter om at slike grupper ikke skal ha rett til barnetrygd. Bestemmelsen er ny og er laget etter mønster av folketrygdloven § 2-13 andre ledd. Tilsvarende bestemmelse finnes også i kontantstøtteleven § 5.

Til kapittel 3. Barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd)*Til § 9*

Bestemmelsen er ny.

Første ledd oppstiller et krav om at den barnet bor fast hos reelt sett er enslig. Det stilles krav til vedkommendes sivilstatus. I tillegg til et sivilstatuskrav oppstilles det et vilkår om at barnets foreldre ikke bor i samme boenhet. Med dette menes at barnets foreldre ikke må bo så nært inn på hverandre at det rent objektivt ikke er mulig å kunne konstatere at de er bosatt i hver sin boenhet. Dette er en presisering av at personen rent faktisk må være enslig forsørger for at det skal foreligge rett til utvidet barnetrygd.

Bestemmelsen skal kunne avgrense retten til utvidet barnetrygd i de tilfeller der det ikke er objektivt konstatert at foreldrene bor i hver sin boenhet. Slike avgrensingsproblemer vil for eksempel kunne oppstå der det som tidligere var felles bolig deles opp til flere boenheter ved at barnets foreldrene bosetter seg i hver sin etasje og der boligen eksempelvis ikke er konstruert slik at det fremstår som klart at det foreligger separate boenheter. Hvis barnets foreldre i slike tilfeller ikke kan sannsynliggjøre overfor trygdekantoret at de bor i en egen boenhet, kan ikke vilkårene for rett til utvidet stønad sies å være oppfylte. Foreldrene må kunne dokumentere at det foreligger en ny utgiftsprofil i form av to separate husholdninger. Dokumentasjon på dette kan for eksempel gå ut på at det fremlegges kvitteringer fra telefonselskap (eget telefonabonnement), NRK (egen TV-lisens), Posten, Folkeregisteret (melding om flytting), avisabonnement m.v. Summen av dokumentasjon må med stor grad av sannsynlighet kunne godtgjøre at foreldrene har etablert hver sin husholdning, og at de derfor er å regne som enslige forsørgere.

Også ved nære boforhold og i situasjoner der ugifte foreldre tilbringer relativt mye tid sammen, men der det er klart at foreldrene er bosatt i hver sin husholdning, vil det kunne foreligge rett til utvidet barnetrygd. Dette vil kunne føre til at noen flere vil kunne få rett til utvidet stønad enn etter gjeldende regelverk.

I og med bestemmelsen i § 17 andre ledd og § 18 om at søkeren og stønadsmottakeren plikter å gi trygdekantoret nødvendig informasjon for at de

skal kunne vurdere hvorvidt lovens vilkår er oppfylt, påligger det den som søker om utvidet barnetrygd å dokumentere/sannsynliggjøre at vilkårene for rett til utvidet stønad er oppfylt. Søkeren må derfor for eksempel kunne sannsynliggjøre/godtgjøre overfor trygdeetaten at han/hun rent faktisk bor sammen med barnet i en egen husholdning adskilt fra den andre av barnets foreldre. En slik regel er i tråd med tilsvarende regel i folketrygdloven § 21-3.

Andre ledd gir enkelte unntak fra sivilstatuskravet, og gjelder i de tilfeller der barnets foreldre er gifte, men der de allikevel kan godtgjøre/bevise at de reelt sett er enslig mor eller far og bor alene med barnet. Bestemmelsen er ny, men en mer omfattende unntaksbestemmelse finnes i gjeldende rett, nærmere bestemt i § 2 i «forskrifter om tilståelse av barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall».

Bokstav a) gir en regel om at utvidet barnetrygd kan tilstås fra det tidspunkt det er godtgjort at samlivet mellom ektefellene har vært hevet i minst seks måneder. Barnetrygd vil i disse tilfellene kunne innvilges med virkning fra og med syvende måned etter samlivsbruddet. Bestemmelsen skal regulere tilfeller som normalt leder til lovformelig separasjon eller skilsmisse, men der foreldrene av ulike grunner ikke kan få, eller vil ha (for eksempel på grunn av religiøse forhold) separasjon eller skilsmisse. Vilkåret om at den faktiske separasjonen må ha vært virksom i minst 6 måneder er satt av bevis hensyn. Det er et vilkår for rett til barnetrygd på dette grunnlaget at det foreligger et reelt brudd på samlivet, jf. tredje ledd.

Bokstav b) åpner for at utvidet barnetrygd kan gis hvis det godtgjøres at ektefellen ikke kan oppspores. Dette vil for eksempel kunne være tilfelle hvis ektefellen ikke kan oppspores i et land med krig og unntakstilstand. Hvis søkeren har hatt kontakt med sin ektefelle, selv om denne er sporadisk, kan ikke ektefellen regnes for å være forsvunnet. Det må også kunne stilles krav om at det er gjort konkrete forsøk på å oppspore ektefellen, for eksempel gjennom det internasjonale Røde Kors.

I bokstav c) oppstilles det en særregel for tilfeller der ektefellene er separert etter reglene i ekteskapsloven § 92. En midlertidig avgjørelse på grunnlag av denne bestemmelsen gir rett til barnetrygd på samme måte som om foreldrene hadde blitt separert ved bevilling eller dom. Barnetrygd på dette grunnlag gis bare så lenge kjennelsen er virksom.

Tredje ledd angir at det må være et reelt brudd i samlivet. Brudd i boforhold mellom foreldrene som er ment som en midlertidig atskillelse er ikke å regne som et brudd i relasjon til retten til utvidet stønad. Det faktum at bare den ene av barnets foreldre har den daglige omsorgen for barnet, og bærer utgiftene til forsørgelse alene er ikke tilstrekkelig for at rett til stønad skal foreligge. Det må fra foreldrenes side godtgjøres at det foreligger et brudd i forholdet dem imellom. Det vil for eksempel ikke foreligge rett til utvidet stønad hvis foreldrene bor fra hverandre på grunn av arbeid eller utdanning, men der forholdet dem imellom allikevel må sies å bestå. Dette selv om den ene ektefellen/samboeren for eksempel oppholder seg i egen leilighet/hybel på arbeidsstedet i uken, men bor hjemme i helgene i felles bolig. Dette følger av at det må godtgjøres at det har funnet sted et samlivsbrudd for at rett til utvidet barnetrygd skal foreligge.

Fjerde ledd gir andre omsorgspersoner enn barnets foreldre rett til utvidet stønad hvis de har barnet boende fast hos seg og fyller de øvrige vilkårene for rett til ordinær og utvidet stønad. Hvis barnet er bosatt i institusjon kan det ikke gis utvidet barnetrygd.

Femte ledd svarer innholdsmessig til § 2 fjerde ledd i gjeldende rett. Bestemmelsen angir i hvilke tilfeller det ikke foreligger rett til stønad og i hvilke tilfeller retten til utvidet barnetrygd skal bortfalle.

Det følger av bokstav a) at det ikke foreligger rett til stønad for særkullsbarn hvis søkeren er gift på ny. En stønadsmottaker som inngår ekteskap eller partnerskap regnes ikke lenger for å være enslig forsørger. Dette gjelder selv om ekteskap er inngått med en som ikke er barnets far eller mor. Likestilt med ekteskap er registrert partnerskap etter partnerskapsloven.

Det følger av bokstav b) at det ikke foreligger rett til utvidet stønad hvis søkeren har bodd sammen med en annen person i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning i 12 av de siste 18 månedene før kravframsettelse. Foreligger det i utgangspunktet rett til utvidet stønad, bortfaller den på samme måte ved samboerskap med varighet på 12 måneder eller mer i løpet av de siste 18 måneder. For å kunne se bort fra midlertidige avbrudd i samboerforhold, er det behov for at samlivsstatus vurderes ut fra et bestemt tidspunkt hvert år. Dagens system med at stønadsmottakerne gir en egenerklæring om samlivsstatus per 1. november hvert år beholdes. Dersom det framgår av opplysningene i egenerklæringen at vedkommende bor i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning og har levd slik i minst 12 av de siste 18 månedene, skal den utvidede barnetrygden stanses fra 1. januar påfølgende år. Hvis det ikke foreligger klare objektive opplysninger som tilsier at stønadsmottakeren bor i et ekteskapslignende forhold, skal ikke stønadsmottakerens vurdering av dette overprøves. Kravet om felles husholdning anses å være oppfylt så lenge paret bor under samme tak. Det er uten betydning om de rent faktisk har adskilt økonomi. Både vilkåret om ekteskapslignende forhold og felles husholdning må foreligge for at den utvidede stønaden skal omregnes til ordinær stønad i medhold av bokstav b). Når enslige forsørgere etablerer samboerforhold av varig karakter, samtidig som utvidet barnetrygd beholdes, må en kunne si at en har fjernet seg fra ordningens historiske utgangspunkt. En må anta at husholdningens samlede økonomiske situasjon har store likhetstrekk med situasjonen i familier der foreldrene bor sammen og mottar ordinær barnetrygd. Regelen i bokstav b) skal gjelde tilsvarende for homofile og lesbiske samboere med særkullsbarn.

Bokstav c) omhandler de tilfellene der en stønadsmottaker får barn med ny samboer. Hvis det foreligger rett til utvidet barnetrygd for særkullsbarn bortfaller denne. Bestemmelsen gjelder altså samboere med særkullsbarn som også har eller får fellesbarn. Det er ikke noe krav til varighet av samboerforholdet når det er fellesbarn i tillegg til særkullsbarn. Retten til utvidet stønad vil i disse tilfellene falle bort med virkning fra kalendermåneden etter at fellesbarnet er født, eventuelt fra kalendermåneden etter at barnets foreldre flytter sammen.

Til kapittel 4 Barnetrygdens størrelse og utbetaling*Til § 10*

Bestemmelsen svarer til § 2 første ledd i gjeldende lov, og angir at det er Stortinget som fastsetter barnetrygdens størrelse i form av budsjettvedtak.

Til § 11

Bestemmelsen er noe omskrevet, men svarer innholdsmessig til § 3 i gjeldende lov.

Første ledd angir virkningstidspunktet for når stønaden kommer til utbetaling. Utbetaling skal skje fra og med kalendermåneden etter at vilkårene for rett til barnetrygd er oppfylt. Regelen medfører for eksempel at rett til barnetrygd som hovedregel vil inntre fra og med kalendermåneden etter at barnet blir født.

Andre ledd gir en regel om at barnetrygd ikke kan etterbetales for mer enn 3 år tilbake i tid. Krav på barnetrygd foreldes altså fortløpende slik at etterbetaling som følge av sen kravfremsettelse aldri kan foretas med virkning for lenger tid tilbake enn 3 år. Etterbetaling av barnetrygd forutsetter at barnetrygden ikke allerede er utbetalt for samme tidsrom til en annen berettiget stønadsmottaker.

Tredje ledd angir det tidspunkt da retten til barnetrygd bortfaller på grunn av barnets alder. Barnetrygd ytes med virkning fra kalendermåneden etter at barnet blir født til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år. Retten til barnetrygd faller også bort med virkning fra og med kalendermåneden etter at barnet inngår ekteskap eller partnerskap jf. § 2 fjerde ledd.

Til § 12

Første ledd angir hovedregelen om at barnetrygden skal utbetales av trygdekontoret til den som søker stønad. Der barnet bor sammen med begge sine foreldre, utbetales stønaden til den av foreldrene som har søkt om barnetrygd. Systemet med automatisk tilståelse av barnetrygd i § 14 tar utgangspunkt i at moren skal motta barnetrygden. Det er ikke noe i veien for at faren kan være mottaker av barnetrygden hvis foreldrene er enige om det og melding er gitt til trygdekontoret om dette. Hvis foreldrene bor sammen, og begge søker om barnetrygd, utbetales barnetrygden til moren.

Andre ledd angir en regel som i en noe omskrevet form svarer til § 11 første ledd andre punkt i gjeldende lov. Hensikten med denne bestemmelsen er at trygdekontoret i helt spesielle tilfeller kan velge å utbetale barnetrygden til den andre av barnets foreldre, til en eventuell verge, eller til andre hvis det fremstår som klart at barnetrygden ikke vil komme barnet direkte eller indirekte til gode hvis den utbetales til den barnet bor fast hos. Det må foreligge klare holdepunkter for misbruk av midlene før bestemmelsen kan anvendes.

Tredje ledd angir at det i de tilfeller der foreldrene har inngått avtale om delt bosted for barnet etter de reglene som er angitt i § 2 tredje ledd, kan utbetales barnetrygd til begge med 50 prosent til hver av dem. Hver av foreldrene vurderes separat i forhold til reglene om utvidet stønad. Dette kan for eksempel medføre at faren vil kunne få 50 prosent av en utvidet stønad fordi han fyller

vilkårene i § 9, mens mor vil kunne få 50 prosent av en ordinær stønad hvis hun ikke fyller disse vilkårene (hun er for eksempel gift på nytt).

Til § 13

I gjeldende lov er det i § 14 siste ledd henvisning til feilutbetalingsbestemmelsen i folketrygdloven § 22-15. Forslaget til ny § 13 er laget etter mønster av bestemmelsen i folketrygdloven. Tilsvarende bestemmelse finnes også i kontantstøtloven § 11.

Til kapittel 5 Saksbehandling m.m.

Til § 14

Bestemmelsens første og andre ledd svarer innholdsmessig til § 6 i gjeldende lov.

Første ledd angir hovedregelen om at barnetrygd i de fleste tilfeller ytes automatisk for nyfødte barn. Dette vil si at foreldrene i de fleste tilfeller ikke trenger å fremsette krav om barnetrygd. De vil automatisk få tilsendt et vedtak fra trygdekontoret, og de må bare gi tilbakemelding hvis opplysningene i vedtaket er feilaktige.

Andre ledd angir i hvilke tilfeller krav på barnetrygd allikevel må fremsettes manuelt på eget skjema. I alle tilfeller der rett til barnetrygd inntreffer først 6 måneder etter fødsel, og barnet ikke er født i Norge, skal krav fremsettes.

Bokstav a) omfatter alle tilfeller der barnemoren ikke regnes som bosatt i Norge i henhold til folkeregisterloven. Bosattbegrepet i folkeregisterloven bygger på regelen i skatteloven § 2-1 om at en person regnes som bosatt når han har tatt opphold i Norge og har til hensikt å bli her ikke bare midlertidig. Ved opphold av minst 6 måneders varighet regnes personen som bosatt fra det tidspunkt vedkommende tok opphold innen riket, selv om oppholdet er midlertidig. Selv om rutinen for automatisk tilståelse av barnetrygd opererer med et bosattbegrep som er knyttet opp mot folkeregisterloven og skattelovens regler når det gjelder fremsettelse av krav, er det et annet bosattbegrep som gjelder med hensyn til om det foreligger rett til barnetrygd. For at rett til barnetrygd skal foreligge må barnetrygdlovens bosattvilkår være oppfylt. Ytes barnetrygd på bakgrunn av EØS-avtalens regler stilles det ikke noe vilkår om at barnetrygdlovens bosattvilkår skal være oppfylt, men krav på barnetrygd må i disse tilfellene alltid fremsettes på skjema fastsatt av Rikstrygdeverket. Dette følger av regelen i bokstav d).

Bokstav b) omfatter for det første alle barn som er 6 måneder eller eldre når de første gang registreres av folkeregisteret. Også de tilfellene der et barn som er født i Norge og tidligere har vært berettiget til barnetrygd, men i en periode ikke har fylt vilkårene for rett til barnetrygd, omfattes, det vil si at det må fremsettes krav. Når vilkårene for rett til barnetrygd i disse tilfellene på ny er oppfylt må krav fremsettes på kravskjema. I alle tilfeller som involverer spørsmål om rett til barnetrygd for barn som er eldre enn seks måneder, må altså krav fremsettes.

Bokstav c) omfatter alle tilfeller der det er snakk om rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall etter barnetrygdloven § 9.

Bokstav d) omhandler alle tilfeller der rett til barnetrygd for barn som ikke er bosatt i Norge foreligger på grunnlag av forsørgerens arbeid i Norge, og de tilfeller der mor og barn bor i Norge, mor ikke er yrkesaktiv, mens far arbeider i annet EØS-land. Reglene om rett til barnetrygd i disse tilfellene reguleres i dag av Rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 gitt i medhold av EØS-avtalen regler. Det kan også forekomme at personer som skal være folkeregistrert som bosatt i Norge ikke har rett til barnetrygd eller andre trygdeytelser fordi de skal være underlagt utenlandsk trygdelovgivning i henhold til avtale. Dette gjelder ikke bare EØS-avtalen, men også bilaterale avtaler.

Tredje ledd ny og er laget etter mønster av kontantstøtteleven § 14 første ledd. Bestemmelsen gir regler om at det er den barnet bor fast sammen med som skal søke om barnetrygd i de tilfeller der søknad/krav må settes frem. Dette vil for eksempel være biologiske foreldre, adoptivforeldre eller omsorgspersoner som har overtatt foreldreansvaret for barnet i medhold av reglene i barneloven § 36. Når det gjelder den nærmere forståelsen av hva som ligger i uttrykket hvem barnet bor fast hos, er det reglene i barnelovens kapittel 5 som skal legges til grunn. Når barnet bor fast sammen med begge foreldrene er det bare en av dem som skal søke. Hvem som skal få utbetalt barnetrygden reguleres nærmere i § 12.

Fjerde ledd ny og angir at begge foreldrene må fremme krav når det foreligger avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a. Se for øvrig merknadene til § 2 tredje ledd.

Til § 15

Første ledd er laget etter mønster av folketrygdloven § 21-12 og er en kodifisering av regelen i gjeldende barnetrygdlov § 15. Trygderetten avgjør i henhold til Lov om anke til Trygderetten § 1 nr. 1 bokstav b anke i barnetrygdsaker.

Andre ledd angir en klagefrist på seks uker. Dette er samme frist som gjelder etter trygderettsloven § 10.

Tredje ledd svarer til bestemmelsen i folketrygdloven § 21-12 siste ledd.

Til § 16

Bestemmelsen stadfester at forvaltningsloven gjelder ved behandlingen av barnetrygdsaker. Et vedtak om barnetrygd er et enkeltvedtak, slik at forvaltningslovens regler om slike vedtak gjelder. Enkelte av folketrygdlovens spesielle regler er allikevel gitt anvendelse. Det dreier seg om reglene for revisjon i folketrygdloven § 20-8, bestemmelsen i § 21-4 om opplysninger fra andre hold, de noe strengere regler om taushetsplikt i § 21-9, regelen i folketrygdloven § 21-10 om at saken skal avgjøres uten ugrunnet opphold, reglene i folketrygdloven § 21-11 om omgjøring av vedtak og reglene om saksbehandling i klage og ankesaker i § 21-12.

Til kapittel 6 Plikter for den som krever eller mottar barnetrygd

Til § 17

Første ledd svarer til bestemmelsen i kontantstøtteleven § 12 første ledd. Stønadsmottaker har en plikt til å opplyse om alle endringer som har betydning

for retten til barnetrygd innen 14 dager etter at endringen har funnet sted. Brudd på opplysningsplikten kan medføre stans i utbetalingen av barnetrygd etter § 18 og, tilbakekreving etter § 13.

Andre ledd er laget etter mønster av folketrygdloven § 21-4 andre ledd første punktum og skal sikre at trygdekontoret får tilgang til de opplysninger som er nødvendige for å kunne avgjøre om vilkårene for rett til barnetrygd foreligger.

Til § 18

Trygdekontoret gis anledning til å avslå et krav om barnetrygd hvis stønadsmottakeren ikke har kommet med de opplysninger som er nødvendige. Selv om stønadsmottakeren har kommet med alle nødvendige opplysninger i forbindelse med søknad om barnetrygd, er han også forpliktet til å gi nødvendige opplysninger etter dette tidspunkt. Ved brudd på opplysningsplikten og/eller informasjonsplikten kan trygdekontoret fatte vedtak om å stanse utbetaling av barnetrygd.

Bestemmelsen er laget etter mønster av regelen i folketrygdloven § 21-7 og kontantstøtteleven § 13.

Til kapittel 7 Administrative bestemmelser

Til § 19

Bestemmelsen gjør rede for oppbyggingen av det apparat som administrerer barnetrygden. Tilsvarende bestemmelser finnes i folketrygdloven § 20-1 første ledd og kontantstøtteleven § 18.

Til kapittel 8 Finansiering m.m

Til § 20

Statskassen dekker utgiftene til barnetrygden, og de utgifter trygdeetaten har i forbindelse med administrasjonen av ordningen.

Til § 21

Første ledd stadfester prinsippet om at staten skal sørge for at Rikstrygdeverket får stilt nødvendige midler til rådighet forskuddsvis. Barne- og familiedepartementet gir nærmere regler om hvordan dette skal gjennomføres i praksis.

Andre ledd stadfester at trygdeetaten skal føre eget regnskap over bruken av barnetrygdmidlene.

Til kapittel 9 Forskjellige bestemmelser

Til § 22

Bestemmelsen gir Kongen i statsråd fullmakt til å inngå overenskomster med andre land som kan føre til at enkelte av vilkårene i barnetrygdloven skal kunne fravikes. Regelen er laget etter mønster av folketrygdloven § 1-3 første ledd. Den avtalen som har størst praktisk betydning er EØS-avtalen som

trådte i kraft 1. januar 1994. Når det gjelder forholdet til allerede pådratte EØS-forpliktelser er hensynet til disse ivaretatt ved Forskrift om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen datert 1. desember 2000.

Til § 23

Første ledd gjelder straff i form av bøter for de som gir uriktige opplysninger, fortier vesentlige opplysninger eller på annen måte ikke overholder sin informasjonsplikt overfor trygdeetaten.

Andre ledd bestemmer at Rikstrygdeverket eller et organ som Rikstrygdeverket delegerer myndigheten videre til, begjærer påtale ved brudd på § 23. Hensikten med at Rikstrygdeverket kan delegerer sin myndighet videre, er at fylkestrygdekontorene skal kunne gis slik myndighet i saker om tilbakekreving av barnetrygd. Derved sikres en raskere avgjørelse av påtalespørsmålet i disse sakene. Tilsvarende bestemmelser finnes blant annet i folketrygdloven § 25-12 og kontantstøtteloven § 23.

Til § 24

Bestemmelsen gir departementet en generell hjemmel til å gi utfyllende forskrifter.

Til kapittel 10 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser. Endringer i andre lover

Til § 25

Dette er lovens ikrafttredelsesbestemmelse. Fra samme tidspunkt som den nye barnetrygdloven trer i kraft, oppheves gjeldende lov om barnetrygd med tilhørende forskrifter.

Til § 26

Bestemmelsen angir lovens overgangsbestemmelser.

Overgangsbestemmelsene omfatter personer som ved lovens ikrafttredelse har satt fram krav i henhold til den gamle loven, og stønadsmottakere som allerede mottar barnetrygd etter reglene i den gamle loven når den nye barnetrygdloven trer i kraft.

Første ledd omhandler tilfeller der foreldre ikke lever sammen, men deler på å ha den daglige omsorgen for barn og mottar eller har rett til delt barnetrygd etter gammel barnetrygdlov. Denne gruppen kan ved lovens ikrafttredelse fortsette med å få delt utbetaling av barnetrygden som tidligere. Dersom en av foreldrene setter fram krav om endring av den delte utbetalingen etter at ny lov er trådt i kraft, skal imidlertid kravet behandles etter reglene i ny barnetrygdlov.

Andre ledd omhandler tilfeller der vedkommende mottar eller har rett til barnetrygd under utenlandsopphold etter reglene i "utenlandsforskriften". Denne gruppen får beholde barnetrygden som er innvilget i medhold av bestemmelsen i denne forskriften inntil saken tas opp til revisjon. Revisjon av saken vil for eksempel være aktuelt i forbindelse med trygdekontorenes kon-

troll av inntekts- og skatteopplysninger, eller arbeids- og studieopplysninger. Saken vil også kunne bli tatt opp til revisjon dersom det skjer andre endringer i forhold som kan ha betydning for retten til barnetrygd, eller størrelsen på barnetrygden. Saker som blir tatt opp til revisjon etter at ny barnetrygdlov er trådt i kraft skal behandles etter den nye loven.

Tredje leddomhandler barnetrygd som er oppspart i medhold av «forskrifter om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre» som er fastsatt i medhold av gjeldende barnetrygdlov § 1 første ledd, fjerde punkt. Barnetrygd som er oppspart ved lovens ikrafttredelse for disse barna, skal fra dette tidspunktet overføres til barnet, dersom barnet er fylt 18 år eller til barnets verge, eventuelt til en annen person som skal påse at barnetrygden kommer barnet til gode.

Barne- og familiedepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om barnetrygd (barnetrygdloven)

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om barnetrygd (barnetrygdloven) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om barnetrygd (barnetrygdloven)

Kapittel 1. Formålet med barnetrygden

§ 1 Formål

Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

Barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall, utvidet barnetrygd, jf. § 9, skal bidra til å dekke merutgifter en enslig mor eller far har som følge av at vedkommende bor alene med barnet i en egen husholdning.

Kapittel 2. Vilkår for barnetrygd

§ 2 Hvem som har rett til barnetrygd

Foreldre som har barn under 18 år boende fast hos seg, har rett til barnetrygd dersom barnet er bosatt i riket etter bestemmelsene i § 4.

Annen omsorgsperson eller barneverninstitusjon som har barn under 18 år boende fast hos seg, har rett til barnetrygd dersom barnet er bosatt i riket etter bestemmelsen i § 4.

Hvis foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt delt bosted i samsvar med barneloven § 35 a andre ledd, kan hver av foreldrene få rett til 50 prosent barnetrygd, hvis de fremsetter krav om dette.

Et vilkår for rett til barnetrygd er at barnet ikke har inngått ekteskap etter lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap eller registrert partnerskap etter lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap. Likestilt er utenlandsk ekteskap eller partnerskap som anerkjennes i Norge.

§ 3 Barnetrygd på Svalbard

Loven gjelder for barn som oppholder seg på Svalbard, og som er medlem i folketrygden etter folketrygdloven § 2-3.

§ 4 Bosetting i riket m.m.

Et barn anses som bosatt i riket når barnet

- a) fødes i riket og moren ved fødselen har oppholdt seg eller skal oppholde seg i riket i mer enn 12 måneder,
- b) skal oppholde seg i riket i mer enn 12 måneder,
- c) fødes under morens utenlandsopphold, dersom moren er å regne som bosatt i riket eller fyller vilkårene om medlemskap i folketrygden etter § 5, eller
- d) adopteres etter norsk lov under adoptivforeldrenes utenlandsopphold, og adoptivforeldrene er å regne som bosatt i riket eller fyller vilkårene om medlemskap i folketrygden etter § 5.

Det er et vilkår for rett til barnetrygd at barnet og den barnet bor fast hos har lovlig opphold i Norge.

Ved midlertidig fravær fra Norge som ikke er ment å vare mer enn 12 måneder, regnes barnet fortsatt som bosatt her. Dette gjelder likevel ikke dersom barnet skal oppholde seg i utlandet mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år.

Barn som har søkt asyl i Norge, eller som er barn av personer som har søkt asyl her, anses tidligst som bosatt i riket fra og med den kalendermåneden det er gjort vedtak om å gi asyl eller oppholdstillatelse i Norge.

§ 5 Krav om medlemskap i folketrygden for rett til barnetrygd for personer utenfor Norge

Ved utenlandsopphold som fører til at vilkårene i § 4 ikke lenger er oppfylt, gis det likevel rett til barnetrygd når både barnet og den barnet bor fast hos under utenlandsoppholdet er medlemmer i folketrygden etter folketrygdloven § 2-5 eller 2-8.

Hvis barnet bor i utlandet sammen med begge sine foreldre, må barnet og begge foreldrene være medlemmer i folketrygden som nevnt i første ledd.

Hvis barnet bor i utlandet og ikke fyller vilkårene i § 4, foreligger det ikke rett til barnetrygd, selv om foreldrene er bosatt i Norge.

Departementet kan gi forskrifter om dispensasjon fra reglene i denne paragrafen.

§ 6 Arbeidstakere i Norge og på kontinentalsokkelen

Bestemmelsene i EØS-avtalens vedlegg VI nr. 1 og 2 (Rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 og Rådsforordning (EØF) nr. 574/72 mv.) får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium.

§ 7 Barn av arbeidstaker ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren

Det gis ikke barnetrygd for barn som har fast bosted hos arbeidstaker ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren her i riket, med mindre vedkommende er norsk statsborger eller fast bosatt her og betaler skatt til Norge av sin arbeidsinntekt.

Det gis likevel barnetrygd for barn av ektefelle eller samboer til utsendt arbeidstaker ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren her i riket når ektefellen eller samboeren helt eller delvis forsørger barnet og betaler skatt i Norge av sin årlige arbeidsinntekt som overstiger to ganger folketrygdens grunnbeløp.

§ 8 Unntak ved rettigheter i utenlandske trygdeordninger m.m.

Departementet gir forskrifter med nærmere bestemmelser om unntak fra retten til barnetrygd i tilfeller hvor det foreligger tilfredsstillende dekning fra utlandet.

Kapittel 3. Barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd)

§ 9 Vilkår for rett til utvidet barnetrygd

Det foreligger rett til utvidet barnetrygd i de tilfeller der barnets foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Utvidet barnetrygd kan også gis til gjenlevende ektefelle. Det gis ikke utvidet barnetrygd dersom søkeren bor i samme boenhet som den andre av barnets foreldre.

Utvidet barnetrygd kan likevel gis i tilfeller der foreldrene er gift, hvis den som setter fram krav godtgjør at

- a) samlivet mellom ektefellene har vært hevet i minst 6 måneder (faktisk separasjon),
- b) den ene ektefellen har vært forsvunnet i minst 6 måneder. Tilsvarende gjelder for forsvunnet samboer eller partner, eller
- c) ektefellene er midlertidig separert ved kjennelse etter ekteskapsloven § 92.

Det foreligger ikke rett til utvidet barnetrygd i tilfeller der barnas foreldre vanligvis bor sammen, men der de midlertidig bor atskilt som følge av arbeid, utdanning e.l.

Bestemmelsen i denne paragrafen gjelder tilsvarende for annen omsorgsperson som barnet bor fast hos og som fyller vilkårene i denne paragrafen.

Det foreligger ikke rett til utvidet barnetrygd for særkullsbarn dersom stønadsmottakeren

- a) inngår ekteskap,
- b) lever i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning uten felles barn og har levd slik i minst 12 av de siste 18 måneder, eller
- c) har eller får felles barn med en person som han eller hun lever sammen med i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning.

Kapittel 4. Barnetrygdens størrelse og utbetaling

§ 10 Barnetrygdens størrelse

Barnetrygd gis med de beløp som fastsettes av Stortinget.

§ 11 Stønadsperiode

Barnetrygd gis fra og med kalendermåneden etter at retten til barnetrygd inntreer og tidligst med virkning fra kalendermåneden etter at barnet er født.

Barnetrygd gis for opptil tre år før den kalendermåneden da kravet ble satt fram, dersom vilkårene for rett til stønad var oppfylt i denne perioden. Barnetrygden utbetales til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år. Dersom retten til barnetrygd faller bort tidligere, stanses utbetalingen ved utgangen av den kalendermåneden retten til barnetrygd faller bort.

§ 12 Utbetaling av barnetrygd

Barnetrygden utbetales etterskuddsvis hver måned av trygdekontoret. Barnetrygden utbetales til den som har rett til stønad. I de tilfeller der barnetrygden tilstås automatisk etter reglene i § 14, utbetales barnetrygden til barnets mor hvis ikke foreldrene har gitt trygdekontoret melding om at barnetrygden skal utbetales til barnets far. Hvis foreldrene bor sammen og begge søker om barnetrygd, utbetales stønaden til moren.

Trygdekontoret kan i særlige tilfeller bestemme at barnetrygden skal utbetales til en annen som skal sørge for at den kommer barnet til gode.

Dersom vilkårene i § 2 tredje ledd er oppfylt, kan hver av foreldrene få utbetalt barnetrygd med 50 prosent av den stønaden hver av dem utløser rett til.

§ 13 Tilbakekreving etter feilaktig utbetaling

Dersom noen har mottatt barnetrygd etter denne loven i strid med redelighet og god tro, kan beløpet kreves tilbakebetalt. Barnetrygd kan også kreves tilbake når stønadmottakeren eller noen som har handlet på hans eller hennes vegne, uaktsomt har gitt feilaktige eller mangelfulle opplysninger. Det samme gjelder dersom utbetalingen skyldes feil fra trygdeetatens side og støttemottakeren burde ha forstått dette.

I andre tilfeller enn nevnt i første ledd kan det som er utbetalt for mye, kreves tilbake dersom særlige grunner gjør det rimelig. Ved vurderingen av om det foreligger særlige grunner, skal det blant annet legges vekt på hvor lang tid det er gått siden den feilaktige utbetalingen fant sted og om vedkommende har innrettet seg i tillit til utbetalingen. Kravet om tilbakebetaling etter dette leddet er begrenset til det beløp som er i behold når vedkommende blir kjent med at utbetalingen var feilaktig.

Et beløp som blir krevd tilbake etter første ledd, kan enten dekkes ved trekk i fremtidig barnetrygd eller inndrives etter bestemmelsene i lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt.

Kapittel 5. Saksbehandling m.m.

§ 14 Krav om barnetrygd

Barnetrygd for barn som fødes i Norge ytes automatisk, uten at krav må settes fram.

Krav må likevel settes fram på skjema fastsatt av Rikstrygdeverket, dersom

- a) barnets mor ikke er registrert som bosatt i Norge i henhold til lov 16. januar 1970 nr. 1 om folkeregistrering,
- b) barnet er eldre enn seks måneder når rett til barnetrygd inntreer, selv om barnet tidligere har vært berettiget til barnetrygd fra Norge,
- c) stønadmottakeren har krav på barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall, utvidet barnetrygd, etter § 9, eller
- d) retten til barnetrygd skal vurderes etter EØS-avtalens regler eller regler i andre trygdeavtaler.

Når krav om barnetrygd må settes fram skal kravet i alminnelighet settes fram av den som barnet bor fast sammen med. Når barnet bor sammen med begge foreldrene, setter en av disse fram kravet.

I de tilfeller der begge foreldrene fyller vilkårene for rett til barnetrygd etter § 2 tredje ledd må begge foreldrene framsette krav om barnetrygd dersom de ønsker delt utbetaling.

§ 15 Hvem avgjør søknad om barnetrygd. Klage og anke

Trygdekontorenes vedtak etter barnetrygdloven kan påklages til fylkestrygdekontoret. Et vedtak gjort av folketrygdkontoret for utenlandssaker kan

påklages til Rikstrygdeverket. Et vedtak i klagesak, kan ankes inn for Trygde retten.

Fristen for klage og anke er seks uker.

Et vedtak etter barnetrygdloven kan ikke bringes inn for de alminnelige domstolene før mulighetene til å klage og anke er nyttet fullt ut.

§ 16 Saksbehandling

Ved behandlingen av saker etter loven her gjelder reglene i forvaltningsloven, likevel slik at reglene i folketrygdloven § 20-8, § 21-4, § 21-9, § 21-10 første ledd, § 21-11 og § 21-12 gjelder så langt de passer.

Kapittel 6. Plikter for den som krever eller mottar barnetrygd

§ 17 Stønadmottakerens opplysningsplikt

Den som mottar barnetrygd plikter straks, og senest innen 14 dager, å underrette trygdekontoret om endringer i forhold som kan ha betydning for retten til barnetrygd og størrelsen på denne.

Trygdeetaten kan kreve at stønadmottakeren gir de opplysninger og leverer de erklæringer og attester som er nødvendige for at trygdeetaten skal kunne vurdere om vedkommende fortsatt har rett til barnetrygd.

§ 18 Uriktige opplysninger m.m. - følger for barnetrygden

Et krav om barnetrygd kan avslås og en løpende stønad kan stanses dersom

- a) det ikke blir gitt opplysninger som blir krevd, eller det blir gitt uriktige opplysninger eller fortiet opplysninger av betydning, eller
- b) vedkommende ikke retter seg etter pålegg som er gitt med hjemmel i denne loven.

Kapittel 7. Administrative bestemmelser

§ 19 Administrative organer

Barnetrygden administreres sentralt av Rikstrygdeverket, regionalt av fylkestetrygdekontorene og lokalt av trygdekontorene.

Kapittel 8. Finansiering m.m.

§ 20 Finansiering

Trygdeetatens utgifter til utbetaling av barnetrygd og til administrasjon av barnetrygden dekkes av statskassen.

§ 21 Hvem som disponerer tilskuddet på vegne av staten

Staten stiller forskuddsvis og senest på betalingstidspunktet de nødvendige midler til dekning av trygdens utgifter til rådighet for Rikstrygdeverket.

Trygdeetaten skal holde barnetrygdens midler regnskapsmessig adskilt fra andre midler som den har til rådighet.

Kapittel 9. Forskjellige bestemmelser

§ 22 Avtaler med andre land

Kongen kan inngå gjensidige avtaler med andre land om rettigheter og plikter etter denne loven. Herunder kan det gjøres unntak fra lovens bestemmelser.

§ 23 Straff for å gi uriktige opplysninger og for ikke å gi nødvendige opplysninger

Den som mot bedre vitende gir uriktige opplysninger, eller holder tilbake opplysninger som er viktige for rettigheter eller plikter etter denne loven, kan i tillegg til de sanksjoner som følger av § 13 og § 18, straffes med bøter hvis forholdet ikke går inn under strengere straffebud.

Rikstrykdeverket eller den det gir fullmakt begjærer påtale.

§ 24 Forskrifter

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføringen av denne loven.

Kapittel 10. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.
Endringer i andre lover

§ 25 Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Fra samme dato blir lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd opphevet.

§ 26 Overgangsbestemmelser

For den som har satt fram krav og fyller vilkårene for barnetrygd etter lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd før denne loven trer i kraft, gjelder følgende overgangsbestemmelser:

- 1. Foreldre som ved lovens ikrafttredelse ikke lever sammen, men deler den daglige omsorgen for barn og mottar eller har rett til delt utbetaling av barnetrygd, vil kunne fortsette med denne ordningen inntil det blir fremsatt krav om endring av den delte utbetalingen.
- 2. Den som ved lovens ikrafttredelse mottar eller har rett til barnetrygd under utenlandsopphold etter reglene i forskrifter om fravikelse av vilkåret i lov om barnetrygd av 24. oktober 1946 § 1 første ledd om at barnet skal være bosatt i riket, kan motta stønaden inntil saken tas opp til revisjon.
- 3. Barnetrygdmidler for fosterbarn og barn i institusjon, som ved lovens ikrafttredelse er oppspart etter reglene i forskrifter om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre, overføres til barnet dersom barnet er 18 år, eller til barnets verge.
